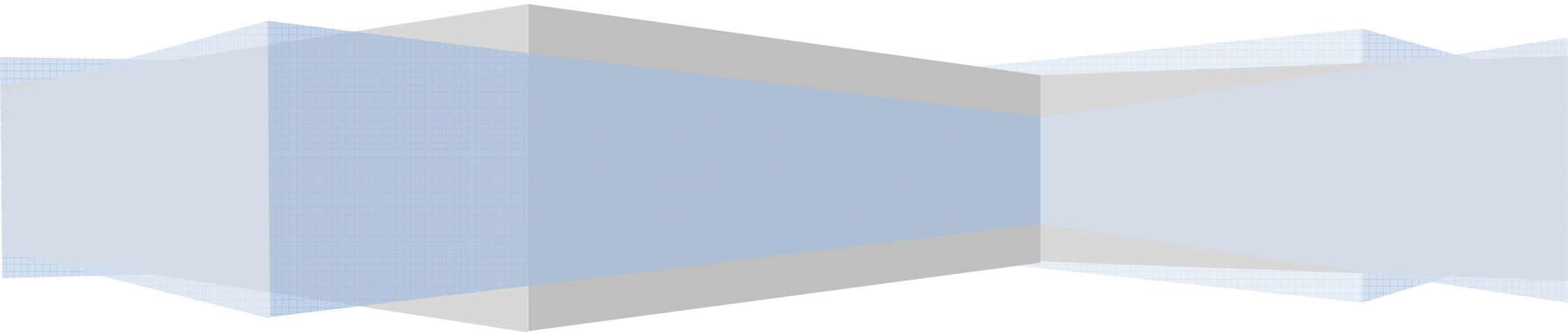

PLAN DE CONCRECIÓN CURRICULAR (PCC)

CRA MESTRA CLARA TORRES

INTRODUCCIÓN - CONTEXTUALIZACIÓN

Nun centro son importantes moitos documentos para un bo funcionamento do mesmo. A programación didáctica é o documento máis importante para o labor esencial dun centro educativo, o proceso de ensino e aprendizaxe do seu alumnado. Todo o que se expón neste documento vai dirixido á práctica docente como unha guía e ferramenta de traballo, ao mesmo tempo que é una guía para as familias e o propio alumnado, que, entre, outros aspectos, lles vai permitir o que van aprender, como se lles vai exixir e como se lles vai valorar.

Os referentes legislativos sobre os que se asenta esta concreción curricular son:

- LOMCE: *Lei Orgánica 8/2013, de 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa.*

- *Decreto 330/2009, do 4 de xuño, polo que se establece o currículo da educación infantil na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 23 de xuño de 2009).*

- *Orde do 25 de xuño de 2009 pola que se regula a implantación, o desenvolvemento e a avaliación do segundo ciclo da educación infantil na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 10 de xullo de 2009).*

Ao establecer a concreción curricular do 2º ciclo de educación infantil preténdese garantirlle unha educación común ao conxunto do alumnado e asegurar unha educación non discriminatoria que considere as posibilidades de desenvolvemento do alumnado, sexan as que foren as súas condicións persoais e sociais -capacidade, sexo, raza, lingua, orixe sociocultural, crenzas e ideoloxía-, mediante o exercicio de actuacións positivas ante a diversidade do alumnado. O currículo desta etapa oríentase a lograr un desenvolvemento integral e harmónico da persoa nos distintos planos - físico, motor, emocional, afectivo, social e cognitivo- e a procurar as aprendizaxes que contribúen e fan posible o devandito desenvolvemento.

As aprendizaxes da etapa preséntanse en tres áreas diferenciadas das cales se describen os obxectivos xerais, contidos e criterios de avaliación; porén, boa parte dos contidos dunha área adquiren sentido desde a perspectiva das outras dúas, coas cales está en estreita relación, dado o carácter globalizador da etapa.

A organización en bloques establecida neste decreto ten como finalidade a presentación dos contidos de forma coherente. Posibilítalle ao equipo docente a planificación e o deseño dun esquema de interrelación e de transacción entre os bloques propostos que reflecta a globalidade da acción das aprendizaxes das nenas e dos nenos.

A avaliación terá como fin a identificación das aprendizaxes consolidadas polo alumnado, así como a valoración do desenvolvemento alcanzado. Ten, polo tanto, un carácter netamente formativo. Nesta formulación, os criterios de avaliación concíbense como unha referencia para orientar a acción educativa.

Enténdese por currículo a regulación dos elementos que determinan os procesos de ensino e aprendizaxe para cada unha das ensinanzas e etapas educativas. **O novo currículo tal como o establece a LOMCE 8/2013** está integrado polos obxectivos, as competencias, os contidos, os criterios de avaliación, os estándares e resultados de aprendizaxe avaliábeis, e a metodoloxía didáctica.

Esta proposta curricular pretende ser una planificación da intervención educativa partindo do establecido no proxecto Educativo e no plan de concreción curricular do centro. Do mesmo xeito, da resposta ao establecido nos diferentes plans: proxecto lingüístico, plan lector, plan de convivencia e plan TIC, mediante acción integradas no desenvolvemento curricular. No deseño desta proposta potenciaremos aprendizaxes por competencias, integradas nos elementos curriculares para propiciar unha renovación na práctica docente e no proceso de ensino e aprendizaxe. Propóñense novos enfoques na aprendizaxe e na avaliación, que van supoñer un importante cambio nas tarefas que teñen que resolver os alumnos e as alumnas, e propostas metodolóxicas

innovadoras. Unha competencia supón a combinación de habilidades prácticas, coñecementos, motivación, valores éticos, actitudes, emocións e outros compoñentes sociais e de comportamento que se mobilizan conxuntamente para lograr unha acción eficaz. Xa que logo, as competencias considéranse como coñecemento na práctica, un coñecemento adquirido a través da participación activa en prácticas sociais que, como tales, se poden desenvolver tanto no contexto educativo formal, a través do currículo, como nos contextos educativos non formais e informais; conceptualízanse como «un saber facer» que se aplica a unha diversidade de contextos académicos, sociais e profesionais.

Para lograr este proceso de cambio curricular é preciso favorecer unha visión interdisciplinaria e, de maneira especial, posibilitarlle unha maior autonomía á función docente, de forma que permita satisfacer as demandas dunha maior personalización da educación. O papel do persoal docente é fundamental, pois debe ser quen de deseñar tarefas ou situación de aprendizaxe que posibiliten a resolución de problemas e a aplicación dos coñecementos aprendidos, xa que os contidos están subordinados á acción.

Os contidos agrúpanse en bloques, o que non supón unha secuencia nin implica unha organización pechada; pola contra, permite organizar de diferentes formas os elementos curriculares e adoptar a metodoloxía máis adecuada ás características das aprendizaxes e do grupo de alumnos e alumnas a que van dirixidos.

As competencias clave están ligadas a un desempeño eficaz nun contexto determinado. As situacións de aprendizaxe deseñadas para o seu desenvolvemento deberán incorporar tarefas que contextualicen as aprendizaxes e que permitan avanzar en máis dunha competencia ao mesmo tempo. O enfoque metodolóxico deberá sustentarse nas referidas situacións de aprendizaxe, coa finalidade de que os contidos se convertan en coñecementos aplicables con eficacia. Neste deseño é responsabilidade do centro e do profesorado a adecuada selección da metodoloxía, que deberá ser variada e adecuada ás características e aos ritmos de aprendizaxe dos alumnos e das alumnas.

As actividades de aprendizaxe integradas poden incluír elementos curriculares procedentes de distintos bloques. Pola súa vez, estes elementos poderán formar parte de diferentes actividades e, co obxecto de mellorar os resultados, esas actividades poderán ter carácter interdisciplinario. **O feito de tratar simultaneamente, nunha mesma actividade, contidos de bloques distintos e áreas diferentes, permitirlle ao profesorado determinar a conveniencia de avaliar a totalidade ou só unha parte das competencias clave relacionadas con cada estándar de aprendizaxe.**

O CRA MESTRA CLARA TORRES velará por un tratamento equilibrado das competencias clave nas programacións didácticas.

ORIENTACIÓNS METODOLÓXICAS

A esixencia de orientar e dar un sentido educativo á educación infantil fai necesario facer explícitos os principios metodolóxicos que deben enmarcar a acción pedagóxica neste ciclo. As distintas orientacións preséntanse agrupadas en seis epígrafes, co fin de facilitar a súa lectura.

AMBIENTE DE APRENDIZAXE

Unha axeitada organización do ambiente, incluíndo espazos, recursos e distribución do tempo, será fundamental para a consecución das intencións educativas

ESPAZOS

Na distribución do espazo preverase que as nenas e os nenos dispoñan de lugares propios e de uso común para compartir, para estar sos e para xogar e para relacionarse cos demais; espazos para actividades que requiran unha certa concentración e espazos amplos que faciliten o movemento. A persoa docente preverá as distintas situacións xerando un ambiente físico de aprendizaxe grato, afectivamente significativo e esteticamente agradable que lles permita ás criaturas sentirse cómodas, seguras e acollidas.

MATERIAIS

Os materiais curriculares axeitaranse aos tipos de contidos, ás características e necesidades específicas de cada contexto educativo e, consecuentemente, ás características individuais do alumnado. Estes materiais permitirán distintos graos de uso; para iso, serán o mais diversos posible, ofrecerán múltiples posibilidades de utilización en función das necesidades de cada situación e momento.

Estarán presentes nas aulas elementos do medio natural e sociocultural que favorezan o vellelo coa identidade do alumnado e creen un ambiente significativo, ademais de despertar o interese por explorar e experimentar cos elementos que as nenas e os nenos teñen ao seu dispor.

TEMPOS

Será necesario organizar o tempo baixo presupostos de flexibilidade, de xeito que permitan ao profesorado axestalo ás características das tarefas. No desenvolvemento da xornada escolar combinaranse tempos de rutinas con tempos de actividades específicas segundo as características e necesidades das criaturas.

PERSPECTIVA DIDÁCTICA

Organizaranse os contidos tendendo cara a un “enfoque globalizador”, que debe entenderse como a opción que determina que as propostas didácticas teñan como punto de partida situacións globais -situacións comunicativas, conflitos ou cuestións sociais, problemas de calquera tipo...- nas que se poñerán en xogo os contidos das diferentes áreas. Na proposta didáctica terán cabida as secuencias de aprendizaxe, os proxectos ou as unidades didácticas que engloben contidos de diferente tipo e de distintas áreas, aínda que tamén é conveniente planificar outras actividades que alternen coas propostas globalizadas. De igual maneira para a atención á diversidade de INTERESES, MOTIVACIÓNS, CAPACIDADES, RITMOS E ESTILOS DE APRENDIZAXE en cada proposta pedagóxica teremos en conta OBXECTIVOS E CONTIDOS PRIORITARIOS E OBXECTIVOS E CONTIDOS SECUNDARIOS. Ao mesmo tempo imbricaremos a programación didáctica cos diferentes PLANS e PROXECTOS (PLAN LECTOR, PLAN TIC, PLAN DE CONVIVENCIA, DNL, VOZ NATURA E PROXECTA) que se están a desenvolver no centro e coa CONTORNA NATURAL, SOCIAL E CULTURAL. Atenderase aos seguintes aspectos:

É importante ofrecerlles ás nenas e aos nenos situacións de aprendizaxe nas que poidan facer propostas, tomar decisións, organizar e anticipar as súas accións. Para iso pódense empregar diversas estratexias e recursos: a través de preguntas, follas de planificación, cos seus propios debuxos, opinións e propostas nos tempos de faladoiro, e mesmo a caixa de suxestións.

A organización de proxectos, consensuados, negociados e levados a cabo colectivamente polo grupo; a realización de asembleas para comentar acontecementos ou discutir e decidir determinados aspectos da actividade diaria, constitúen valiosas estratexias que a persoa docente utilizará porque son altamente motivadoras e favorecen o desenvolvemento das relacións interpersoais, o establecemento de vínculos afectivos, así como que a nena e o neno se sintan membros do grupo e participen activamente nel.

A formulación de preguntas abertas por parte da mestra ou mestre acerca de determinados feitos ou situacións, á parte de estimular a linguaxe infantil, contribúe eficazmente a ensinarlles ás nenas e aos nenos a facerse interrogantes pertinentes e a buscar respostas axeitadas. Promovendo o diálogo e o intercambio de opinións sobre calquera tema que se estea investigando na aula.

É imprescindible destacar a importancia do xogo como actividade propia desta etapa, xa que as cativas e os cativos, mentres xogan, manipulan obxectos nun espazo e nun tempo, crean e transforman -formas, tamaños, espazos, volumes-, establecen relacións, deseñan situacións, e invisten a acción coa súa emocionalidade e simbolismo; manifestan a través desta actividade lúdica as súas vivencias e experiencias e van aprofundando en novos niveis de relación e de interacción.

A afectividade debe ser o fío condutor de toda situación de ensino-aprendizaxe. As nenas e os nenos deben sentirse seguros e construír coñecemento a partir da formación dunha autoimaxe positiva.

O PAPEL DO PROFESORADO

É fundamental que a mestra e o mestre sexan quen de potenciar no seu alumnado unha serie de habilidades de pensamento que o axuden a encontrarlle sentido á súa experiencia; isto é: involucrarse en proxectos con xogos e actividades que o fagan observar, pescudar, imaxinar, adiviñar, buscar alternativas, formular hipóteses, anticipar consecuencias... habilidades esenciais todas elas para conectar as experiencias presentes coas pasadas, formular problemas, facer estimacións, medir..., ademais de proporcionarlles ás nenas e aos nenos ferramentas que lles permitan evolucionar nos coñecementos e as habilidades que desenvolveron, a fin de garantir a construción de novas aprendizaxes.

Para ofrecer unha intervención que conecte co saber, co saber facer e co saber estar de cada criatura é necesario partir dos esquemas de coñecemento do alumnado e do significado que lles atribúe. A mestra ou mestre posicionarase como mediadora entre o alumnado e a cultura, atendendo á diversidade do mesmo e contemplando situacións que requirirán, ás veces, dirixir, suxerir, e outras acompañar. A partir da observación do que as nenas e nenos saben podemos intervir en cada caso de xeito máis próximo aos seus coñecementos -axudar a reflexionar sobre o modo de indagar o que di un texto, buscar pistas, buscar coherencia, etc.

A educadora ou educador velarán por crear un ambiente educativo onde prime a valoración positiva nas interaccións, evitando as comparacións, a desvalorización, estigmatización ou ridiculización. É importante favorecer que as nenas e os nenos expresen libremente as súas opinións, os seus sentimentos e suxestións, e que os adultos creen condicións para que sexan escoitados, aceptados e respectados nas súas diferenzas.

As persoas adultas deben ter altas expectativas nas posibilidades das nenas e dos nenos en todos os planos e darlles sinais claros das súas potencialidades, animando e preocupándose de que as criaturas poidan superar desafíos, perseverando e desenvolvendo a tolerancia á frustración.

Débese evitar valorar máis os acertos que os erros e corrixilo todo. Cambiar a idea de evitar os erros pola de empregar os erros, e tamén os acertos, como fonte de información dos coñecementos das criaturas. Crear un clima de aceptación e de respecto mutuo no que equivocarse sexa un paso máis no proceso de aprendizaxe, no que cada criatura se sinta retada e ao tempo con confianza para pedir axuda.

A persoa adulta será prudente á hora de facer valoracións sobre as producións infantís para preservar a espontaneidade da creación fronte aos estereotipos e aos criterios preestablecidos de beleza ou de perfección.

A intervención da persoa docente – guiando, animando, apoiando, abrindo novos camiños, suxerindo...- estimulará a creatividade e contrarrestará estereotipos e convencionalismos.

O PAPEL DO ALUMNADO

Terase en conta que cando as criaturas chegan á escola xa teñen un percorrido no seu coñecemento, e potenciarase a súa capacidade para descubrir e sentirse exploradores activos, poñendo á súa disposición os medios que llo posibiliten, así como tamén o acceso a obxectos ou a novas fontes de coñecementos.

Cando a un grupo de nenas e nenos se lles confiren responsabilidades de progresiva complexidade en relación con ámbitos referidos a si mesmos, ás demais persoas e ao medio natural, estamos abríndolle a posibilidade de que aprecie e valore os seus logros e esforzos e os das outras persoas, avanzando no proceso de autonomía persoal.

É igualmente importante ofrecerlle ao alumnado situacións de aprendizaxe que incentiven e potencien a realización das súas propias propostas, a toma de decisións, así como a posibilidade de anticipar as súas accións, a organización das actividades, os materiais e recursos que se van empregar, facéndolle ver que todas e todos poden realizar accións por si mesmos e compartilas cos demais.

Potenciarase que o alumnado reflexione sobre os seus progresos mostrándolle as súas producións e realizando unha coavaliación. Isto resulta sempre satisfactorio e un motivo de fortalecemento da autoestima.

AGRUPAMENTOS

Para poder atender á diversidade do alumnado e á aprendizaxe de contidos de distinta natureza, organizaranse diversas formas de agrupamento contemplando as potencialidades de cada unha delas:

O gran grupo é apropiado cando se trata de planificar conxuntamente as actividades, exposicións, lectura dalgúns textos, distribución de tarefas, explicacións, presentación de modelos, debates, asemblea, conferencias, etc.

O grupo pequeno é o ideal para favorecer a interacción cooperativa, permite asignar a cada nena ou neno tarefas concretas e estruturadas de tal xeito que a mestra ou mestre poida prestar as axudas axeitadas segundo o grao de realización da tarefa. Deben ser variables, homoxéneos e heteroxéneos. A organización en parellas acostuma a ser moito máis rendible polo grao de implicación que comporta .

A actividade individual é un bo recurso para a interacción máis específica coa persoa docente, ao tempo que promove as estratexias de planificación da acción, a responsabilidade, a autonomía e a autoxestión .

APERTURA AO CONTORNO

A educación infantil acada o seu pleno sentido nun marco de colaboración e coordinación entre os elementos que inciden no proceso educativo das nenas e dos nenos: o equipo docente, as familias e o contorno.

En canto á relación coas familias, é necesaria unha boa comunicación e coordinación con ela, xa que a eficacia da educación infantil depende, en gran medida, da unidade de criterios educativos na casa e na escola.

En canto á apertura ao contorno, planificaranse tanto saídas como visitas de membros da comunidade educativa. Así:

Aproveitarase o potencial educativo das saídas e das visitas, planificadas detidamente, para sacar delas o maior partido educativo posible. É importante que a persoa docente teña moi claros cales son os contidos que pretende traballar coa visita, e non saír por saír, ou pretender observar e explorar todos os elementos do contorno. En calquera caso, sempre existirá unha finalidade -traducida en obxectivos-, un deseño e unhas actividades que estean inseridas na programación xeral e que permitan aproveitar ao máximo este recurso. O aproveitamento da actividade non finaliza coa volta ao centro. Durante o día ou os días seguintes pódense crear situacións de comunicación e intercambio do que se viu e do material recollido, así como animar as criaturas a que o expresen mediante distintas linguaxes. Todo iso dará lugar a suscitar actividades que provoquen novos interrogantes e reforcen certas adquisicións.

De igual forma, a persoa docente propiciará experiencias nas que teñan cabida as relacións con nenas e con nenos doutras aulas e con persoas adultas, xa que así non só se contribúe en gran medida a que as criaturas vaian ampliando as súas relacións, senón que permiten descentrar positivamente a tarefa educativa da persoa docente e da aula.

A continuación amosamos como se poderían artellar as interaccións múltiples e as aprendizaxes situados:

INTERACCIONES MÚLTIPLES Y APENDIZAJE SITUADO	Organizar y estimular interacciones múltiples (entre iguales, con miembros de la comunidad educativa, voluntarios, personas del entorno, a través de la Web y entornos colaborativos, etc) para resolver tareas integradas en contextos diversos a través del diálogo y la reflexión colectiva.
INTEGRACIÓN METODOLÓGICA	Complementariedad de modelos y estrategias metodológicas que estimulen diversos procesos cognitivos y guíen al alumnado hacia el aprendizaje autónomo. Dar claves sencillas y claras en la guía didáctica y ofrecer monográficos sobre cada modelo o estrategia. Se pueden utilizar símbolos para identificar el modelo o la técnica que se utiliza en la actividad.
RECURSOS DIGITALES	Utilizar gran variedad de recursos digitales asociados a las actividades de la tarea y seleccionarlos por su idoneidad para estimular y consolidar el tipo de aprendizaje que éstas proponen.
CREACIÓN DE AMBIENTES DE APRENDIZAJE	Guiar la acción del docente para construir ambientes de aprendizaje coherentes con el modelo que se les propone a través de las orientaciones didácticas.
AGRUPAMIENTOS	Equilibrio entre el aprendizaje individual y el que se realiza en grupo combinando a lo largo de la secuencia de

	actividades diversos modelos que aseguren la interacción y la reflexión personal sobre el propio aprendizaje.
ESCENARIOS	Proponer escenarios múltiples en las orientaciones didácticas.
TEMPORALIZACIÓN	La reducción del número de Unidades Didácticas garantizando que éstas integren todos los aprendizajes básicos del nivel permitirá un aprendizaje más profundo, experiencial y reflexivo. Se pueden proponer orientaciones para organizar el desarrollo de la tarea en sesiones que complete la temporalización general (n.º semanas del mes).

AS COMPETENCIAS CLAVE E A SÚA REPERCUSIÓN NA METODOLOXÍA

A incorporación das competencias no currículo obriga a reformular a práctica educativa. Precísase un cambio, débense abandonar os tradicionais modelos de transmisión do coñecemento por modelos que permitan a mobilización de diferentes recursos cognitivos. O paradigma educacional referente debe ser o de “aprender a aprender” e de “aprender facendo”. Cómpre unha aprendizaxe significativa que se transfira a situacións da vida real e que implique a resolución de problemas na práctica.

Unha xestión docente baseada na formación de competencias ten que asumir estratexias didácticas que afonden no proceso e que destaquen a función orientadora da mestra e do mestre.

Para desenvolver as competencias é necesario traballar, sobre todo, por proxectos e resolvendo problemas, así propoñeranse tarefas e retos que inciten ás alumnas e aos alumnos a mobilizar os seus coñecementos e habilidades.

Dende a metodoloxía de proxectos trátase de achegar a escola á vida diaria. Empregando un enfoque globalizador, partindo dos intereses das nenas e dos nenos, das súas experiencias e coñecementos previos. Dende a perspectiva didáctica, o proxecto artículase como un itinerario formativo planificado en situacións de ensino nas que se poñen en práctica as diferentes competencias básicas.

No centro debemos deseñar un proceso de e-a competencial no que se desenvolverán **competencias** que non son máis que as capacidades para aplicar de forma integrada os contidos propios de cada ensinanza

e etapa educativa, co fin de lograr a realización axeitada de actividades e a resolución eficaz de problemas complexos. E, establécese que as competencias clave do currículo serán as seguintes:

- 1º. Comunicación lingüística (CCL).
- 2º. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT).
- 3º. Competencia dixital (CD).

- 4º. Aprender a aprender (CAA).
- 5º. Competencias sociais e cívicas (CSC).
- 6º. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).
- 7º. Conciencia e expresións culturais (CCEC).

Xa que logo a **RECOMENDACIÓN 2006/962/EC do Parlamento Europeo**, considera que “as competencias clave son aquelas que todas as persoas precisan para a súa realización e desenvolvemento persoal, así como para a cidadanía activa, a inclusión social e o emprego”

Sen esquecermos Así mesmo, que a **ORDE ECD 65/2015** recórdanos que a aprendizaxe por competencias favorece os procesos de aprendizaxe e a motivación por aprender. Caracterizado ademais pola súa transversalidade, dinamismo e carácter integral, xa que permite traballar desde todas as áreas de coñecemento, tanto en ámbitos formais, non formais e informais.

Se debemos deseñar ensinanzas e aprendizaxes competenciais debemos ter en conta as competencias como un *tipo de aprendizaxe que pon de manifesto a necesidade de ter en conta no proceso de ensinanza a forma en que unha persoa moviliza todos os seus recursos persoais para alcanzar o éxito na resolución dunha tarefa no marco dun contexto definido.*

Neste sentido, as competencias básicas non se desenvolverían se non partíramos dunha **aprendizaxe situada (LAVE E WENGER)**, é dicir, vinculada a un determinado contexto e a unhas determinadas tarefas e que permiten adquirir a competencia necesaria. Esta visión da aprendizaxe contextualizada ou situada conecta cunha ampla tradición de teorías e prácticas educativas que agora ven reforzado o seu valor (Dewey, Vigostky, Freinet, Decroly, Freire ...)

Ademais, as competencias clave representan un **paquete multifuncional** e transferible de coñecementos, destrezas e actitudes que todos os individuos necesitan para a súa realización e desenvolvemento persoal. Estas deberían ter sido desenvoltas para o final da ensinanza obrigatoria, e actuar como base para unha posterior aprendizaxe como parte dunha aprendizaxe ó longo da vida. (Comisión Europea, 2004: 7)

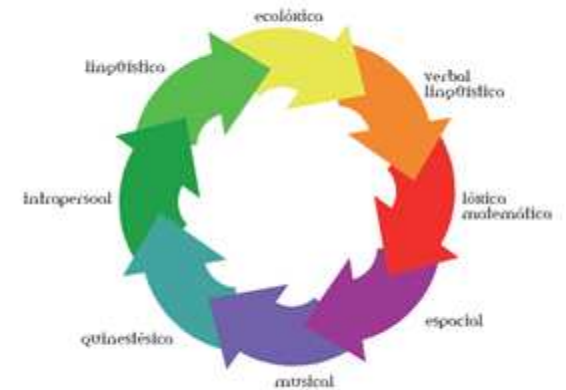
Pois ben, atendendo a esta idea, segundo algúns autores, os membros do **Proxecto Atlántida** recoméndonos ter en conta, á hora de deseñar actuacións, por en funcionamento diferentes **modos de pensamento** (reflexivo, analítico, lóxico, crítico, creativo, sistémico, analóxico, deliberativo, e, práctico) e relacionar eses modos de pensamento cos distintos tipos de contidos, así como con distinto tipo de actividades propias de diferentes prácticas sociais.

Neste sentido deberemos ter en conta o papel primordial da **Teoría das Intelixencias Múltiples** de Gardner, que considera ó individuo como un conxunto de intelixencias múltiples, distintas e semi-independentes, que diferenciarían ós individuos en función da intensidade de cada unha delas.

Igualmente botaremos man da **Taxonomía de Bloom** pois ofrécenos 6 niveis de desenvolvemento dos coñecementos que deberemos traballar: memoria, comprensión, aplicación, análise, síntese e avaliación, e que farán máis competente ó noso alumnado nos diferentes coñecementos.

A cuestión está en determinar que a metodoloxía eficaz para o desenvolvemento competencial require un traballo que: contemple a diversidade de agrupamentos e posibilite unha ampla gama de interaccións sociais favoreza a planificación conxunta e a autonomía nas tarefas, a organización dos materiais e recursos, a adopción de fórmulas variadas de agrupamento acordes coas necesidades diferentes de traballo, permita o uso de fontes e recursos variados, cotiáns e familiares, mesturando o dixital e o tradicional, o innovador e o clásico, promova *métodos* con enfoque integrador (globalizados e interdisciplinarios) que permitan que o grupo planifique e organice as tarefas conxuntamente, que todos os rapaces e todas as rapazas poidan implicarse activamente en función dos seus intereses e da diversidade, que o alumnado se enfrente a problemas verdadeiros e a temas reais e cotiáns; que ofrezan ocasións para controlar o proceso, valorar os logros, medrar na aprendizaxe partindo do que sabe; que permitan manexarse con éxito ante a información e que estimulen a práctica reflexiva e crítica

Así, tal como establecea **ORDE ECD 65/2015**, a metodoloxía que deberemos utilizar para poder ter unha intervención educativa acorde cos fundamentos teóricos das aprendizaxes competenciais deberá ter en conta **enfoque por proxectos**. Este caracterízase por: O alumnado aprende facendo, o profesorado non é o protagonista do proceso, a avaliación é participativa, o alumnado tamén

se autoavalia e avalía o proceso, calquera situación, problema, necesidade... xera ou pode xerar un proxecto, a planificación e a acción discorren conxuntamente, o clima creado propicia que o alumnado poida aprender e practicar una ampla gama de habilidades sociais e metacognitivas, así como disposicións para aprender a aprender, a mobilización de saberes permite resolver problemas e situacións e provocar novas aprendizaxes, o feito dun traballo compartido permítelle, tamén ao profesorado, desenvolver competencias profesionais, e, o obxecto de traballo, nun proxecto interdisciplinario, pode tratarse dende distintas áreas ou materias, que achegarán aspectos novos que, illadamente, seguramente non serían considerados nin traballados.

Traballar por proxectos vains permitir avanzar na comprensión do concepto de integración de áreas, materias, disciplinas e nunha concepción do mundo e do saber; na necesidade de reflexionar sobre a realidade, sobre o que acontece, sobre as relacións persoais e sobre as interaccións que se establecen, sobre como se ensina e como se aprende cando todas e todos formamos parte do proceso e facemos camiño conxuntamente. Vai permitir, dunha maneira máis eficaz e xusta, atender á diversidade.

Calquera proxecto incide no desenvolvemento de **destrezas** como: actuar e desenvolverse en grupo atopando fórmulas de cooperación coas demais persoas implicadas no proxecto, asumir as responsabilidades e roles que lle correspondan no grupo e nas diferentes actividades e tarefas, establecer relacións entre feitos do seu contorno, entre aprendizaxes formais e non formais, entre o aprendido en distintas áreas ou materias dos currículos, intercambiar, producir, debater e contrastar mensaxes, desenvolver a creatividade e a imaxinación, identificar e resolver problemas partindo da súa experiencia e posibilidades, usar os recursos ó seu alcance para resolver as dúbidas e interrogantes que lle xurdan, tomar decisións e compartilas, coordinar a propia actuación coa do resto do grupo, anticipar e planificar, ser consciente da propia aprendizaxe, levar a cabo tarefas de busca e procesamento, previa estruturación, da información...

O desenvolvemento das competencias debe partir de deseñar UDIS e **PROXECTOS DOCUMENTAIS INTEGRADOS** (dende a BIBLIOTECA do centro) como ferramentas óptimas para lograr aprendizaxes creativos, activos, significativos, motivadores ...onde o alumnado é o axente activo e o profesorado o posibilitador, o dinamizador, promotor...de situacións de aprendizaxe.

A TEMPORALIZACIÓN E DISTRIBUCIÓN HORARIA

A distribución horaria organizarase dentro dunha perspectiva globalizada e incluírá actividades que permitan respectar os ritmos de actividade, xogo e descanso das nenas e dos nenos.

Será necesario organizar o tempo baixo presupostos de flexibilidade que lle permitan ao profesorado axeitalo ás características das tarefas, de xeito que o horario estea sempre ao servizo da metodoloxía. No desenvolvemento da xornada escolar combinarase tempos de rutinas con tempos de actividades específicas segundo as características e necesidades das criaturas.

A ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

1. A intervención educativa atendendo ao establecido no TÍTULO II da LOOMCE debe contemplar como principio a diversidade do alumnado, adaptando a práctica educativa ás características persoais, necesidades, intereses e estilo cognitivo dos nenos e nenas, dada a importancia que nestas idades adquiren o ritmo e o proceso de maduración.
2. Os departamentos da Administración autonómica con competencias en cada ciclo establecerán os procedementos que permitan identificar aquelas características que poidan ter incidencia na evolución escolar das nenas e dos nenos. Así mesmo, facilitarán a coordinación de cantos sectores interveñan na atención deste alumnado.
3. Os centros adoptarán as medidas oportunas dirixidas ao alumnado que presente necesidade específica de apoio educativo.
4. Os centros atenderán as nenas e os nenos que presenten necesidades educativas especiais buscando a resposta educativa que mellor se adapte ás súas características e necesidades persoais.
5. Terase en conta o principio de flexibilidade para adecuar a educación á diversidade de aptitudes, intereses e necesidades do alumnado en toda a etapa educativa.

Concíbase a atención educativa á diversidade como o conxunto de medidas e accións deseñadas coa finalidade de adecuar a resposta educativa ás diferentes características, potencialidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións e intereses e situacións sociais e culturais de todo o alumnado para lograr a inclusión, igualdade de oportunidades, accesibilidade, flexibilidade e a equidade.

No marco do Decreto 229/2011, enténdese por **medidas de atención á diversidade aquelas actuacións, estratexias e/ou programas destinados a proporcionar unha resposta axustada ás necesidades educativas do alumnado**. Entre as medidas ordinarias que teremos en conta están:

a) Adecuación da estrutura organizativa do centro (horarios, agrupamentos, espazos) e da organización e xestión da aula ás características do alumnado.

b) Adecuación das programacións didácticas ao contorno e ao alumnado contemplando actividades de reforzo, ampliación e recuperación.

c) Metodoloxías baseadas no traballo colaborativo en grupos heteroxéneos, tutoría entre iguais, aprendizaxe por proxectos e outras que promovan a inclusión.

d) Adaptación dos tempos e instrumentos ou procedementos de avaliación.

Descrición do grupo despois da avaliación inicial

Número de alumnos:

Funcionamento do grupo (falan moito, cambian con facilidade de actividade...):

Que fortalezas identificas no grupo en canto ao desenvolvemento de obxectivos curriculares?

Que necesidades identificas e como as vas abordar? (*Planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas..*)

Que fortalezas identificas no grupo en canto a aspectos competenciais?

Necesidades individuais

Cales son os alumnos que necesitan un maior seguimento ou personalización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe? (*Cómpre ter en conta os alumnos con necesidades educativas, con altas capacidades, e outras con necesidades non-diagnosticadas, pero que requiran atención específica por estar en risco, pola súa historia familiar...*).

Que medidas organizativas vas adoptar? (*Planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupales para favorecer a intervención individual*).

Que medidas curriculares vas adoptar? Que recursos vas empregar?

Que modelo de seguimento vas utilizar con cada un deles?

Cada canto e como vas avaliar os seus progresos?

En cada UDI deseñanse actividades de DE REFORZO, ACTIVIDADES DE AMPLIACIÓN e ACTIVIDADES DE RECUPERACIÓN en función das necesidades de cada alumno-alumna.

O plan de CONCRECIÓN CURRICULAR terá en conta a ATENCIÓN Á DIVERSIDADE do alumnado e familias:

As principais actuacións farán referencia a:

- diferentes tipos de agrupamentos
- técnicas de aprendizaxe cooperativo
- actividades e tarefas para a mellora da atención, memoria, discriminación visual,...(ábacos, miniarco, regletas, bloques lóxicos e os seus atributos, sudokus, laberintos, trinomios,...)
- deseño de obxectivos prioritarios e secundarios e desenvolvemento de contidos prioritarios e secundarios
- deseño de tarefas, actividades e exercicios de ampliación, reforzo, recuperación
- emprego de recursos multisensoriais e tic
- a titoría e a orientación ao alumnado e as familias: A educación nesta etapa enténdese como un proceso compartido coas familias que se favorecerá dende o centro docente a través da titoría. A persoa responsable da titoría manterá actividades periódicas para intercambiar información coas familias e adoptará as medidas necesarias para que nais, pais ou titores teñan unha implicación máis directa no proceso de ensino-aprendizaxe das súas fillas e dos seus fillos.

O centro educativo programará o período de adaptación do alumnado para favorecer a transición á nova situación de ensino-aprendizaxe. A organización deste período garantizará a incorporación gradual do alumnado dende o inicio das actividades lectivas

sesións formativas coas familias

mapas conceptuais de cada proposta pedagóxica-didáctica para coñecemento das familias e implicación nos diferentes proxectos ou propostas.

TAREFAS E ACTIVIDADES

Tódalas tarefas e actividades que se deseñen levarán diferentes tipos de actuacións: actividades de motivación-introducción e coñecemntos previos, actividades de desenvolvemento, actividades de reforzo, actividades de ampliación, actividades de recuperación.

La atención a la diversidad desde una enfoque inclusivo exige hacer posible que la tarea programada esté al alcance de todo el alumnado. Proponemos utilizar en la propia tarea los principios del Diseño Universal de Aprendizaje y sentar la bases para una programación múltiple evitando de ese modo, siempre que sea posible adaptaciones curriculares, que dejarán de ser necesarias. Solamente las realizaremos de modo sistemático y exhaustivo con el alumnado que presente una gran discrepancia con el nivel de su grupo de referencia. Aplicar los principios del DUA facilita que

todo el alumnado se sienta motivado ante el reto que se le propone en la tarea, tenga acceso normalizado a la información que se presenta y pueda participar expresando sus conocimientos del modo más adecuado a sus posibilidades, preferencias y/o limitaciones.

ATENCIÓN A LA DIVERSIDAD E INCLUSIÓN	
DISEÑO UNIVERSAL DE APRENDIZAJE	Es la clave de la INCLUSIÓN y potencia la personalización del proceso de aprendizaje. Prepara los materiales didácticos generales para la atención a la diversidad proporcionando opciones múltiples de forma normalizada evitando adaptaciones curriculares innecesarias.
OPCIONES MÚLTIPLES DE MOTIVACIÓN	Suscitan el compromiso con la tarea de todo el alumnado. Se proporcionarán en la actividad de motivación de la secuencia didáctica. Estimulan la PARTICIPACIÓN Potencian las <u>funciones ejecutivas</u> de activación . Presentan la tarea utilizando diversas forma de representación con actividades que estimulan las inteligencias múltiples para diversificar la motivación.
OPCIONES MÚLTIPLES DE REPRESENTACIÓN	Presentación MULTIMODAL de la información. Facilitan el ACCESO a la información a todo el alumnado. Se utilizan en las actividades de la secuencia didáctica que presentan contenidos o información facilitando la comprensión. Estimulan las <u>funciones ejecutivas</u> de atención y planificación y organización . Presentan las actividades de la secuencia didáctica utilizando diversas forma de representación con actividades que estimulan las inteligencias múltiples .
OPCIONES MÚLTIPLES DE EXPRESIÓN	Proponer la expresión de los conocimientos adquiridos de formas diversas adaptadas a los diferentes estilos cognitivos y de aprendizaje y a las posibilidades y/o limitaciones de todo el alumnado. Estimulan las <u>funciones ejecutivas</u> de autorregulación emocional y la memoria de trabajo . Proponer diversas formas de expresión utilizando las formas de respuesta de las inteligencias múltiples .

PROGRAMACIÓN MÚLTIPLE

De forma opcional, se puede facilitar la concreción curricular de los elementos de la tarea a diferentes niveles de competencia curricular.
Permite la **ADAPTACIÓN CURRICULAR** orientando la adaptación de materiales curriculares a diferentes niveles de competencia.
Garantizan una evaluación justa e individualizada del logro alcanzado.
Permite la elaboración de **instrumentos de evaluación diferenciados** para cada nivel de competencia de los aprendizajes programados en la propuesta general.
Orienta la propuesta de ejercicios de **refuerzo** y actividades de **ampliación**.

Para fundamentar este apartado es necesario partir de la definición del concepto de **INCLUSIÓN** educativa y de cada una de sus dimensiones.

La inclusión educativa pretende avanzar hacia una educación de CALIDAD para TOD@S y con TOD@S, suprimiendo las barreras, para el acceso, el aprendizaje y la participación, que interaccionan negativamente con las condiciones personales de algunos alumnos y alumnas, particularmente vulnerables a los procesos de exclusión

Se entiende por barreras, los recursos, los servicios y las ayudas que presta la administración para la inclusión, los valores de la cultura escolar, las políticas, y las **formas de concretar el currículo en el aula** que pueden llegar a condicionar positiva o negativamente la presencia, el aprendizaje o la participación de determinados alumnos en la vida escolar, entre otros. (Echeita y Sandoval 2010). Los autores nos proponen como modelo de identificación de barreras el sistema de indicadores para que las escuelas puedan ser capaces de evaluar su propio centro presente en el *Index for inclusion* (Booth y Ainscow, 2002). Se acaba de presentar “Guía para la Educación Inclusiva”. Este libro es la traducción de la tercera edición, corregida y ampliada, de “Index for Inclusion” La traducción la ha llevado a cabo un equipo del Consorcio para la Educación Inclusiva, integrado por Gerardo Echeita, Yolanda Muñoz, Cecilia Simón y Marta Sandoval.

La inclusión educativa se asienta sobre tres pilares:

PRESENCIA O ACCESO

Hacer posible la presencia o acceso del alumnado a las aulas y a los centros ordinarios, es decir, a aquellos centros a los que el alumno o los padres de éste, quisieran que acudiera si no hubiera elementos que lo impidieran (arquitectónicos, burocráticos, materiales, organizativos, etc...)

APRENDIZAJE

Se trata de que TODO el alumnado aprenda y progrese al máximo de sus capacidades, y tenga experiencias educativas variadas, relevantes y significativas para su vida presente y para su futura inserción en la vida activa.

PARTICIPACIÓN

Reconocer y apreciar la identidad de cada alumno y alumna y procurar su bienestar personal (autorregulación emocional, confianza en sus posibilidades, autoestima) y social (relaciones de amistad y compañerismo).

Nuestra propuesta para facilitar la inclusión educativa desde la tarea integrada es la utilización sistemática del Diseño Universal de Aprendizaje, a partir de ahora **DUA**.

Los materiales educativos, tanto en formato papel como digital, deberían cumplir sus principios. El **Real Decreto Legislativo 1/2013**, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social define Diseño Universal o diseño para todas las personas como la actividad por la que se conciben o proyectan desde el origen, y siempre que ello sea posible, entornos, procesos, bienes, productos, servicios, objetos, instrumentos, programas, dispositivos o herramientas, de tal forma que puedan ser utilizados por todas las personas, en la mayor extensión posible, sin necesidad de adaptación ni diseño especializado.

Tal y como describe la “Guía para el Diseño Universal del aprendizaje” editada por **CAST** (Center for Applied Special Technology), el DUA ayuda a estar a la altura del reto de la diversidad sugiriendo materiales de instrucción flexibles, técnicas y estrategias que den poder a los educadores para atender y reconocer estas múltiples necesidades. Un currículo diseñado universalmente está diseñado *desde el principio* para tratar de satisfacer las necesidades educativas del mayor número de usuarios, haciendo innecesario el costoso proceso de introducir cambios una vez diseñado “para algunos” el currículo general.¹

CAST empezó a comienzos de los 90 a investigar, desarrollar, y articular los principios y prácticas del Diseño Universal para el Aprendizaje. El término fue inspirado por el concepto de diseño universal de la arquitectura y el desarrollo de productos promovido por Ron Mace de la Universidad de Carolina del Norte en los 80, cuyo objetivo es crear entornos urbanos y herramientas que se puedan utilizar por el mayor número de personas posible. Como las personas no son edificios ni productos, la asociación abordó el problema del diseño universal respecto a las ciencias del aprendizaje. Así, los principios del DUA van más allá que centrarse en el acceso a lugares como la clase y se centran en el acceso al aprendizaje.

La guía describe tres principios primarios que orientan el DUA, y proporcionan la estructura para su aplicación:

Principio I: Proporcionar múltiples medios de representación (el “¿qué?” del aprendizaje). Los alumnos difieren en el modo en el que perciben y comprenden la información que se les presenta. Por ejemplo, aquellos con diferentes estilos cognitivos, diferentes estilos de aprendizaje, incluso con deficiencias sensoriales (ejemplo. Sordera o ceguera); dificultades de aprendizaje (dislexia), diferencias culturales o de idioma y demás, pueden requerir todos ellos diferentes maneras de abordar los contenidos. Otros pueden simplemente captar mejor la información a través de métodos visuales o auditivos que a través de un texto escrito. En realidad, no hay un solo medio que sea el mejor para todos los alumnos; el proporcionar opciones en la representación es esencial.

1

CAST es una organización estadounidense sin ánimo de lucro de investigación y desarrollo, que trabaja para expandir las oportunidades de aprendizaje a todas las personas, especialmente aquellas con discapacidad, a través del Diseño Universal para el Aprendizaje.

Principio II: Proporcionar **múltiples medios de expresión** (el “¿cómo?” del aprendizaje). Los alumnos difieren en el modo en que pueden “navegar en medio de aprendizaje” y expresar lo que saben. Por ejemplo, individuos con diversidad de habilidades motrices o estratégicas y organizativas, incluso los que presentan dificultades (déficits de la función ejecutiva, TDHA), aquellos con un idioma materno distinto a la lengua de acogida y demás, abordan las tareas del aprendizaje y demostrarán su dominio de manera muy distinta. Algunos serán capaces de expresarse correctamente por escrito pero no oralmente, y viceversa. En realidad, no hay un medio de expresión óptimo para todos los estudiantes; proporcionar opciones para expresarse es esencial.

Principio III: Proporcionar **múltiples medios de compromiso** (el “¿por qué?” del aprendizaje). Los alumnos difieren marcadamente en la forma en que pueden sentirse implicados y motivados para aprender. Algunos alumnos se “enganchan” o conectan con la espontaneidad y la novedad mientras que otros desconectan, incluso se asustan, al aprender así, No hay un único medio de representación que sea óptimo para todos los estudiantes; proporcionar múltiples medios de compromiso es esencial.

Para un conocimiento detallado de las múltiples opciones que el DUA propone se adjunta como anexo la “Guía para el Diseño Universal del Aprendizajes” en la versión castellana traducida en el 2013 por la Universidad Complutense de Madrid².

Utilizaremos las pautas que nos proporciona el Diseño Universal de Aprendizaje como procedimiento fundamental para adaptar a la diversidad del alumnado la elaboración del producto final de la tarea y la participación en la práctica social al que dicho producto se destina. Asimismo, y utilizando además las preguntas del apartado de prácticas de aula del “Index For Inclusion”, proponemos como recurso para el docente y los autores de materiales didácticos, una guía de elaboración propia que pretende suscitar la reflexión de los autores de las propuestas didácticas y orientar la elaboración de Tareas Ilntegradas que cumplan los principios del DUA y estén ideadas desde el principio para la inclusión educativa. **ANEXO II.**

De este modo se preparará la programación de la Unidad Didáctica para que todo el alumnado tenga acceso normalizado a la información, distintas posibilidades para expresar sus conocimientos y opciones personalizadas para vincularse con la tarea que potencien su motivación.

Esta medida evitará adaptaciones curriculares que consideran solamente la dimensión curricular para muchos alumnos que, teniendo apoyos para la participación y el acceso, no las necesitarán.

Según menciona la propia guía, “el proceso normal para hacer los currículos existentes más accesibles a los alumnos es la adaptación de los mismos (y en especial del material educativo y de los métodos de enseñanza). A menudo son los propios profesores los que tienen que hacer intentos heroicos para adaptar elementos del currículo que no fueron diseñados para encontrar las necesidades de aprendizaje de alumnos diversos. El término “diseño universal” está aplicado a menudo erróneamente a las adaptaciones curriculares que se realizan “después de hecho el currículo”.

Sin embargo, el DUA se refiere al proceso por el cual el currículo (por ejemplo las metas, los métodos, los materiales, o las evaluaciones) está intencional y sistemáticamente diseñado desde el inicio para tratar de satisfacer las diferencias individuales. Con los currículos que están diseñados universalmente muchas de las dificultades de las adaptaciones curriculares realizadas a posteriori, pueden ser reducidas o eliminadas, permitiendo implementar un medio de aprendizaje mejor para todos los estudiantes”.

---

² **Traducción al español, Versión 2.0.** Carmen Alba Pastor, Pilar Sánchez Hípola, José Manuel Sánchez Serrano y Ainara Zubillaga del Río. Universidad Complutense de Madrid, octubre 2013. http://www.educadua.es/html/dua/pautasDUA/dua_pautas.html

Pautas de Diseño Universal para el Aprendizaje

I. Usar Múltiples Formas de Presentación	II. Usar Múltiples Formas de Expresión	III. Usar Múltiples Formas de Motivación
<p>1. Proporcionar las opciones de la percepción</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones que personalicen la visualización de la información • Opciones que proporcionen las alternativas para la información sonora • Opciones que proporcionen las alternativas para la información visual 	<p>4. Proporcionar las opciones de la actuación física</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones en las modalidades de respuesta física • Opciones en los medios de navegación • Opciones por el acceso de las herramientas y las tecnologías que ayuden 	<p>7. Proporcionar las opciones de la búsqueda de los intereses</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones que incrementen las elecciones individuales y la autonomía • Opciones que mejoren la relevancia, el valor y la autenticidad • Opciones que reduzcan las amenazas y las distracciones
<p>2. Proporcionar las opciones de lenguaje y los símbolos</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones que definan el vocabulario y los símbolos • Opciones que clarifiquen el sintaxis y la estructura • Opciones para descifrar el texto o la notación matemática • Opciones que promuevan la interpretación en varios idiomas • Opciones que ilustren los conceptos importantes de la manera no lingüística 	<p>5. Proporcionar las opciones de las habilidades de la expresión y la fluidez</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones en el medio de la comunicación • Opciones en las herramientas de la composición y resolución de los problemas • Opciones del apoyo para la práctica y desempeño de tareas 	<p>8. Proporcionar las opciones del mantenimiento del esfuerzo y la persistencia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones que acentúen los objetivos y las metas destacados • Opciones con diferente niveles de desafíos y apoyos • Opciones que fomenten la colaboración y la comunicación • Opciones que incrementen reacciones informativas orientadas hacia la maestría
<p>3. Proporcionar las opciones de la comprensión</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones que proporcionen o activen el conocimiento previo • Opciones que destaquen las características más importantes, las ideas grandes y las relaciones • Opciones que guíen el procesamiento de la información • Opciones que apoyen la memoria y la transferencia 	<p>6. Proporcionar las opciones de los funciones de la ejecución</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones que guíen un establecimiento eficaz de los objetivos • Opciones que apoyen el desarrollo estratégico y la planificación • Opciones que faciliten el manejo de la información y los recursos • Opciones que mejoren la capacidad para desarrollar el proceso del seguimiento 	<p>9. Proporcionar las opciones de la autorregulación</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opciones que sirvan de guía para el establecimiento personal de objetivos y expectativas • Opciones que apoyen las habilidades y estrategias individuales de la resolución de los problemas • Opciones que desarrollen la autoevaluación y la reflexión

© 2009 by CAST. All rights reserved.
 APA Citation: CAST (2008). Universal design for learning guidelines version 1.0. Wakefield, MA: Author.

Los materiales educativos de la propuesta, siempre que sea posible, ofrecerán **opciones múltiples de presentación de la información** (percepción- visual y auditiva- lenguaje y símbolos y comprensión), **opciones múltiples de expresión** (actuación física, habilidades de expresión y fluidez y funciones de ejecución) y, cuando se trate de la actividad de motivación de la secuencia de actividades, **opciones múltiples de motivación** (opciones de intereses, de mantenimiento del esfuerzo y la persistencia y de autorregulación). El DUA nos ofrece una forma natural de integrar algunas de las **FUNCIONES EJECUTIVAS** definidas por Tomas Brown, tan estrechamente relacionadas con los procesos cognitivos de alto nivel tal y cómo se ha apuntado en el apartado anterior.

En los libros en formato papel se pueden utilizar de forma habitual muchas de las opciones que se proponen en el DUA, sobre todo por lo que se refiere a los apartados de lenguaje y símbolos y de comprensión. En los libros digitales las opciones múltiples de presentación del apartado de percepción, tanto visual como auditiva, podrían activarse de forma personalizada para que el profesorado no las tenga que elaborar.

El esquema del Diseño Universal de Aprendizaje también nos permite justificar la presentación **MULTIMODAL** de la información, tanto en materiales digitales como en los libros en formato papel para los que se ofrecen de forma habitual recursos digitales adicionales.

En este contexto en el que a nuestro juicio está realmente justificada la utilización de las propuestas derivadas de la teoría de las **INTELIGENCIAS MÚLTIPLES**, la estimulación intencional de las **FUNCIONES EJECUTIVAS** o el uso de facilitadores para la presentación de la información utilizados por estrategias como el Visual Thinking, los organizadores visuales, mapas mentales o algunas de las rutinas de pensamiento y diversos programas para enseñar a pensar.

Habitualmente en los libros de texto se realizan estas propuestas como un complemento o añadido al tema o UD, nunca integradas con naturalidad en el desarrollo de la secuencia de actividades. El diseño Universal de aprendizaje nos proporciona una pauta para integrarlas en las actividades de la secuencia básica que hemos propuesto (motivación, planificación, desarrollo, síntesis y evaluación).

Al principio de la secuencia, en la actividad de **MOTIVACIÓN**, cuando se presenta la tarea al alumnado, la información se presentará en lenguaje **MULTIMODAL** favoreciendo así las funciones ejecutivas de activación del alumnado con diferentes estilos cognitivos y de aprendizaje. Si se utilizan además algunas de las formas de presentación de las inteligencias múltiples, la mayoría del alumnado podrá vincularse con la propuesta ya que accederá con mayor facilidad a la información que se proporciona y le otorgará a la misma una mayor significación.

En las actividades del **PRINCIPIO DE LA SECUENCIA** en las que el alumnado debe tratar la información, organizarla y planificar el desarrollo del producto que se le propone, dar acceso múltiple a la información utilizando distintas formas de representación estimula las funciones ejecutivas de atención, planificación y organización. Si la información se proporciona además utilizando las formas de representación propias de las inteligencias múltiples el alumnado movilizará sus recursos de forma personalizada para ponerlos en marcha y proponerse las metas adecuadas para realizar el producto final de la tarea.

Proponer diversas formas de expresión de los conocimientos adquiridos en las actividades de **DESARROLLO** del plan concebido, centrales en la secuencia didáctica, y en las actividades de **SÍNTESIS Y EVALUACIÓN** con las que finaliza la tarea, puede contribuir a estimular las funciones ejecutivas de autorregulación cognitiva y emocional y a aumentar la memoria de trabajo siempre que el docente oriente adecuadamente estos procesos de modo intencionado. Ofrecer además diversas posibilidades de expresar lo aprendido permite movilizar también múltiples inteligencias del alumnado que utilizará sus modos preferentes de expresión y tendrá la posibilidad de aprender formas nuevas y complementarias.

Por otro lado el Diseño Universal de aprendizaje propone estimular la **PARTICIPACIÓN** con múltiples formas de interacción o acompañamiento personalizado. Se pueden planificar las actividades de la tarea contando con las posibilidades que proporciona la interacción entre iguales en sus diversas formas, la colaboración de voluntarios en grupos interactivos o con el apoyo coordinado del profesorado especialista dentro de las aulas.

A TITORÍA

A educación nesta etapa enténdese como un proceso compartido coas familias que se favorecerá dende o centro docente a través da titoría. A persoa responsable da titoría manterá actividades periódicas para intercambiar información coas familias e adoptará as medidas necesarias para que nais, pais ou titores teñan unha implicación máis directa no proceso de ensino-aprendizaxe das súas fillas e dos seus fillos.

O centro educativo programará o período de adaptación do alumnado para favorecer a transición á nova situación de ensino-aprendizaxe. A organización deste período garantizará a incorporación gradual do alumnado dende o inicio das actividades lectivas.

TRATAMENTO DAS LINGUAS OFICIAIS

De acordo coa normativa vixente en materia de normalización lingüística, Decreto 124/2007, do 28 de xuño, polo que se regula o uso e a promoción do galego no sistema educativo, o centro deberá considerar a súa situación sociolingüística específica e actuar nos termos determinados na mesma.

A Administración educativa adoptará as medidas oportunas tendentes á configuración progresiva dun sistema educativo bilingüe, favorecendo as formulacións curriculares máis adecuadas para o logro de tal obxectivo.

Na etapa de Educación infantil o profesorado utilizará na aula a lingua materna predominante entre o alumnado, terá en conta a lingua do contorno e coidará que o alumnado progrese no coñecemento da outra lingua oficial de Galicia. No caso de contornos castelán falantes, a utilización nesta etapa da lingua galega como lingua de comunicación e ensinanza será, como mínimo, igual á da lingua castelá.

AS ENSIANZAS DE RELIXIÓN CATÓLICA

1. As ensinanzas de relixión inclúiranse no segundo ciclo da Educación infantil.
2. Ao inicio de cada curso académico os pais/nais ou titores/as das alumnas e dos alumnos manifestarán a súa vontade de que as súas fillas ou fillos reciban ou non ensinanzas de relixión.
3. A administración educativa galega velará para que as ensinanzas de relixión respecten os dereitos de todo o alumnado e das súas familias e para que non supoña discriminación ningunha o recibir ou non as devanditas ensinanzas.

A A DETERMINACIÓN DO CURRÍCULO DO ENSINO DE RELIXIÓN CATÓLICA E DAS DIFERENTES CONFESIÓNS RELIXIOSAS COAS QUE O ESTADO ESPAÑOL SUBSCRIBIU ACORDOS DE COOPERACIÓN EN MATERIA EDUCATIVA SERÁ COMPETENCIA, RESPECTIVAMENTE, DA XERARQUÍA ECLESIASTICA E DAS CORRESPONDENTES AUTORIDADES RELIXIOSAS.

A EDUCACIÓN EN VALORES NO PLAN CONCRECIÓN CURRICULAR

A educación en valores no noso plan de concreción curricular se circunscribirá as actuacións que permitan desenvolver as COMPETENCIAS SOCIAL E CIDADÁ, INICIATIVA E AUTONOMÍA PERSOAL a través de propostas como: actividades de traballo cooperativo, accións solidarias na contorna (operación kg, caritas, andainas solidarias,...), coidado do medio ambiente, sostibilidade ambiental, reciclado,...

A programación dos valores é un proceso planificado de actuacións pero tendo en conta que estarán integrados nos diferentes elementos curriculares e así como nos principios (art. 1) da LOMCE 8/2014 e se expón a necesidade de transmitir e por en práctica valores que favorezan a liberdade persoal, a responsabilidade, a cidadanía democrática, a solidariedade, a tolerancia, a igualdade, o respecto e a xustiza, así como que ayuden a superar cualquier tipo de discriminación. Tamén importante desenvolver o esforzo individual e compartido e a motivación, a educación para a prevención de conflitos e para a resolución pacífica dos mesmos, así como para a non violencia en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, e, en especial na do acoso escolar. En cada UD faremos posible o desenvolvemento da igualdade de dereitos e oportunidades e o fomento da igualdade efectiva entre homes e mulleres así como a prevención da violencia de xénero.

Polo que se refire aos fins (art.2) da educación estes fan fincapé entre outros, nos seguintes valores:

- b) a educación no respecto dos dereitos e liberdades fundamentais, na igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres e na igualdade de trato e non discriminación das persoas con discapacidade.
- c) a educación no exercicio da tolerancia e da liberdade dentro dos principios democráticos de convivencia, así como na prevención de conflitos e na resolución pacífica dos mesmos.
- d) a educación na responsabilidade individual e no mérito e esforzo persoal.
- e) a formación para a paz, o respecto aos dereitos humanos, a vida en común, a cohesión social, a cooperación e a solidariedade entre os pobos así como a adquisición de valores que propicien o respecto cara os seres vivos e o medio ambiente, en particular respecto polos espazos forestais e o desenvolvemento sostible.
- f) o desenvolvemento da capacidade dos alumnos (...) para regular a creatividade, a iniciativa personal e o espírito emprendedor.
- g) a formación no respecto e recoñecemento da pluralidade lingüística e cultural de España e da interculturalidade como un elemento enriquecedor da sociedade.
- h) a adquisición de hábitos intelectuais e técnicas de traballo, de coñecementos científicos, técnicos, humanísticos, históricos e artísticos,...

Ao longo das actividades deseñadas nas diferentes UD se vivenciarán os valores reflectidos nos obxectivos de etapa e que se relacionan a continuación:

- a) Coñecer e apreciar os valores e as normas de convivencia, aprender a obrar de acordo con elas, preparárense para o exercicio activo da cidadanía e respectar os dereitos humanos, así como o pluralismo propio dunha sociedade democrática.
- b) Desenvolver hábitos de traballo individual e de equipo, de esforzo e de responsabilidade no estudo, así como actitudes de confianza en si mesmo/a, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese e creatividade na aprendizaxe, e espírito emprendedor.

- c) Adquirir habilidades para a prevención e para a resolución pacífica de conflitos que lles permitan desenvolverse con autonomía no ámbito familiar e doméstico, así como nos grupos sociais con que se relacionan.
- d) Coñecer, comprender e respectar as culturas e as diferenzas entre as persoas, a igualdade de dereitos e oportunidades de homes e mulleres, e a non-discriminación de persoas con discapacidade nin por outros motivos.
- e) Coñecer e utilizar de forma apropiada a lingua galega e a lingua castelá, e desenvolver hábitos de lectura en ambas as dúas linguas.
- k) Valorar a hixiene e a saúde, aceptar o propio corpo e o das demais persoas, respectar as diferenzas e utilizar a educación física e o deporte como medios para favorecer o desenvolvemento persoal e social.
- l) Coñecer e valorar os animais máis próximos ao ser humano e adoptar modos de comportamento que favorezan o seu coidado.
- m) Desenvolver as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como unha actitude contraria á violencia, aos prexuízos de calquera tipo e aos estereotipos sexistas e de discriminación por cuestión de diversidade afectivo-sexual.
- n) Fomentar a educación viaria e as actitudes de respecto que incidan na prevención dos accidentes de tráfico.
- o) Coñecer, apreciar e valorar as singularidades culturais, lingüísticas, físicas e sociais de Galicia, salientando as mulleres e os homes que realizaron achegas importantes á cultura e á sociedade galegas.

No Artigo 10. Elementos transversais, se expón que os centros educativos fomentarán , entre outros, a igualdade de oportunidades e non-discriminación por razón de discapacidade, valores que fomenten a igualdade efectiva entre homes e mulleres e a prevención da violencia de xénero, e dos valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non-discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.

Do mesmo xeito, promoverán a aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto polos dereitos humanos e o rexeitamento da violencia terrorista, a pluralidade, o respecto polo Estado de dereito, o respecto e a consideración polas vítimas do terrorismo, e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.

A programación docente debe abranger, en todo caso, a prevención da violencia de xénero, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia, incluído o estudo do Holocausto xudeu como feito histórico. Evítanse os comportamentos, os estereotipos e os contidos sexistas, así como aqueles que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero, favorecendo a visibilidade da realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero

e intersexual.

Ao longo das propostas didácticas incorporaranse elementos curriculares relacionados co:

- desenvolvemento sustentable e o ambiente, os riscos de explotación e abuso sexual, as situacións de risco derivadas da utilización das tecnoloxías da información e da comunicación, así como a protección ante urxencias e catástrofes,
- integración de medidas para que o alumnado participe en actividades que lle permitan afianzar o espírito emprendedor e a iniciativa empresarial a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico,
- promoción de accións para a mellora da convivencia e a prevención dos accidentes de tráfico, co fin de que o alumnado coñeza os seus dereitos e deberes como usuario/a das vías, en calidade de peón, viaxeiro/a e condutor/ora de bicicletas, e respecte as normas e os sinais, e de que se favoreza a convivencia, a tolerancia, a prudencia, o autocontrol, o diálogo e a empatía con actuacións adecuadas tendentes a evitar os accidentes de tráfico e as súas secuelas.

O PLAN LINGÜÍSTICO NO PLAN CONCRECIÓN CURRICULAR

O plan LINGÜÍSTICO do centro desenvolverase a partir das actuación para a consecución da CCBB LINGÜÍSTICA. Algún exemplo:

- búsqueda de información sobre a temática traballada
- creación de vocabulario temático multilingüe
- creación de etiquetas multilingües
- creación de lotos fonéticos
- material de conciencia fonolóxica e silábica
- fichas resumo da literatura traballada,...

O PLAN TIC NO PLAN CONCRECIÓN CURRICULAR

O plan TIC do centro desenvolverase a partir das actuación para a consecución da CCBB TRATAMENTO DA INFORMACIÓN E C. DIXITAL. Algún exemplo:

1. Os centros educativos, dentro da súa autonomía pedagóxica e organizativa, promoverán o uso das tecnoloxías da información e da comunicación na aula como medio didáctico apropiado e valioso para desenvolver as tarefas de ensino e aprendizaxe.

2. Os contornos virtuais de aprendizaxe que se empreguen nos centros educativos sostidos con fondos públicos facilitarán a aplicación de plans educativos específicos, deseñados polos centros para a consecución de obxectivos concretos do currículo, e deberán contribuir á extensión do concepto de aula no tempo e no espazo.

3. Os centros que desenvolvan o currículo completo nun contorno dixital deberán establecer un proxecto de educación dixital que formará parte do seu proxecto educativo e deberá contar coa aprobación da Administración educativa, segundo o procedemento que se estableza.

Sabemos que actualmente o manexo das TIC é unha necesidade. A sociedade actual utilízase en tódolos ámbitos; se queremos preparar ao alumnado para que sexa membro activo e integrado da sociedade, deben coñecer e saber utilizar estas tecnoloxías. Polo tanto, é importante empezar esta preparación desde os primeiros niveis educativos.

Dende o traballo propio desta área contribuirase a fomentar a Competencia Dixital do alumnado e a contribuir a desenvolver o plan TIC do centro.

Desta forma propoñemos traballar coas TIC contidos propios do currículo dende a seguinte perspectiva metodolóxica:

- **Busca de información.**
- **Crear información.**
- **Aprender información.**

Os medios informáticos utilizaranse, ademais de como contido, como ferramenta ou medio didáctico para:

- Apoiar no desenvolvemento das destrezas fundamentais: lectura, comprensión lectora, auditiva, escritura- expresión, cálculo, numeración, series e clasificacións.
- Afianzar aspectos espaciais e temporais.
- Favorecer a creatividade e a comunicación.
- Iniciarse no mundo das comunicacións: correo electrónico con alumnos do seu ámbito.

Potenciarase o emprego da informática como ferramenta de traballo no proceso de ensino-aprendizaxe, utilizándoa de forma activa por parte dos alumn@s.

Utilizaranse programas e entornos que faciliten a aprendizaxe das áreas do currículo e favorezan a adquisición de habilidades, destrezas, e coñecementos destas materias.

Utilizarase o ordenador como medio de investigación para ampliar os coñecementos e elaborar pequenos proxectos a nivel grupal.

-ACTIVIDADES LIM

-MINIQUEST

-VIDEOS

-BÚSQUEDA DE INFORMACIÓN TEMÁTICA EN GOOGLE

-BLOG DAS AULAS

-BLOGS DO CENTRO: MUSICA, BIBLIOTECA, AL, ORIENTACIÓN,...

O PLAN DE CONVIVENCIA NO PLAN CONCRECIÓN CURRICULAR

O plan DE CONVIVENCIA do centro desenvolverase a partir das actuación para a consecución da c COMPETENCIAS SOCIAL E CIDADÁ, INICIATIVA E AUTONOMÍA PERSOAL

O Plan de convivencia ten por finalidade favorecer propostas educativas que axuden ao centro a conseguir a formación no respecto dos dereitos e liberdades fundamentais, así como no exercicio da tolerancia e da liberdade dentro dos principios democráticos de convivencia, a desenvolver a motivación do alumnado polo aprendizaxe e a mellorar a relación e a cohesión interna de cada grupo.

A educación para a convivencia, como parte integrante da función docente, desenvolverase nesta área e as súas accións realízanse desde o PAT:

- Revisamos o expediente persoal de cada alumna e de cada alumno e realizamos a avaliación inicial.
- Informamos ás familias ao comezo de cada curso sobre a vida do centro.
- Temos establecido un horario semanal de atención ás familias.
- Establecemos unha liña de coordinación entre todos os membros do equipo docente e entre os distintos niveis.
- Controlamos a puntualidade e o absentismo.
- Informamos ao Departamento de Orientación do alumnado que presenta dificultades e colaboramos nas medidas de atención á diversidade.
- Desenvolvemos programas en colaboración co Departamento de Orientación.
- Elaboramos en cada clase as normas que van rexer a mesma.
- Traballamos na titoría a forma de proceder para evitar que se produzan casos de maltrato entre iguais.
- Traballamos na titoría, sempre que se considere necesario, a marcha da convivencia e de todos aqueles aspectos que potencien as boas relacións no grupo.
- Fomentamos os valores democráticos: tolerancia, igualdade, xustiza, aceptación da diversidade e resolución pacífica de conflitos.
- Recollemos as incidencias do alumno que presente alteracións do comportamento segundo consta nas NOF.

Algún exemplo:

- actuacións de aprendizaxe cooperativo
- agrupamentos flexibles
- festa da convivencia a celebrar xunto co magosto para dar a benvida ás familias sde novo ingreso
- xornadas de porta sabertas
- periodo de adaptación en maio-xuño e setembro
- festas e obradoiros coa sfamilias
- participación das familias en actividades complementarias
- xantares de convivencia
- festa de fin de curso das familias
- roteiros e muiñadas

Na impartición de disciplinas en linguas estranxeiras, os centros aplicarán o disposto no capítulo IV do Decreto 79/2010, do 20 de maio, para o plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia

Segundo o Decreto 79/2010, do 20 de maio, para o plurilingüismo no ensino universitario de Galicia, as linguas constitúen un elemento básico de identidade cultural e representan un valor fundamental de cohesión dunha comunidade.

Este decreto baséase no marco lingüístico establecido pola Constitución española de 1978 e polo Estatuto de Autonomía de Galicia de 1981; ademáis desenvolve a Lei 3/1983, do 15 de xuño, de normalización lingüística, no relativo ao uso do galego no ensino nos niveis non universitarios e a Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación.

O artigo 14º de dito decreto, fai referencia ao proxecto lingüístico de centro, que dentro do proxecto educativo, debe formar parte dos documentos oficiais do centro.

Dende esta área desenvolveremos a Competencia Lingüística do alumnado e contribuiremos a acadar os obxectivos fixados no plan lingüístico do centro e na etapa de Educación Primaria.

PLAN LECTOR

1. Os centros educativos deberán incluír dentro do seu proxecto educativo un programa de centro de promoción da lectura (Proxecto lector de centro) en que integren as actuacións destinadas ao fomento da lectura, da escritura e das habilidades no uso, no tratamento e na produción da información, en apoio da adquisición das competencias clave.
2. Este programa de centro será o referente para a elaboración dos plans anuais de lectura que se incluírán na programación xeral anual.
3. Fomentarase a existencia dunha biblioteca escolar, instrumento fundamental para o desenvolvemento do programa de promoción da lectura (Proxecto lector de centro), como centro de referencia de recursos da lectura da información e da aprendizaxe e punto de encontro entre alumnado, profesorado e familias que facilite a comunicación, a creatividade, as aprendizaxes e o traballo colaborativo, ademais de estimular os intercambios culturais no centro.
4. Correspóndelle á dirección do centro a aprobación do programa de promoción da lectura logo da proposta realizada polo claustro de profesorado.

O Proxecto Lector de centro é un documento que parte da análise do contexto en materia de lectura, e no que se articulan todas as intervencións que se van realizar no centro en relación co fomento da lectura, a escritura, a educación en información e a adquisición das CC CC na busca da mellora da calidade do ensino e da construción dunha sociedade lectora. É a referencia para a elaboración de plans anuais de lectura que se incluírán na PXA.

Conta coa participación do profesorado das distintas áreas e materias, incorporando a biblioteca escolar e as bibliotecas de aula como recursos fundamentais para a súa posta en marcha.

Está elaborado para programar a consecución dos seus obxectivos a medio prazo. Parte da análise de dúas avaliacións: unha realizada ao profesorado, co fin de avaliar o tipo de actividades realizadas para que o alumnado adquira os obxectivos marcados no proxecto, e a outra vai destinada ao alumnado de Ed. Primaria para comprobar o grao de éxito na consecución dos obxectivos plantexados.

O lugar principal para desenvolver o proxecto lector nesta área é a aula, aula de informática, aínda que tamén se conta coa Biblioteca Escolar para organizar e realizar actividades ou calquera outra instalación do centro.

A biblioteca escolar debe integrarse no proceso de ensino-aprendizaxe como ferramenta eficaz para favorecer o desenvolvemento das capacidades do alumnado e a adquisición de aprendizaxes autónomas e significativas. Neste sentido, as orientacións didácticas que se propoñen deben ser tidas en conta, tamén, na planificación e desenvolvemento das actividades que leven a cabo na biblioteca.

En canto á organización do tempo, dentro do horario lectivo adócase á lectura nas súas diferentes formas (lectura silenciosa, colectiva, individual, interpretativa...) unha sesión diaria, chamada "Proxecto lector".

- Participación nas actividades dinamizadoras por parte do Equipo de Biblioteca.
- Coas "Mochilas Viaxeiras" facilítase a implicación das familias na busca e desenvolvemento do hábito lector. Implicase tamén ás familias en diferentes actividades e proxectos como concursos e certames, e colaborando nalgunha actividade ou tarefa puntual.

A variedade de actividades programadas pasa por nomear dende concursos, certames, exposicións, contacontos, visitas de autores e ilustradores ata obradoiros temáticos ou permanentes ata a produción de materiais coma libros, murais ou manualidades, sempre relacionados coa lectura, a escritura e/ou a busca e tratamento da información.

AS ACTIVIDADES EXTRAESCOLARES E COMPLEMENTARIAS NO PLAN CONCRECIÓN CURRICULAR:

- O Equipo de Actividades Complementarias e Extraescolares encárgase de promover, organizar e facilitar este tipo de actividades. Trátase que o alumnado participe en todas as que organice o Centro, sobre todo as que atañen a acadar os obxectivos desta área.
  - O coordinador do Equipo, actuará baixo a dependencia directa do xefe/a de estudos e en estreita colaboración co equipo directivo e en coordinación cos ciclos e órganos colexiados de goberno do Centro.
- Cando o Equipo organice algunha Actividade, tamén deberá ser consensuada polo Claustro de Profesorado ademais de estar aprobada polo Consello Escolar.
- Programaranse todas aquelas actividades que o equipo de profesorado ou a ANPA, segundo os casos, consideren de interese para o alumnado.
- Tamén se poderá participar en todas aquelas que se consideren interesantes, aínda que non aparezan no calendario establecido, sobre todo as relativas ao contorno e relacionadas coa impartición desta área, organizadas por institucións, asociacións locais ou o Concello.
- O alumnado participará nas actividades complementarias e extraescolares dependentes do centro (excursións, competicións deportivas, visitas culturais, etc) como una actividade máis da área.

Caracter das Actividades:

- Terán carácter de complementarias aquelas actividades didácticas que se realicen co alumnado en horario lectivo e que, formando parte da programación, teñen carácter diferenciado polo momento, espazo ou recursos que utilizan. Así cabe considerar as visitas, traballos de campo, viaxes de estudo, conmemoracións e outras semellantes.
- Teñen carácter de extraescolares aquelas que, sendo organizadas polo centro e figurando na Programación Xeral Anual aprobada polo Consello Escolar, se realicen fóra do horario lectivo.
- Levaranse a cabo diversas actividades a nivel de aula, de nivel, de etapa e de centro, que serán programadas previamente.
- Durante o curso escolar celebraranse, como mínimo, as conmemoracións que marca o calendario escolar:
- Tamén se levarán a cabo outras que por tradición se celebran no centro, sendo priorizadas en función da PXA e do contorno educativo.
- E todas aquelas que se programen en función dos temas ou tarefas que se están levando a cabo nas aulas co fin de acadar os obxectivos: fins educativos, carácter sensibilizador, motivador e socializador.

Con respecto ás actividades complementarias, convén reflexionar no proceso de avaliación sobre estas catro cuestións:

Conseguíronse os obxectivos propostos a partir das actividades realizadas?

Como resultaron as actividades?

Cales gustaron máis?

Que propostas de mellora podemos sinalar?

As actividades complementarias se deseñan tendo en conta sempre os diferentes proxectos a desenvolver:

-VISITA Á BIBLIOTECA MUNICIPAL

-VISITA A UN SUPERMERCADO

-CONTACONTOS

-ROTEIROS POLO MONTE ALOIA

-VISITA FÁBRICA CONFECCIÓN

-VISITA TEATROS E MUSEOS

-TENDERETES SOLIDARIOS,...

PROMOCIÓN DE ESTILOS DE VIDA SAUDABLES

1. Os centros educativos desenvolverán medidas específicas dentro do seu proxecto educativo de maneira que se promova a práctica diaria de deporte e exercicio físico por parte dos alumnos e das alumnas durante a xornada escolar en relación coa promoción dunha vida activa, saudable e autónoma.

2. O deseño, a coordinación e a supervisión das medidas que se adopten serán asumidas polo profesorado coa cualificación ou a especialización adecuada, e de acordo cos recursos dispoñibles.

Dende esta área e as titorías do centro participaremos nas actividades que se programen para desenvolver durante o curso escolar: proxectos, actividades, campañas,..... As áreas serán o eixo motivador para estimular estes hábitos saudables entre o alumnado

PLAN DE CONCRECIÓN CURRICULAR

ÁREA: COÑECEMENTO DE SI MESMO E AUTONOMÍA PERSOAL

ETAPA: INFANTIL.

SEGUNDO CICLO

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA ÁS COMPETENCIAS CLAVE

En Educación Infantil séntanse as bases para o desenvolvemento persoal e social das nenas e dos nenos e intégranse aprendizaxes que están na base do logro das competencias que se consideran básicas para todo o alumnado.

Tanto no primeiro ciclo como no segundo, dáse especial relevancia ás aprendizaxes orientadas á construción dunha imaxe axustada de si mesmo, ao coñecemento, valoración e control que nenos e nenas van adquirindo da súa propia persoa, das súas posibilidades e da capacidade para utilizar con certa autonomía os recursos dispoñibles en cada momento, así como ao desenvolvemento da comunicación a través das distintas linguaxes e, de forma especial, da linguaxe verbal. Deste xeito, nesta área traballamos primordialmente a competencia en autonomía e espírito emprendedor, permitindo imaxinar, emprender accións, desenvolver proxectos individuais ou colectivos con creatividade, confianza e responsabilidade.

En Educación infantil ten gran importancia a adquisición de bos hábitos de saúde, hixiene e nutrición, xa que o neno pasa de depender totalmente do adulto para a satisfacción das súas necesidades básicas, a ser parcialmente axudado ata realizar de forma progresivamente autónoma as súas actividades.

A contribución á competencia matemática e competencias en ciencias e tecnoloxía vén determinada polo progresivo control motor, a constatación das súas posibilidades e limitacións, as interaccións co medio e o proceso de diferenciación dos outros. Estes factores propiciarán que o neno e a nena vaian adquirindo un progresivo coñecemento de si mesmos e unha autoimaxe positiva, así como independencia e seguridade con respecto aos adultos. Resulta relevante a adquisición de destrezas para realizar algunhas das actividades habituais cun certo grao de autonomía, responsabilidade e iniciativa. Igualmente é importante que vaian utilizando de forma cada vez máis axeitada os espazos onde se realizan ditas actividades e os materiais que teñen ao seu alcance. Todo iso favorece o « aprender a ser eu mesmo e aprender a facer », base do desenvolvemento da competencia relacionada coa autonomía e iniciativa persoal.

Neste proceso de adquisición de autonomía, os vínculos afectivos que nenas e nenos establecen coas persoas próximas e a necesidade e desexo de comunicarse, inicialmente a través do xesto e do movemento e despois a través da palabra, cobran unha especial importancia. Ao longo da etapa o neno inicia a adquisición das diferentes linguaxes ampliando o marco familiar e desenvolvendo as súas capacidades comunicativas. Convén subliñar a importancia que, para o desenvolvemento integral, teñen todas as linguaxes (a artística, a audiovisual e a tecnolóxica...), que son básicas para a comprensión da súa contorna e para enriquecer as posibilidades de expresión e contribúen ao desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística.

Empregando os elementos e razoamentos matemáticos para enfrontarse ás situacións cotiás e reais que o precisen, sobre todo a través dos xogos que implican solucións e aplicacións como engadir, quitar, repartir, medir, ordenar, localizar, orientarse no tempo e no espazo, situar obxectos, representar espazos coñecidos..., traballamos a competencia matemática.

Desde a etapa de educación infantil contribuírase ao desenvolvemento da competencia en conciencia e expresións culturais sempre que o centro estea aberto ás diferentes manifestacións culturais e artísticas, converténdose nun espazo no que se aprecie e goce coa arte e coas manifestacións culturais, onde se potencie o emprego dalgúns recursos da expresión artística para realizar creacións propias; onde se manteña unha actitude aberta, respectuosa e crítica coa diversidade de expresións artísticas e culturais e onde se impulse cultivar a capacidade estética e creadora de cadaquén e o

interese por participar na vida cultural e por contribuír á conservación do patrimonio.

A construción da identidade persoal é tamén froito das interaccións dos nenos e nenas co seu medio social. Por medio da competencia sociais e cívicas traballamos as habilidades sociais que permiten mediar nos conflitos de convivencia, axudar a resolvelos con actitude construtiva e a tomar decisións con autonomía.

Efectivamente, en devanditas interaccións, que deben promover unha imaxe axustada dun mesmo, a autonomía, a conciencia da propia competencia, a seguridade e a autoestima, constrúese a propia identidade. Xa que logo, os sentimentos que se xeran nos nenos deben contribuír á elaboración dun concepto persoal axustado, que lles permita percibir e actuar conforme ás súas posibilidades e limitacións, para un desenvolvemento pleno e armónico.

O desenvolvemento da afectividade é especialmente relevante nesta etapa, xa que é a base das aprendizaxes e conforma a personalidade infantil. Para iso, é fundamental potenciar, desde o primeiro momento, o recoñecemento, a expresión e o control progresivo de emocións e sentimentos.

Coa axuda do adulto, os nenos e nenas de Educación Infantil irán coñecendo e diferenciando algúns trazos propios e dos demais compañeiros e aprendendo a identificar e aceptar as diferenzas de sexo, orixe ou cultura. Unha vez máis o xogo resulta unha actividade privilexiada que integra a acción coas emocións e o pensamento, e favorece o desenvolvemento afectivo, físico, cognitivo e social.

Sentaremos as bases da competencia para aprender a aprender deseñando unha práctica educativa que incida na potenciación da comprensión e expresión lingüística, da memoria, da motivación, da observación, dos rexistros das aprendizaxes, do traballo cooperativo e por proxectos, da resolución de problemas, posibilitando por parte dos nenos a planificación e organización da tarefa que se vai realizar, a selección e o tratamento da información a través dos diferentes recursos tecnolóxicos (iniciación á competencia dixital). Á vez, a interacción de nenos e nenas co medio e cos iguais contribuír á integración na contorna inmediata e a evolución do pensamento; faraos capaces de ir tomando decisións, de resolver problemas ou de utilizar de xeito cada vez máis elaborado e complexo os recursos cognitivos.

SIGLAS EMPREGADAS

1.º Comunicación lingüística (CCL). CC1, 2.º Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT). CC2, 3.º Competencia dixital (CD). CC3, 4.º Aprender a aprender (CAA).CC4, 5.º Competencias sociais e cívicas (CSC).CC5, 6.º Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).CC6, 7.º Conciencia e expresións culturais (CCEC). CC7

ÁREA: COÑECEMENTO DE SI MESMO E AUTONOMÍA PERSOAL

ETAPA: INFANTIL

CICLO: SEGUNDO

Obxetivos	Contenidos	Criterios de avaliación	Indicadores	CCBB
Obx.CSMAP2. Coñecer e representar o propio corpo, identificando as súas partes e algunhas das súas funcións, descubrindo as posibilidades de acción e de expresión, e coordinando e controlando cada vez con maior precisión xestos e movemento	<p>Bloque 1: O corpo e a propia imaxe</p> <p>Cont.CSMAP1.1 Exploración do propio corpo, recoñecendo progresivamente as súas características e posibilidades para chegar á toma de conciencia do propio esquema corporal.</p> <p>Cont.CSMAP1.2 identificación, manifestación, regulación e Cont.rol das necesidades básicas do corpo.</p> <p>Cont.CSMAP1.3 Adquisición de confianza nas capacidades propias</p> <p>Cont.CSMAP1.10 Recoñecemento dos sentidos como medio de expresión, percepción e comprensión do mundo que o rodea, e como medio favorecedor do desenvolvemento cognitivo.</p> <p>Cont.CSMAP1.13-Recoñecemento e vivencia das referencias espazo-temporais en relación co propio corpo, cos obxectos, co Cont.orno e coas demais persoas.</p> <p>Bloque 2: Xogo e movemento</p> <p>Cont.CSMAP. 2.7-Coordinación progresiva das súas</p>	Crt.CSMAP1 Recoñecer, identificar e representar o corpo na súa globalidade e as súas diferentes partes.	<p>CSMAP.1.1 Sinala as partes principais do seu corpo.</p> <p>CSMAP1.2 Identifica e nomea elementos de segmentos corporais.</p> <p>CSMAP1.3 Sinala correctamente partes e detalles do corpo (talón, pestanas, cellas...).</p> <p>CSMAP1.4 Nomea as partes do corpo sobre si mesmo/a e sobre as outras persoas.</p> <p>CSMAP1.5 Recoñece e acepta as súas características persoais.</p>	<p>CAA</p> <p>CSIEE</p> <p>CCL</p> <p>CSIEE</p> <p>CCL</p> <p>CSIEE</p> <p>CCI</p> <p>CSIEE</p> <p>CCL</p> <p>CSIEE</p>

	<p>habilidades psicomotrices finas e grosas.</p> <p>Cont.CSMAP. 2.8-Adquisición dun maior dominio das súas capacidades corporais: desenvolvemento das habilidades motoras, do Cont.rol de ton, do equilibrio e da respiración.</p> <p>Cont.CSMAP2.9-Adquisición de nocións básicas de orientación e coordinación de movementos</p> <p>Bloque 3: A actividade cotiá</p> <p>Cont.CSMAP3.8-Recoñecemento progresivo da súa identidade persoal: capacidades, actitudes e coñecementos, aplicándoos nas súas actividades diarias.</p>		<p>CSMAP1.6 Pode describir características e circunstancias persoais.</p> <p>CSMAP1.7 Fai unha descrición axeitada doutra persoa.</p> <p>CSMAP1.8 Capta e describe diferenzas e semellanzas entre persoas.</p> <p>CSMAP1.9 Logra un esbozo da figura humana, diferenciando: cabeza e corpo, brazos, mans, pernas e pes.</p> <p>CSMAP1.10 Chega á representación completa do esquema corporal.</p> <p>CSMAP1.11 Debuxa a figura humana respectando as proporcións.</p>	<p>CCI</p> <p>CCI</p> <p>CSC</p> <p>CCL</p> <p>CSC</p> <p>CCEC</p> <p>CSIEE</p> <p>CCEC</p> <p>CCEC</p>
--	--	--	---	---

			CSMAP1.12 Representa o esquema corporal en diferentes posicións.	CCEC
Obx.CSMAP 2 Coñecer e representar o propio corpo, identificando as súas partes e algunhas das súas funcións, descubrindo as posibilidades de acción e de expresión, e coordinando e Cont.rolando cada vez con maior precisión xestos e movementos.	<p>Bloque 1: o corpo e a propia imaxe</p> <p>Cont.CSMAP1.4 Exploración do propio corpo, recoñecendo progresivamente as súas características e posibilidades para chegar á toma de conciencia do propio esquema corporal.</p> <p>Cont.CSMAP1.5 Identificación, manifestación, regulación e Cont.rol das necesidades básicas do corpo.</p> <p>Cont.CSMAP1.6 Adquisición de confianza nas capacidades propias</p> <p>Cont.CSMAP1.10 Recoñecemento dos sentidos como medio de expresión, percepción e comprensión do mundo que o rodea, e como medio favorecedor do desenvolvemento cognitivo.</p> <p>Cont.CSMAP1.13 Recoñecemento e vivencia das referencias espazo-temporais en relación co propio corpo, cos obxectos, co Cont.orno e coas demais persoas.</p> <p>Bloque 2: Xogo e movemento</p> <p>Cont.CSMAP2.7 Coordinación progresiva das súas habilidades psicomotrices finas e grosas.</p> <p>Cont. CSMAP2.8-Adquisición dun maior dominio das súas capacidades corporais: desenvolvemento das habilidades motoras, do Cont.rol de ton, do equilibrio e</p>	Crit.CSMAP2 Coordinar e cont.rolar o seu corpo, as súas posibilidades motrices e adaptalo ás características dos obxectos, á acción e á vida cotiá.	<p>CSMAP2.1 Ten unha boa coordinación de movementos.</p> <p>CSMAP2.2 Globalmente móvese con axilidade.</p> <p>CSMAP2.3 Cont.rola o corpo en movemento, adaptando a resposta motriz ás dimensións e elementos do espazo.</p> <p>CSMAP2.4 Salta sen dificultade</p> <p>CSMAP2.5 Confía nas súas posibilidades de acción e movemento.</p> <p>CSMAP2.6 É capaz de coordinar a súa acción coa das demais compañeiras e compañeiros cando o xogo o require.</p>	<p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CMCT</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CSC</p> <p>CSIEE</p>

	<p>da respiración.</p> <p>Cont.CSMAP 2.9 Adquisición de nocións básicas de orientación e coordinación de movementos</p> <p>Bloque 3: A actividade cotiá</p> <p>Cont. CSMAP3.8 Recoñecemento progresivo da súa identidade persoal: capacidades, actitudes e coñecementos, aplicándoos nas súas actividades diarias.</p>		<p>CSMAP2.7 Mantén o equilibrio estático: sobre un pé, nas puntas...</p> <p>CSMAP2.8 Mantén o equilibrio nos desprazamentos, nos saltos...</p> <p>CSMAP2.9 Mantén o equilibrio cando transporta algún obxecto.</p> <p>CSMAP2.10 Esfórzase e pon a proba a súa habilidade motriz.</p> <p>CSMAP2.11 É capaz de relaxarse con facilidade.</p> <p>CSMAP2.12 É capaz de relaxarse e descansar cando hai un ambiente propicio.</p> <p>CSMAP2.13 É capaz de relaxar segmentos independentes do</p>	<p>CSIEE</p> <p>CMCT</p> <p>CSIEE</p> <p>CMCT</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CMCT</p> <p>CSIEE</p>
--	--	--	---	---

			seu corpo.	CSIEE
Obx.CSMAP.7. Progresar na adquisición de hábitos de orde, constancia e planificación no desenvolvemento das tarefas.	Bloque 1: o corpo e a propia imaxe Cont.CSMAP1.5 Potenciación da construción do esquema corporal a partir das sensacións e das percepcións do propio corpo, en relación e interacción cos datos que a nena ou o neno recibe das outras persoas, do medio e dos obxectos. Vivencia do corpo como un todo para pasar progresivamente a sentir as partes que o integran Cont.CSMAP1.6 Recoñecemento das percepcións sensoriais propioceptivas -que proveñen dos propios músculos e articulacións- e as percepcións exteroceptivas -relacionadas cos campos visuais, auditivos, olfactivos, táctiles, gustativos...-	Crit.CSMAP3Recoñecer os sentidos e identificar percepcións e sensacións.	CSMAP3.1 Identifica os sentidos e os seus órganos como fontes de sensacións para o descubrimento propio e do seu Cont.orno.	CCL CMCT
			CSMAP3.2 Identifica diferentes sensacións táctiles e descríbeas.	CCL CMCT
			CSMAP3.3 Discrimina obxectos polo seu tacto: rugoso-liso.	CCL CMCT
			CSMAP3.4 Discrimina obxectos polo seu tacto: ásperosuve.	CCL CMCT
			CSMAP3.5 Discrimina obxectos polo seu tacto: duro-brando.	CCL CMCT
			CSMAP3.6 Distingue temperaturas: xeadado, frío, morno, quente e moi quente.	CCL CMCT

		CSMAP3.7 Identifica diferentes sensacións gustativas e descríbeas.	CCL CMCT
		CSMAP3.8 Recoñece os catros sabores fundamentais (doce, salgado, amargo e ácido).	CCL CMCT
		CSMAP3.9 Identifica diferentes sensacións olfactivas e descríbeas.	CCL CMCT
		CSMAP3.10 Recoñece olores agradables e desagradables.	CCL
		CSMAP3. 11 Identifica nos olores intenso-suave.	CMCT
		CSMAP3.12 Identifica diferentes sensacións visuais e descríbeas.	CCL CMCT
		CSMAP3.13 Identifica as cores.	CCL CMCT

				CCL
			CSMAP3.14 Identifica diferentes sensacións auditivas, diferenciando e identificando diferentes tipos de son e a súa intensidade.	CMCT CCL CMCT
			CSMAP 3.15 Discrimina silencio-son.	
				CCL
			CSMAP3.16 Localiza unha fonte sonora fixa, sen apoio visual.	CMCT
				CCL
			CSMAP3.17 Localiza unha fonte sonora en movemento, sen apoio visual.	CMCT
				CCL
			CSMAP3.18 É quen de manifestar verbalmente o seu agrado ou molestia ante determinadas situacións.	CMCT
				CCL
			CSMAP 3.19 Verbaliza as súas percepcións.	CMCT

			CSMAP3.20 É capaz de mostrar preferencias.	CCL CMCT CCL CMCT
Obx.CSMAP.1 Formarse unha autoimaxe axustada e positiva, identificando gradualmente as propias características, posibilidades e limitacións a través da interacción coas outras persoas, desenvolvendo sentimentos de autoestima e acadando maior autonomía persoal..	<p>Bloque 1: O corpo e a propia imaxe</p> <p>Cont.CSMAP.1.7 Aceptación da propia imaxe corporal e gozo xogando co seu corpo, desenvolvendo accións e iniciativas individuais e grupais, empregando as posibilidades expresivas do propio corpo -a través de xestos, movementos, xogos, danzas...-</p> <p>Cont.CSMAP1.9 Aceptación e valoración axustada e positiva da súa persoa, confiando nas súas posibilidades e recoñecendo as limitacións propias.</p> <p>Bloque 2: Xogo e movemento</p> <p>Cont.CSMAP2.3 Adaptación do ton e da postura ás características do obxecto, da outra persoa, da súa acción e da situación.</p> <p>Cont.CSMAP2.4 Satisfacción polo crecente dominio persoal.</p> <p>Cont.CSMAP2.10 Potenciación das súas capacidades motoras, de coordinación e de orientación no espazo</p>	Crt.CSMAP4 Construír unha imaxe positiva propia e aceptar a súa identidade, manifestando confianza nas súas posibilidades e recoñecendo as súas limitacións	<p>CSMAP4.1 Recoñece e acepta as súas características persoais.</p> <p>CSMAP4.2 Ten confianza nas súas posibilidades nas tarefas habituais.</p> <p>CSMAP4.3 Ten autonomía nas accións encamiñadas á satisfacción das necesidades básicas: a alimentación, a hixiene e o coidado propio do seu Cont.orno.</p> <p>CSMAP4.4 Mostra constantemente desexos de superación.</p>	CAA CSIEE CSIEE CMCT CSIEE CAA CSIEE

			CSMAP4.5 Mostra satisfacción polas súas accións e producións.	CSIEE
				CSIEE
			CSMAP4.6 Gústalle facer encargos e ter responsabilidades.	CCL
			CSMAP4.7 É quen de solicitar axuda cando a precisa.	CSIEE
				CSIEE
			CSMAP4.8 Amosa confianza ante persoas e situacións novas aceptando a súa axuda.	CSIEE
			CSMAP4.9 Actúa por iniciativa propia.	CSIEE
			CSMAP4.10 Ten iniciativa e intenta executala.	CSIEE
			CSMAP4.11 Ten en Cont.a os riscos e inhíbese.	CSIEE

			CSIEE
		CSMAP4.12 Amósase espontáneo/a nos seus comportamentos cotiáns.	CSIEE
		CSMAP4.13 Actúa con decisión cando realiza una actividade ou xogo e Cont.rola os riscos.	CSIEE
		CSMAP. 4.14 Organízase de acordo coas súas posibilidades.	CSIEE
		CSMAP4.15 Móstrase prudente ante os desafíos.	CAA
		CSMAP4.16 Proponlle novas ideas ao grupo.	CSIEE
		CSMAP4.17 Persevera na realización das súas actividades e na busca de estratexias para a resolución dos problemas cotiáns	CAA
			CSIEE

			<p>CSMAP4.18 Intégrase en xogos de grupo, cooperando cos demais nenos e nenas.</p>	<p>CSC</p> <p>CSIEE</p>
<p>Obx.CSMAP8 Amosar unha actitude de aceptación e respecto polas diferenzas individuais: idade, sexo, etnia, cultura, personalidade, características físicas...</p>	<p>Bloque 1: O corpo e a propia imaxe</p> <p>Cont.CSMAP1.11 Observación dos cambios físicos nas persoas ao longo do tempo. Identificación das diferentes etapas da vida valorándoas positivamente.</p> <p>Cont.CSMA.1.12 Valoración positiva e respecto polas diferenzas, aceptación da identidade e características das demais persoas, evitando actitudes discriminatorias.</p> <p>Bloque 3: A actividade cotiá</p> <p>Cont.CSMAP3.3 Habilidades para a interacción e colaboración, así como unha actitude positiva para establecer relacións de afecto coas persoas adultas e iguais, aceptando a diversidade.</p>	<p>Crt.CSMAP.5 Identificar semellanzas e diferenzas entre as persoas valorando positivamente a diversidade</p>	<p>CSMAP5.1 Verbaliza e acepta diferenzas físicas entre aspersoas.</p> <p>CSMAP5.2 Non mostra actitudes discriminatorias ante as diferenzas.</p> <p>CSMAP5.3 Identifica características diferentes nun compañeiro ou nunha compañeira e adopta posturas non discriminatorias.</p> <p>CSMAP5.4 Percibe cambios físicos en si mesmo/a.</p> <p>CSMAP5.5 Percibe cambios</p>	<p>CCL</p> <p>CSC</p> <p>CSC</p> <p>CSC</p> <p>CCL</p> <p>CSIEE</p>

			físicos nos/as demais.	CCL CSC
			CSMAP5.6 Identifica as características do seu sexo e participa en xogos, actividades, etc., independentemente do xénero.	CSC CSIEE
Obx.CSMAP.3 Identificar os propios sentimentos, emocións, necesidades e preferencias, e ser capaces de expresalos e comunicalos, así como identificar e respectar tamén os das outras persoas.	Bloque 1: O corpo e a propia imaxe Cont.CSMAP1.4 Cont.rol progresivo dos propios sentimentos e emocións. Cont.CSMAP1.8 Identificación, verbalización e expresión de sentimentos, emocións, vivencias, preferencias e intereses propios e das demais persoas.	Crt.CSMAP6 Identificar e manifestar os propios sentimentos, vivencias, emocións e comprender os das demais persoas	CSMAP6.1 Expressa e identifica nel/a mesmo/a diferentes emocións. CSMAP6.2 Expressa e identifica nel/a mesmo/a diferentes estados de ánimo. CSMAP6.3 Acepta e amosa afecto, recoñecendo os sentimentos das demais persoas. CSMAP6.4 Identifica nas demais persoas estados de ánimo e emocións.	CCL CAA CCI CAA CAA CSIEE CCL CSC CAA

				CCL
			CSMAP6.5 Amósase sensible aos sentimentos das outras persoas e préstalles axuda cando as ve en apuros.	CSC CAA
			CSMAP6.6 Progresa no Cont.rol dos seus sentimentos e emocións.	CSC CAA
			CSMAP6.7 Cont.rola as emocións e impulsos negativos.	CSC CAA
			CSMAP6.8 Resolve positivamente os conflitos cotiáns, regulando os seus impulsos e emocións.	CCL CSC CAA
			CSMAP6.9 Fai uso das posibilidades expresivas na vida cotiá.	CCL CMCT CSC
			CSMAP6.10 Recoñece e acepta	CCL

			<p>mostras de afecto das persoas adultas e de nenos e nenos.</p> <p>CSC</p> <p>CSMAP 6.11 Non se enfada sen motivo.</p> <p>CSC CAA</p> <p>CSMAP6.12 Cont.rólase e cálmase facilmente.</p> <p>CSC CAA</p> <p>CSMAP6.13 Solicita axuda para resolver conflitos.</p> <p>CCL CSC</p>
<p>Obx.CSMAP9 Descubrir, coñecer e vivir o xogo como medio que favorece a aceptación propia, o desenvolvemento humano, a manifestación de emocións, o respecto ás demais persoas, a aceptación de regras, a seguridade persoal e a aceptación da identidade sexual e cultural.</p>	<p>Bloque 1: O corpo e a propia imaxe</p> <p>ContSMAP.1.11 Observación dos cambios físicos nas persoas ao longo do tempo. Identificación das diferentes etapas da vida valorándoas positivamente.</p> <p>Bloque 2: xogo e movemento</p> <p>Cont.CSMAP2.2 Gozo co xogo como medio para coñecer a realidade, mantendo unha actitude de axuda e cooperación con iguais e con persoas adultas. Aceptación do xogo como medio de desfrute e de relación cos demais..</p> <p>Cont.CSMAP2.5 Aceptación de compromisos, establecendo acordos en consideración á súa persoa,</p>	<p>Crt.CSMAP7 Participar en xogos, mostrando destrezas motoras e habilidades manipulativas cada vez máis axustadas.</p>	<p>CSMAP7.1 Elixo con facilidade o xogo.</p> <p>CSC CSIEE</p> <p>CSMAP7.2 Coñece diferentes xogos propios de Galicia.</p> <p>CSC CCA CSIEE</p> <p>CSMAP7.3 Propón libremente xogos novos.</p> <p>CCL</p>

	<p>ás outras e ao seu medio, fortalecendo vínculos afectivos -amizade, cooperación, axuda, solidariedade...-. Comprensión, aceptación e valoración de regras para xogar..</p> <p>Cont.CSMAP2.6 Potenciación do xogo como elemento común a todas as culturas, partindo do coñecemento e valoración dos xogos propios da comunidade e abríndose ao coñecemento e gozo dos das outras.</p> <p>Cont.CSMAP2.11 Exploración das posibilidades perceptivas, motrices e expresivas propias e das demais persoas, amosando iniciativa para aprender habilidades novas.</p>		<p>CSC</p> <p>CCL</p> <p>CSC</p> <p>CCL</p> <p>CSC</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CSEC</p> <p>CCEC</p> <p>CSIEE</p>	
			CSMAP7.4 É capaz de propoñer variacións pequenas nos xogos.	
			CSMAP7.5 Soluciona autonomamente as necesidades que xorden durante o xogo.	
			CSMAP7.6 Fai percorridos diversos mantendo o equilibrio.	
			CSMAP.7.7 Gústalle participar en xogos que supoñen exercicio motor, como carreiras ou saltos.	
			CSMAP7.8 É quen de coordinar a súa acción coa das compañeiras e compañeiros, cando o xogo o require.	
			CSMAP7.9 Recolle pelotas coas dúas mans.	

		CSMAP7.10	Reproduce movementos a partir de consignas verbais (acochados, saltando...).	CCL CSIEE
		CSMAP7.11	Pode facer variacións bruscas na marcha ao escoitar un sinal.	CCL CSIEE
		CSMAP7.12	Presenta unha boa motricidade fina.	CSIEE
		CSMAP 7.13	Abotóase correctamente.	CAA CSIEE
		CSMAP7.14	Manexa as tesoiras axeitadamente.	CAA CSIEE
		CSMAP7.15	Realiza encaixes e quebracabezas.	CMCT

		CSMAP7.16 Mostra habilidade nas construcións e na manipulación de pezas pequenas.	CMCT CSIEE
		CSMAP7.17 Oriéntase e localiza lugares significativos.	CMCT CMCT CSIEE
		CSMAP7.18 Oriéntase ben en espazos exteriores e pouco coñecidos (saídas, excursións...).	CMCT CMCT CSIEE
		CSMAP7.19 Segue itinerarios óptimos para se desprazar.	CMCT CAA CSIEE
		CSMAP7.20 Recolle e coloca os obxectos habituais da clase.	CMCT
		CSMAP7.21 Sitúa os obxectos e localízaos: diante-detrás, dentro-fóra, arriba-abaixo, preto-	CSIEE

			lonxe, enriba-debaixo, primeiro-derradeiro.	CMCT
			CSMAP7.22 Representa con material diverso espazos coñecidos.	CMCT
			CSMAP7.23 Sabe colocar varios obxectos na mesma posición na que foron mostrados.	CCEC CAA
			CSMAP7.24 Localiza aproximada-mente nun plano lugares significativos.	CMCT
Obx.CSMAP.5 Adecuar o propio comportamento ás necesidades e requirimentos das outras persoas, desenvolvendo actitudes e hábitos de respecto, axuda e colaboración e mais evitando a adopción de comportamentos de submisión ou dominio.	Bloque 3: A actividade cotiá Cont.CSMAP3.1 Regulación do propio comportamento, satisfacción pola realización de tarefas e conciencia da propia competencia. Cont.CSMAP3.7 Xestión do seu comportamento en función das necesidades das outras persoas e das normas de funcionamento do grupo, dereitos, responsabilidades e comportamentos sociais, camiñando progresivamente cara á autorregulación	Crt.CSMAP8 Participar en xogos e actividades colectivas aceptando as normas que os rexen.	CSMAP 8.1 Intégrase en xogos de grupo.	CCL CSC CSIEE
			CSMAP8.2 Acepta ter que	CCL CSC

	das súas accións.		esperar a súa quenda.	CSIEE
	Bloque 4: O coidado persoal e a saúde			
	Cont.CSMAP4.4 Petición e aceptación de axuda nas situacións que así o requiran.			CCL
	Cont.CSMAP4.5 Valoración da axuda doutras persoas.		CSMAP.8.3 Acepta as regras dos xogos.	CSC CSIEE
				CCI
				CSC
			CSMAP 8.4 Móstrase conciliador/a	CAA
				CCL
				CSC
			CSMAP8.5 Pide perdón cando molesta ou cando lle fai dano a unha compañeira ou compañeiro.	CSIEE CSC
				CSIEE
			CSMAP8.6 Acepta os seus erros e procura mellorar a súa actuación.	CSIEE
			CSMAP8.7 Mantense	

			<p>participando nun mesmo xogo un tempo importante.</p> <p>CSC CAA CSIEE</p> <p>CSMAP8.8 Supera o feito de non gañar nos xogos de competición.</p> <p>CCL CSC CSIEE</p> <p>CSMAP8.9 Participa nos xogos cunha postura colaborativa e non dominante nin submisa.</p> <p>CCL CSC</p> <p>CSMAP8.10 Amosa interese polos xogos cooperativos.</p> <p>CSIEE CCL</p> <p>CSMAP 8.11 Amosa interese polos xogos de parellas.</p> <p>CSC CSIEE</p>	
<p>Obx.CSMAP4 Tomar a iniciativa, planificar e secuenciar a propia acción para realizar tarefas sinxelas ou resolver problemas da vida cotiá, aceptando as pequenas frustracións e manifestando unha actitude tendente a superar as dificultades que se presentan,</p>	<p>Bloque 2: Xogo e movemento</p> <p>Cont.CSMAP2.1 Participación nos xogos e na actividade motriz, identificando as súas capacidades e confiando nas propias posibilidades de acción, amosando actitudes de iniciativa e constancia</p>	<p>Crt.CSMAP9 Resolver con iniciativa e autonomía as actividades da vida cotiá, colaborar en tarefas e aceptar as normas.</p>	<p>CSMAP9.1 Coñece e respecta as normas da escola.</p> <p>CSC</p> <p>CSMAP9.2 Distingue os diferentes momentos e situación</p> <p>CMCT</p>	

<p>reforzando o sentimento de autoconfianza e sendo quen de solicitar axuda.</p>	<p>Bloque 3: a actividade cotiá</p> <p>Cont.CSMAP3.2 Interese por participar en actividades da vida cotiá, con iniciativa e progresiva autonomía na súa realización, regulando o propio comportamento, para camiñar cara á resolución pacífica de conflitos.</p> <p>Cont.CSMAP3.4 Hábitos elementais de organización, constancia, atención, iniciativa e esforzo.</p> <p>Cont.CSMAP3.5 Planificación secuenciada da acción para resolver tarefas.</p> <p>Cont.CSMAP3.6 Valoración e gusto polo traballo propio ben feito e polo das demais persoas, buscando os recursos axeitados que lle permitan concluír os proxectos que inicia, sendo quen de solicitar e prestar axuda.</p>		<p>dentro da aula e adáptase a eles.</p> <p>CSMAP9.3 Participa activamente nas actividades e tarefas.</p> <p>CSMAP9.4 Actúa autonomamente.</p> <p>CSMAP9.5 Acepta os seus erros e procura mellorar a súa actuación.</p> <p>CSMAP9.6 Acepta e cumpre coas responsabilidades que se lle asignan.</p> <p>CSMAP9.7 Defende os seus dereitos ante o grupo.</p> <p>CSMAP9.8 Respecta os compañeiros e compañeiras e</p>	<p>CSC</p> <p>CSIEE</p> <p>CAA</p> <p>CSIEE</p> <p>CAA</p> <p>CSIEE</p> <p>CAA</p> <p>CSIEE</p> <p>CSC</p>
--	--	--	---	--

			<p>persoas adultas.</p> <p>CSC</p>
			<p>CSMAP9.9 Séntese a gusto e está adaptado/a ao ritmo da aula.</p> <p>CAA</p> <p>CSC</p>
			<p>CSMAP9.10 Entende as consignas e séguelas.</p> <p>CAA</p> <p>CSC</p>
			<p>CSMAP9.11 Aмоса unha actitude positiva ante as propostas de actividade.</p> <p>CSIEE</p> <p>CAA</p>
			<p>CSMAP9.12 É capaz de concentrarse un tempo na mesma actividade.</p> <p>CSIEE</p> <p>CAA</p>
			<p>CSMAP9.13 Amósase constante na súa actividade.</p> <p>CSIEE</p> <p>CSC</p>
			<p>CSMAP9.14 Participa e colabora nas actividades de grupo.</p> <p>CAA</p>

			CSMAP9.15 Amósase ordenado/a nas súas tarefas.	CSIEE
				CAA
			CSMAP9.16 Esfórzase na realización das tarefas.	CSIEE
				CAA
			CSMAP9.17 Remata as tarefas e actividades que empeza.	CSIEE
				CAA
			CSMAP9.18 Ten unha boa capacidade para organizarse nas actividades.	CSIEE
				CAA
			CSMAP9.19 Participa na planificación dos proxectos desenvolvidos na aula.	CSC
				CAA
				CSIEE
			CSMAP9.20 Fai propostas de actividades para realizar.	CCL
				CSC
				CAA
			CSMAP9.21 Planifica e coordina a súa acción coa dos	CSC

			compañeros e compañeiras.	CAA
			CSMAP9.22 Soluciona pequenos problemas da vida cotiá.	CCL CAA CSIEE
Obx.CSMAP.6 Progresar na adquisición de hábitos e actitudes relacionados coa seguridade, a hixiene, a alimentación e o fortalecemento da saúde, apreciando e gozando das situacións cotiás de equilibrio e benestar emocional.	<p>Bloque 4: O coidado persoal e a saúde</p> <p>Cont.CSMAP4.1 Recoñecemento das necesidades básicas do corpo -hixiene, alimentación, descanso...</p> <p>Cont.CSMAP4.2 Iniciación na práctica de accións e recoñecemento de situacións que favorezan a interacción e adquisición de hábitos saudables como a hixiene corporal e ambiental, a adecuada alimentación, o consumo responsable e o descanso.</p> <p>Cont.CSMAP4.3 Aceptación das normas de comportamento establecidas durante as comidas, os desprazamentos, o descanso e a hixiene.</p> <p>Cont.CSMAP4.6 Identificación e valoración de hábitos favorecedores ou non dunha boa saúde.</p> <p>Cont.CSMAP4.7 Valoración da necesidade de desenvolverse en espazos saudables identificando as condicións que os caracterizan. Colaboración no mantemento de ambientes limpios e ordenados.</p> <p>Cont.CSMAP4.8 Gusto por un aspecto persoal coidado manifestando as súas preferencias estéticas -</p>	Crt.CSMAP10 Manifestar hábitos de saúde, alimentación saudable, hixiene corporal e benestar utilizando adecuadamente espazos e materiais.	<p>CSMAP10.1 Coida e asea as diferentes partes do corpo con axuda dunha persoa adulta.</p> <p>CSMAP10.2 Coida e asea as diferentes partes do corpo coa supervisión dun adulto.</p> <p>CSMAP10.3 Identifica as necesidades dos hábitos de hixiene diario.</p> <p>CSMAP10.4 É autónomo/a no coidado de si mesmo/a.</p>	<p>CMCT CAA CSIEE</p> <p>CMCT CAA CSIEE</p> <p>CMCT CAA CSIEE</p> <p>CMCT CAA</p>

	vestimenta, peiteados, adobíos, coloridos...-			CSIEE
	Cont.CSMAP4.9 Emprego responsable e axeitado de instrumentos, ferramentas e instalacións para previr accidentes e evitar situacións de risco.		CSMAP10.5 Asíase cando se sente sucio/a.	CMCT
	Cont.CSMAP4.10 Fomento de hábitos de prevención de enfermidades e de accidentes domésticos, respondendo con actitude de tranquilidade e colaboración.			CAA
			CSMAP10.6 Emprega axeitadamente o lavabo.	CSIEE
			CSMAP10.7 Emprega axeitadamente o servizo.	CMCT
				CAA
			CSMAP10.8 Usa axeitadamente o xabón.	CSIEE
				CMCT
			CSMAP10.9 Sóase correctamente.	CAA
		CSIEE		

			CSMAP10.10 Vai só ao WC.	CMCT CAA CSIEE
			CSMAP10.11 Vístese só/a.	CMCT CAA CSIEE
			CSMAP10.12. Íspese só/a.	CAA CSIEE CMCT
			CSMAP10.13 Mostra desgusto ou malestar cando está sucio/a ou desaliñado/a.	CAA CSIEE CMCT
			CSMAP10.14 Ten interese por manter un aspecto limpo e aseado/a.	CAA CSIEE CMCT

			CSMAP10.15 Come só/a sen ensuciarse.	CAA CSIEE CMCT
			CSMAP10.16 Recoñece as necesidades básicas do corpo.	CAA CSIEE CMCT
			CSMAP10.17 Recoñece a alimentación necesaria para a vida.	CAA CSIEE CMCT
			CSMAP10.18 Ten interese por probar novos alimentos.	CAA CSIEE CMCT
			CSMAP10.19 Soluciona autonomamente as necesidades que xorden na comida.	CAA CSIEE CMCT CAA

			CSMAP10.20 Amona interese por descubrir os ingredientes e coñecer a procedencia dos alimentos.	CSIEE CMCT
				CAA
			CSMAP10.21 Toma conciencia da necesidade de alimentarse de forma saudable.	CSIEE CMCT
				CAA
			CSMAP10.22 Entra na aula con orde.	CSIEE CSIEE
				CAA
			CSMAP10.23 Sae da aula con orde.	CSIEE CMCT
				CAA
				CSIEE
			CSMAP10.24 Desprázase de forma autónoma, advertindo os perigos e amosando actitudes prudentes.	CMCT

			CAA
		CSMAP10.25 Coloca a roupa na súa percha.	CSIEE
			CMCT
			CAA
		CSMAP10.26 Gústalle que o material de traballo estea no seu sitio.	CSIEE
			CMCT
			CAA
		CSMAP10.27 Ao rematar unha actividade individual, ordena o material.	CSIEE
			CMCT
			CAA
		CSMAP10.28 Ao rematar unha actividade de pequeno grupo, colabora para ordenar o material.	CSIEE
			CMCT
			CAA
		CSMAP10.29 Ordena o que ve desordenado.	CSIEE
			CMCT

				CAA CSIEE
			CSMAP10.30 Procura manter limpos os espazos.	
Obx.CSMAP9 Descubrir, coñecer e vivir o xogo como medio que favorece a aceptación propia, o desenvolvemento humano, a manifestación de emocións, o respecto ás demais persoas, a aceptación de regras, a seguridade persoal e a aceptación da identidade sexual e cultural.	<p>Bloque 1: O corpo e a propia imaxe</p> <p>Cont.CSMAP1.11 Observación dos cambios físicos nas persoas ao longo do tempo. Identificación das diferentes etapas da vida valorándoas positivamente.</p> <p>Bloque 2: Xogo e movemento</p> <p>Cont.CSMAP2.2 Gozo co xogo como medio para coñecer a realidade, mantendo unha actitude de axuda e cooperación con iguais e con persoas adultas. Aceptación do xogo como medio de desfrute e de relación cos demais..</p> <p>Cont.CSMAP2.5 Aceptación de compromisos, establecendo acordos en consideración á súa persoa, ás outras e ao seu medio, fortalecendo vínculos afectivos -amizade, cooperación, axuda, solidariedade...-. Comprensión, aceptación e valoración de regras para xogar..</p> <p>Cont.CSMAP2.6 Potenciación do xogo como elemento común a todas as culturas, partindo do coñecemento e valoración dos xogos propios da comunidade e abríndose ao coñecemento e gozo dos das outras.</p> <p>Cont.CSMAP.2.11 Exploración das posibilidades perceptivas, motrices e expresivas propias e das demais persoas, amosando iniciativa para aprender</p>	Crt.CSMAP11 Identificar situacións de risco e actuar coherentemente ante elas.	<p>CSMAP11.1 Identifica situacións perigosas e evitaas.</p> <p>CSMAP11.2 Identifica obxectos perigosos adoptando as precaucións apropiadas en cada caso.</p> <p>CSMAP11.3 Aмосa cautela ante situacións descoñecidas.</p>	<p>CMCT CAA CSIEE</p> <p>CMCT CAA CSIEE</p> <p>CMCT CAA CSIEE</p>

habilidades novas.

ÁREA: COÑECEMENTO DO CONTORNO

ETAPA: EDUCACION INFANTIL

CICLO: 2º

Objetivos	Contenidos	Criterios de evaluación	Indicadores	CCBB
<p>Obx.CDC8: -Iniciarse nas habilidades matemáticas, manipulando funcionalmente elementos e coleccións, identificando os seus atributos e calidades e mais establecendo relacións de agrupamentos, clasificación, orde e cuantificación</p>	<p>Bloque 1: Medio físico: elementos, relacións e medida.</p>	<p>Crt.CDC1-Explorar os obxectos e elementos do contorno inmediato e actuar sobre eles. Recoñecer os seus atributos e calidades. Agrupar, clasificar e ordenar estes elementos e coleccións segundo distintos criterios</p>	<p>Crt.CDC1.1-Realiza exploracións e experimentacións cos materiais e obxectos que se lle ofrecen para obter información e observar as reaccións.</p>	CMCT
	<p>Cont.CDC1.1-Interese pola exploración dos obxectos e materiais presentes no medio recoñecendo as súas funcións e usos cotiáns e mais mantendo unha actitude de respecto e coidado cara a obxectos propios e alleos.</p>		<p>Crt.CDC1.2- Identifica as propiedades físicas empregando os seus sentidos.</p>	CMCT
	<p>Cont.CDC1.2-Recoñecemento dalgúns atributos e propiedades de obxectos e de materiais, examinando con atención as súas características e a súa aplicación na vida diaria.</p>		<p>Crt.CDC1.3- Describe propiedades e características de obxectos conforme a algún atributo ou coleccións con base</p>	CMCT
	<p>Cont .CDC1.10 -Investigación do comportamento</p>			

físico de diferentes materiais e obxectos, en diferentes situacións e con variadas accións	en diversos criterios.	CMCT
	Crt.CDC1.4 - Compara os obxectos segundo as súas propiedades físicas.	CMCT
	Crt.CDC1.5 - Clasifica e agrupa os obxectos atendendo á posesión dalgún atributo.	CMCT
	Crt.CDC1.6- Pode reunir diversos obxectos de xeitos diferentes, cambiando o criterio de agrupamento.	CMCT
	Crt.CDC1.7- Compara e agrupa obxectos por semellanzas.	CMCT
	Crt.CDC1.8- Pode facer comparacións a partir de diferenzas.	CMCT
	Crt.CDC1.9 - Pode ordenar un conxunto de obxectos	CMCT

		empregando un ou diversos criterios sucesivamente (forma, cor, tamaño...)	CMCT
		Crt.CDC1.10- Realiza series sinxelas seguindo un criterio dado.	CMCT
		CrtCDC 1.11 - Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos pola cor.	CMCT
		CtrCDC 1.12 - Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos pola forma.	CMCT-CMCT
		CrtCDC 1.13 - Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos polo material.	CMCT
		CtrCDC 1.14- Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos polo tamaño.	CMCT
		CtrCDC 1.15 - Recoñece con que criterio se estableceu ou	

			ordenou unha colección.	CMCT
			<p>CtrCDC 1.16- A partir dunha colección feita cun criterio, agrupa os elementos noutras dúas ou tres seguindo un novo criterio.</p>	
			<p>CtrCDC 1.17 - Ordena coleccións polo número de elementos que ten, de maior a menor ou de menor a maior.</p>	CMCT
			<p>CtrCDC 1.18 - Nunha ordenación verbaliza cal vai “antes de”, “despois de”, “entre”.</p>	CMCT
			<p>CtrCDC 1.19 - É quen de introducir un elemento máis nunha colección ordenada, no lugar axeitado</p>	CMCT
ObxCDC 9: -Empregar o coñecemento matemático para interpretar a vida en clave de lóxica, comprendendo	Bloque 1.Medio físico . elementos,relacións e medida.	CrtCDC 2 Empregar os números para identificar, contar, clasificar, informarse	<p>CtrCDC 2.1- Emprega os cuantificadores básicos (máis, menos, igual).</p>	CMCT

<p>situacións e resolvendo problemas: establecendo relacións, explorando, ordenando, comparando, cuantificando, medindo, pesando, etc</p>	<p>Cont CDC1.1 -Interese pola clasificación de obxectos e de materiais e aproximación á cuantificación de coleccións.</p>	<p>e ordenar elementos da realidade, aproximándose ao seu valor notacional e conceptual</p>	<p>CtrCDC 2.2- Interésanlle e identifica os diferentes usos e funcións dos números na vida cotiá.</p>	<p>CMCT</p>
	<p>ContCDC 1.2 -Recoñecemento do uso do número na vida diaria e inicio no rexistro de cantidades. Emprego dos números para identificar, contar, clasificar, numerar, informarse e ordenar elementos da realidade sempre en situacións contextualizadas e significativas.</p>		<p>CtrCDC2.3- Fai agrupacións de obxectos atendendo a unha determinada cantidade.</p>	<p>CMCT</p>
	<p>ContCDC 1.6- Observación e toma de conciencia da funcionalidade dos números na vida cotiá.</p>		<p>CtrCDC2.4 - Coñece a serie numérica.</p>	<p>CMCT</p>
	<p>ContCDC 1.7 -Utilización da acción de contar como estratexia para a obtención dun dato numérico e como verificación do resultado de operacións de cálculo sinxelas e funcionais.</p>		<p>CtrCDC2.5- Asocia algúns números coas cantidades que representan.</p>	<p>CMCT</p>
	<p>Cont CDC1.9 -Utilización de xogos de mesa</p>		<p>CtrCDC2.6 - Emprega a acción de contar como estratexia para a obtención dun dato numérico, representando cantidades empregando diferentes estratexias (debuxando obxectos, raias, ...)</p>	<p>CMCT</p>

	<p>como actividades lúdicas que unen o razoamento, a reflexión e o divertimento en grupo.</p>		<p>CtrCDC2.7- Escribe os números convencionalmente e fai uso deles en situacións funcionais e cun valor notacional en actividades como: realización dunha axenda de teléfonos, matrícula dos coches, calendario, ...)</p> <p>CtrCDC2.8 - Emprega os cuantificadores para resolver problemas por estimación (máis que, tanto como, menos que).</p> <p>CtrCDC2.9 - Participa en xogos de mesa sinxelos.</p> <p>CtrCDC2.10- Fai uso do número en situacións funcionais e cun valor conceptual como: indicar as cantidades dos ingredientes dunha receita, recoller o número de nenos que asisten a unha excursión, compoñentes dun equipo, ...</p>	<p>CMCT</p> <p>CAA- CMCT</p> <p>CMCT</p> <p>CMCT</p>
--	---	--	---	--

			<p>CtrCDC2.11- Compara e ordena axeitadamente as cantidades</p>	
<p>Obx CDC9: Empregar o coñecemento matemático para interpretar a vida en clave de lóxica, comprendendo situacións e resolvendo problemas: establecendo relacións, explorando, ordenando, comparando, cuantificando, medindo, pesando, etc</p>	<p>Bloque 1 : Medio físico: elementos, relacións e medida.</p> <p>Cont CDC1. 8-Proposición e resolución de situacións problemáticas sinxelas da vida cotiá: localizar un dato numérico, facer unha repartición, realizar unha estimación...</p> <p>ContCDC 1.11-Achegamento a algunhas magnitudes físicas -peso, lonxitude, capacidade, tempo- a través da estimación: comparando, sopesando, observando...</p> <p>Cont CDC1.12 -Recoñecemento e identificación de situacións en que se fai necesario medir. Interese e curiosidade polos instrumentos de medida convencionais e non convencionais facendo unha aproximación ao seu uso.</p>	<p>CtrCDC3- Propoñer e resolver problemas sinxelos relacionados con situacións cotiás, empregando e comparando magnitudes de peso, lonxitude e capacidade</p>	<p>CtrCDC3.1 -Resolve situacións problemáticas buscando estratexias e realizando estimacións.</p> <p>CtrCDC3.2- Resolve situacións problemáticas localizando datos numéricos e facendo reparticións.</p> <p>CtrCDC3.3- Identifica e comproba diferentes capacidades empregando diferentes unidades de medida e transvasando o seu contido en diferentes recipientes.</p> <p>CtrCDC3.4 - Resolve manipulativamente pequenos problemas e situacións problemáticas concretas relacionados coa súa vida diaria que implican a aplicación de operacións de cálculo sinxelas.</p>	<p>CMCT</p> <p>CMCT</p> <p>CMCT</p> <p>CMCT</p>

			<p>CtrCDC3.5 - Realiza cálculos mentais sinxelos.</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CtrCDC3.6 - Realiza estimacións de medidas de peso (comparando, sopesando, observando...).</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CtrCDC3.7 - Realiza estimacións de medidas de lonxitude (comparando, sopesando, observando...).</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CtrCDC3.8- Realiza estimacións de medidas de capacidade (comparando, sopesando, observando...).</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CtrCDC3.9 - Realiza estimacións de medidas de tempo (comparando, sopesando, observando...).</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CtrCDC3.10 - Mide empregando as mans, os</p>	<p>CMCT</p>

			<p>brazos e os pés.</p> <p>CtrCDC3.11- Mide obxectos e ordénaos: máis grande que, máis pequeno que.</p> <p>CMCT</p> <p>CtrCDC3.12 - Emprega medidas arbitrarias de lonxitude (varas, cordeis...) para resolver situacións problemáticas.</p> <p>CMCT-</p> <p>CMCT</p> <p>CtrCDC3.13- Emprega medidas arbitrarias de capacidade (mans, cuncas, botellas...) para resolver situacións problemáticas.</p> <p>CMCT</p> <p>CtrCDC3.14- Iniciouse no emprego, en situacións significativas, de sistemas de medición convencionais, como regras, termómetros, reloxos, pesas, calendario, etc</p> <p>CMCT</p>
ObxCDC8. Iniciar nas habilidades matemáticas, manipulando funcionalmente elementos e coleccións, identificando os seus atributos	Bloque 1: Medio físico: elementos, relacións e medida.	CrtCDC 4 -Recoñecer algúns aspectos xeométricos básicos: liñas, puntos, rectángulos, cadrados, triángulos,	<p>Crt CDC4.1- Explora ludicamente as propiedades e as características dalgúns corpos geométricos elementais.</p> <p>CMCT</p>

<p>e calidades e mais establecendo relacións de agrupamentos, clasificación, orde e cuantificación</p>	<p>Cont CDC1.4 -Identificación de formas planas e tridimensionais en elementos do contorno.</p>	<p>círculos, esferas, cubos e prismas</p>	<p>CrtCDC4.2- Recoñece algunhas figuras xeométricas: rectángulo, cadrado, círculo, triángulo.</p>	<p>CMCT</p>
	<p>ContCDC1.16 -Exploración lúdica das propiedades e características dalgúns corpos xeométricos elementais</p>		<p>CrtCDC4.3- Recoñece aspectos xeométricos: liña, punto.</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CrtCDC4.4- Recoñece aspectos xeométricos das figuras xeométricas: rectángulos, cadrados, triángulos, círculos (lados, forma...).</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CrtCDC4.5- Recoñece aspectos xeométricos da esfera e do cubo.</p>	<p>CMCT</p>
			<p>CrtCDC4.6- Representa as formas xeométricas básicas.</p>	
			<p>CrtCDC4.7- Asocia as figuras xeométricas coas formas</p>	<p>CMCT-CMIF</p>

<p>ObxCDC.1 Observar e explorar de forma activa o seu contorno, xerando interpretacións sobre algunhas situacións e feitos significativos, e mais mostrando interese polo seu coñecemento</p>	<p>Bloque 1: Medio físico: elementos, relacións e medida</p> <p>ContCDC1.15. Establecemento de relacións de orientación espacial de localización, dirección, distancia e posición respecto a obxectos, persoas e lugares, nomeándoos axeitadamente e empregando o vocabulario topolóxico elemental.</p> <p>ConCDC1.17. Vivencia, representación e interpretación do espazo, empregando a imaxinación en debuxos, planos, fotografías, mapas ou outros</p>	<p>Crt CDC.5 Describir e representar dun xeito elemental a situación das propias</p> <p>nenas e nenos en relación a obxectos e ás demais persoas usando vocabulario topolóxico elemental</p>	<p>presentes no seu contorno</p> <p>Crt CDC5.1 Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: dentro-fóra.</p> <p>Crt CDC5.2- Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: preto-lonxe.</p> <p>Crt CDC5.3- Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: abaixo-arriba.</p> <p>Crt CDC5.4- Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: diante-detrás.</p> <p>Ctr CDC5.5- Coloca os</p>	<p>CMCT-CMIF</p> <p>CMCT-CMIF</p> <p>CMCT</p> <p>CMCT-CMIF</p> <p>CMCT-CMIF</p> <p>CMCT-CMIF-CCEC</p> <p>CSIEE-CMIF</p>
---	---	--	--	---

		<p>obxectos e localízaos empregando as nocións: ao lado (un lado e outro lado), no medio.</p> <p>Crt CDC5.6- Emprega as nocións espaciais para explicar a localización dalgún obxecto ou persoa.</p> <p>Crt CDC5.7- Representa e interpreta o espazo empregando debuxos, fotografías, planos, mapas...</p> <p>Ctr CDC5.8- Representa os espazos nos que se desenvolve (plano da aula, plano do centro, itinerarios...).</p> <p>Ctr CDC5.9- Localiza aproximadamente nun plano lugares significativos.</p>	<p>CMIF-TICD</p> <p>CMCT</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p>
--	--	---	---

<p>Obx CDC1-Observar e explorar de forma activa o seu contorno, xerando interpretacións sobre algunhas situacións e feitos significativos, e mais mostrando interese polo seu coñecemento</p>	<p>Bloque 1 Medio físico: elementos, relacións e medida.</p> <p>ContCDC 1.13-Adquisición progresiva da noción do paso do tempo mediante as actividades da vida cotiá.</p> <p>Cont CDC1.14-Orientación temporal en situacións cotiás empregando diferentes nocións e relacións. Aproximación ao uso do calendario.</p> <p>Bloque 2: Achegamento á natureza</p> <p>ContCDC 2.7-Identificación dos cambios que se producen en canto á luminosidade, á posición do sol, aos ciclos da lúa... ao longo dun día, dos meses e das estacións do ano.</p>	<p>Crt CDC6-Usar e comprender nocións temporais básicas ordenando temporalmente feitos referidos á súa vida</p>	<p>Crt CDC6.1- Realiza estimacións temporais.</p> <p>Crt CDC6.2- Diferenza as nocións temporais de: día-noite.</p> <p>Ctr CDC6.3- Ordena as accións máis relevantes do día.</p> <p>Crt CDC6.4- Diferenza as nocións temporais de: pola mañá-pola tarde-pola noite.</p> <p>Ctr CDC6.5- Diferenza as nocións temporais de: onte-hoxe-mañá e ordena temporalmente as súas descriucións utilizando correctamente estas nocións</p> <p>Ctr CDC6.6- Diferenza os días da semana en relación coas</p>	<p>CSIEE</p> <p>CSIEE</p> <p>CSIEE-CMCT</p> <p>CSIEE</p>
---	--	---	--	--

		actividades que se fan habitualmente.	CSIEE CMCT
		Ctrl CDC6.7- Capta a periodicidade dos sucesos e situacións asociadas á súa actividade e é consciente da constante repetición dalgúns feitos.	CMCT
		Ctrl CDC6.8- Anticipa e recorda unha secuencia de eventos, asociando tempos horarios con determinadas accións (saída ao recreo, xantar, durmir, ..).	CSIEE-TICD
		Crt CDC6.9- Pode relacionar feitos concretos cunha determinada época do ano (estacións do ano).	
		Ctrl CDC6.10- Diferenza as nocións temporais de: antes-despois-agora.	
		CrtCDC6.11- Iniciouse no emprego do calendario para	

			sinalar feitos significativos da súa vida	
<p>ObxCDC.3 - Observar e explorar de forma activa o seu contorno, xerando interpretacións sobre algunhas situacións e feitos significativos, e mais mostrando interese polo seu coñecemento</p> <p>ObxCDC 1-Observar e explorar de forma activa o seu contorno, xerando interpretacións sobre algunhas situacións e feitos significativos, e mais mostrando interese polo seu coñecemento.</p>	<p>Bloque 2: Achegamento á natureza</p> <p>ContCDC 2 1-Identificación e afondamento no estudo dalgunhas características e funcións vitais dos seres vivos empregando a exploración sensorial. Diferenzas entre seres vivos e obxectos inertes.</p> <p>ContCDC2.7-Identificación dos cambios que se producen en canto á luminosidade,á posición do sol, aos ciclos da lúa... ao longo dun día, dos meses edas estacións do ano.</p> <p>ContCDC 2.9-Gozo ao realizar actividades individuais e de grupo en contacto coa natureza. Valoración da súa importancia para a saúde e o benestar, apreciando o medio natural como un espazo para a recreación, a aventura e conservación, a realización de actividades ao aire libre e o contacto con elementos da natureza.</p> <p>Cont CDC2.5-Curiosidade, respecto e coidado cara aos elementos do medio natural,</p>	<p>Crt CDC7 -Dar mostras de interesarse polo medio natural e os seus cambios.</p> <p>Identificar e nomear algúns dos seus compoñentes, establecendo relacións sinxelas de interdependencia. Manifestar actitudes de coidado e de respecto cara á natureza e participar en actividades para conservala</p>	<p>Crt CDC7.1- Ten curiosidade e mantén unha actitude observadora por todo o que o rodea, o que lle permite ter moitos coñecementos do medio.</p> <p>Crt CDC7.2- É meticoloso/a nas suas observacións e descobre aspectos novos das mesmas.</p> <p>Crt CDC7.3- A observación lévao a formular interrogantes e buscar explicacións sobre obxectos, situacións, persoas, e fenómenos.</p> <p>Crt CDC7.4- Identifica e describe características físicas(partes, forma, cor...) e funcionais (alimentación, desprazamento...) dos seres vivos.</p>	<p>CSIEE</p> <p>CAA</p> <p>CMCT</p> <p>CD</p> <p>CAA</p> <p>CMCT</p>

	<p>especialmente animais e plantas.</p> <p>ContCDC 2.6 -Descubrimiento das diferentes formas en que se encontra a auga na natureza, comprendendo a súa contribución ao desenvolvemento dos seres vivos e do medio, valorando a necesidade da súa conservación e de facerun uso responsable dela.</p> <p>Cont CDC2.8-Formulación de hipóteses, contrastándoas coas das outras persoas, buscando respostas e explicacións sobre as causas e consecuencias de fenómenos do medio natural –calor, choiva, vento, día, noite, erosión, ciclo vital...- e dos producidos pola acción humana - pontes, encoros, aeroxeradores, muíños de auga...-</p> <p>.</p> <p>ContCDC 2.10-Participación en proxectos e investigacións no medio natural, expresando as actividades realizadas e os resultados obtidos mediante diferentes representacións.</p>		<p>Crt CDC7.5- Formula hipóteses e extrae conclusións e contrástaas coas das outras persoas.</p> <p>Crt CDC7.6- É respetuosa/a co medio no que vive é amósase sensible cara á conservación e mantemento de ambientes limpos e non contaminados.</p> <p>Crt CDC7.7- Diferenza entre ser vivo e obxecto inerte.</p> <p>Crt CDC7.8- Relaciona determinados animais co seu hábitat natural.</p> <p>Crt CDC7.9- Valora a utilidade e a importancia dos animais e plantas para o home.</p> <p>Crt CDC7.10- Coñece os coidados básicos que requiren animais e plantas para vivir.</p>	<p>CSIEE</p> <p>CSC</p> <p>CMCT</p> <p>CMCT</p> <p>CMCT</p> <p>CMCT</p>
--	---	--	--	---

		<p>Crt CDC7.11- Busca explicacións sobre as causas e as consecuencias de fenómenos do medio natural e dos producidos pola acción humana.</p>	CMCT
		<p>Crt CDC7.12- Sabe diferenciar e describir consecuencias de fenómenos atmosféricos habituais (sol, choiva,xeo...).</p>	CMCT-TICD-CSIEE
		<p>Crt CDC7.13- Gústalle participar nos proxectos e pequenas investigacións que se fan na aula.</p>	CAA-CMCT
		<p>Crt CDC7.14- Toma a iniciativa para manipular e probar solucións.</p>	CSIEE
		<p>Crt CDC7.15- Traduce o que observou ou experimentou á linguaxe verbal ou xestual.</p>	CSIEE
		<p>Crt CDC 7.16- Representa con debuxos o observado ou</p>	CCL

			experimentado.	
			Crt CDC7.17- Relaciona as explicacións da persoa docente con experiencias concretas súas.	CCEC-CSIEE
			Crt CDC7.18- Anticipa as distintas fases dun proxecto ou acción.	CAA
			Crt CDC7.19- Goza ao realizar actividades individuais e de grupo en contacto coa natureza.	CSIEE
				CMCT-CSIEE-CSEC
			Crt CDC7.20- Nas saídas, móstrase prudente e evita situacións de perigo.	CSIEE
			Crt CDC7.21- Identifica normas básicas para a conservación do contorno.	CMCT

			CrtCDC7.22- Adopta actitudes críticas ante prácticas que entorpecen a conservación e o coidado do medio (vertido de ríos, corta de árbores...)	CSIEE
ObxCDC 2-Observar os cambios e modificacións a que están sometidos os elementos do contorno e relacionalos cos factores que os producen, desenvolvendo actitudes de coidado, respecto e corresponsabilidade na súa conservación	<p>Bloque 2: Achegamento á natureza</p> <p>Cont CDC2.2-Observación dun ser vivo no seu medio natural ou reproducindo o medio na aula , rexistrando a observación e contrastando os datos entre compañeiros e compañeiras.</p> <p>ContCDC 2.3-Observación dalgunhas características, comportamentos, funcións e cambios nos seres vivos.</p> <p>Cont CDC2.4-Identificación dalgunhas características, necesidades e cambios nos procesos de crecemento e etapas do desenvolvemento das persoas e outros seres vivos</p>	Crt CDC8-Identificar e recoñecer as diferentes etapas da vida nas persoas e outros seres vivos	<p>Crt CDC8.1- Identifica que os seres vivos seguen un ciclo vital: nacen, medran, reproducense e morren.</p> <p>CrtCDC8.2- Identifica as características , as necesidades e os cambios nos procesos de crecemento e etapas de desenvolvemento das persoas e outros seres vivos</p>	<p>CMCT</p> <p>CMCT</p>
Obx.CDC 4 Relacionarse coas demais persoas, de forma cada	Bloque 3. Cultura e vida en sociedade.	CrtCDC9. -Identificar e coñecer os grupos sociais máis significativos do contorno do alumnado e	CrtCDC9.1- Nomea os membros da súa familia.	CSEC

<p>vez máis equilibrada</p> <p>e satisfactoria, interiorizando progresivamente as pautas de comportamento social e axustando a súa conduta a elas</p> <p>ObxCDC 5 . Coñecer distintos grupos sociais próximos á súa experiencia, algunhas das súas características, producións culturais, valores e formas de vida.</p>	<p>ContCDC 3.1-Identificación da familia e da escola como primeiros grupos sociais de pertenza, valorando positivamente as relacións afectivas que neles se establecen, mantendo unha actitude de colaboración e asumindo pequenas responsabilidades.</p> <p>Recoñecemento e respecto dos diferentes tipos de familias.</p> <p>ContCDC 3.2-Valoración das relacións afectivas que se establecen na familia e na escola.</p> <p>ContCDC 3.3-Interese e disposición favorable para iniciar relacións respectuosas, afectivas e recíprocas con nenos e nenas doutras culturas.</p> <p>ContCDC3.5-Colaboración co resto de compañeiros e compañeiras na vida da aula, amosando disposición para compartir e resolver conflitos. Incorporación progresiva de pautas adecuadas de comportamento</p>	<p>algunhas características da súa organización</p>	<p>CtrCDC9.2- Comprende e sabe explicar as relacións máis básicas entre familiares.</p> <p>CrtCDC9.3- Coñece o seu propio lugar dentro da familia.</p> <p>CrtCDC9.4- Coñece as persoas do seu marco social e os seus nomes.</p> <p>CrtCDC9.5- Recoñece e respecta os diferentes tipos de familias.</p> <p>CrtCDC9.6- Conta cousas das súas experiencias familiares e é quen de transmitir mensaxes da escola á casa e a casa á escola.</p> <p>CrtCDC.7- Acepta e respecta</p>	<p>CSEC</p> <p>CSEC</p> <p>CSEC</p> <p>CSEC</p> <p>CSEC-CCL</p>
---	---	---	---	---

		as normas de funcionamento da aula e coñece as súas rutinas.	CSEC
		CrtCDC9.8- Adapta o seu comportamento ás regras dos diferentes contextos.	CSEC
		CrtCDC9.9- Da explicación do sentido das normas.	CSEC
		CrtCDC9.10- Recoñece o persoal que traballa nas dependencias escolares e explica a súa función.	CSEC-CAA
		CrtCDC9.11- Ten en conta as demais persoas nas súas accións e rutinas diarias.	CSEC
		CtrCDC9.12- Busca a seguridade das persoas adultas próximas e desenvolve empatía e hábitos cooperativos cos iguais.	CSEC-CSIEE

		<p>CrtCDC9.13- Colabora co resto dos compañeiros e compañeiras na vida da aula e maniféstase integrador/a: comparte material, cede ante os conflitos, colabora co resto do grupo...</p>	CSEC-CSIEE
		<p>CrtCDC9.14- Ten capacidade para xogar cos compañeiros e compañeiras chegando a acordos e amósase conciliador/a cando xorde un conflito.</p>	CSEC-CSIEE
		<p>CrtCDC9.15- Ten capacidade para propoñer e organizar xogos.</p>	CSIEE
		<p>CrtCDC9.16- Identifica o rol do profesor na aula.</p>	CSEC
		<p>CrtCDC 9.17- Identifica o rol dos pais na súa casa.</p>	CSEC
		<p>CrtCDC9.18- Gústalle compartir xogos cos compañeiros e</p>	

			<p>compañeiras.</p> <p>CrtCDC9.19- Asume as responsabilidades que lle son asignadas.</p> <p>CrtCDC9.20- Manifestase colaborador/a, coidadoso/a e sensible nas relacións que establece.</p> <p>CrtCDC9.21- Busca a relación coa persoa docente para : contarlle as súas cousas, vivencias, pedir axuda e pedir ou comprobar información sobre temas diversos</p>	<p>CSEC</p> <p>CSEC-CAI</p> <p>CSEC-CSIEE</p> <p>CSEC-CSIEE</p>
<p>ObxCDC 6: -Establecer relacións de confianza, afecto, colaboración, comprensión e pertenza baseadas no respecto ás persoas, ás normas e valores da sociedade a que pertencen.</p>	<p>Bloque 3:Cultura e vida en sociedade</p> <p>ContCDC3.4 -Achegamento ás funcións que cumpren diversas persoas, organizacións e institucións para cubrir necesidades e achegar servizos presentes na súa comunidade, evitando estereotipos sexistas.</p>	<p>CrtCDC10 Recoñecer, identificar e poñer exemplos sinxelos dalgúns servizos comunitarios</p>	<p>CrtCDC10.1- Diferenza establecementos comerciais pola súa función e polos produtos que teñen.</p> <p>CrtCDC 10.2- Coñece distintos oficios e recoñece o seu valor na sociedade.</p>	<p>CSEC</p> <p>CSEC</p>

<p>ObxCDC.7.-Apreciar e facer seus algúns elementos significativos propios da tradición e da cultura galega - expresións artísticas, costumes, festas populares, folclore, gastronomía, etc</p>	<p>Bloque 3 : Cultura e vida en sociedade.</p> <p>ContCDC3.6 -Recoñecemento dalgúns signos de identidade cultural galega apreciando os cambios que se producen no modo de vida co paso do tempo. Sucesos e persoas relevantes da historia da súa comunidade, do seu país e do mundo</p>	<p>CrtCDC11 -Recoñecer algunhas manifestacións culturais próximas e doutras realidades, valorando a súa diversidade e riqueza</p>	<p>CrtCDC 10.3- Coñece os medios de transporte e comunicación.</p> <p>CrtCDC10.4- Valora os diferentes servizos sociais e comunitarios do seu contorno (mercado, atención sanitaria, medios de transporte...).</p> <p>CrtCDC10.5- Ten superados os estereotipos sexistas referidos a persoas usuarias dalgún servizo comunitario e dos profesionais que alí desenvolven os seu traballo</p> <p>CrtCDC11.1- Mostra interese polas celebracións ou eventos da escola, familia ou localidade.</p>	<p>CSEC-TICD</p> <p>CSEC</p> <p>CSEC</p> <p>CCEC-</p>
---	---	---	--	---

			<p>Crt CDC11.2- Participa e reconece as festas populares que se celebran no seu contorno.</p>	<p>CSIEE</p> <p>CCEC</p>
			<p>CrtCDC11.3- Coñece feitos, costumes e obxectos relacionados coas celebracións.</p>	<p>CCEC</p>
			<p>Crt CDC11.4- Identifica e valora manifestacións culturais próximas e de outras realidades.</p>	<p>CCEC</p>
			<p>CrtCDC11.5- Sente curiosidade por achegarse ao coñecemento de personas e sucesos relevantes da historia da comunidade galega, de España e do mundo.</p>	<p>CCEC- CSIEE</p>

ÁREA: LINGUAXES:

ETAPA: INFANTIL.

SEGUNDO CICLO

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA ÁS COMPETENCIAS BÁSICAS

Explícitamente no Decreto 330/2009 do 4 de xuño do currículo de EI para Galicia aparece que a Área de Linguaxes: Comunicación e Representación contribúe á:

Competencia en Conciencia e expresións culturais: vai acompañada do espertar dunha conciencia crítica neste mundo cambiante e que se pon en xogo ao compartir coas demais persoas as experiencias estéticas.

O propósito desta área é contribuir a mellorar a relación entre o alumnado e o medio, xa que será a través das distintas formas de comunicación e representación como a nena e o neno establezan relacións

co resto das persoas. A interacción, a través dos diferentes instrumentos de comunicación, permite exteriorizar as vivencias emocionais, acceder aos contidos culturais, producir mensaxes cada vez máis elaboradas e ampliar progresivamente a comprensión da realidade.

Implícitamente pensamos que tamén contribúe ás competencias en: 1.º Comunicación lingüística (CCL). CC1

2.º Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT). CC2

3.º Competencia dixital (CD). CC3

4.º Aprender a aprender (CAA).CC4

5.º Competencias sociais e cívicas (CSC).CC5

6.º Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).CC6

7.º Conciencia e expresións culturais (CCEC). CC7

ÁREA: LINGUAXES

Objetivos	Contidos	Criterios de avaliación	Indicadores	CCBB
Obx.LCER4. Comunicarse oralmente nas dúas linguas oficiais con distintos propósitos –expresar sentimentos, emocións, desexos, ideas...- con diferentes interlocutores e/ou interlocutoras e en diversidade de contextos, valorando a linguaxe como ferramenta de relación cos demais, de regulación da convivencia e de aprendizaxe.	Bloque 1: Linguaxe verbal Cont. LCER1.1.4 Participación en situacións de comunicación con distintos propósitos, en diferentes contextos e con persoas interlocutoras diversas usando argumentos nas súas conversas, respectando quendas e escoitando atentamente. Cont.LCER1.1.6 Emprego axeitado das formas socialmente establecidas para relacionarse coas demais persoas – saúdos, despedidas, fórmulas de cortesía, cumprimentos...-.	Crt.LCER1- Utilizar a lingua oral do modo máis conveniente para unha comunicación positiva con iguais e con persoas adultas, segundo as intencións comunicativas.	LCER.1.1 Comunicase coas persoas adultas. LCERR.1.2 Comunicase cos compañeiros e compañeiras.	CSEC CCL CSIEE CSEC CCL CSIEE
Obx.LCER5. Comprender a intencionalidade comunicativa doutras nenas e doutros nenos, así como das persoas adultas, adoptando unha actitude positiva cara ás linguas.	Bloque 1: Linguaxe verbal Cont.LCER1.2.2 Interese e atención na escoita de narracións e instrucións lidas por outras persoas. Cont. LCER1.3.1 Escoita e comprensión da lectura en voz alta, realizada por unha lectora ou lector competente de contos,	Crt.LCER2 Comprender mensaxes orais diversas, mostrando unha actitude de escoita atenta e respectuosa.	LCER 2.1 Mantén unha actitude de escoita e respecto cara ás demais persoas. LCER2.2 Comprende as explicacións que se dan na clase.	CCL. CAA CSEC. CAA

	<p>relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas, teatro...; tanto tradicionais como contemporáneas, nas dúas linguas oficiais, e como fonte de pracer e de aprendizaxe compartida.</p> <p>Bloque 3: Linguaxe audiovisual</p> <p>ContLCER 3.2 Achegamento a producións audiovisuais como películas, series de animación ou videoxogos.</p>		<p>LCER2.3 Comprende as ordes e consignas habituais.</p>	<p>CCL eCSEC CMCT CSEC CCL</p>
<p>ObxLCRR 6. Iniciarse no uso oral dunha lingua estranxeira para comunicarse en actividades contextualizada e mostrar interese e gozo ao participar nestes intercambios comunicativos.</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal</p> <p>Cont.LCER1.1.7 Interese por participar en interaccións orais en lingua estranxeira, en rutinas e situacións habituais de comunicación, amosando unha actitude positiva cara a esta lingua.</p>	<p>CrtLCER. 3 Amosar unha actitude positiva cara á aprendizaxe dunha lingua estranxeira, interesándose por participar en interaccións orais en rutinas, xogos e situacións habituais de comunicación.</p>	<p>LCER.3.1 Aмосa interese por participar en interaccións orais nunha Lingua Estranxeira.</p> <p>LCER3.2 Gusta de participar nas actividades lúdicas propostas de imitación e repetición de sons, palabras e enunciados significativos.</p> <p>LCER3.3 Mantén unha actitude positiva cara a lingua estranxeira.</p>	<p>CCL. CSEC CMCT CCL CAA CSEC CCL CSEC CSIEE</p>

<p>Obx.LCER3. Comprender que as palabras, escrituras indeterminadas, números, notas musicais, iconas e outros símbolos e signos convencionais poden representar os pensamentos, experiencias, coñecementos, ideas e intencións das persoas.</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal Cont.LCER1.2.3 Iniciación no uso da escrita en situacións contextualizadas e reais. Cont.LCER1.2.4 Diferenciación entre as formas escritas e outras formas de expresión gráfica. Identificación de palabras e frases escritas moi significativas e usuais. Percepción de diferenzas e semellanzas entre elas</p>	<p>Crt.LCRE4. Producir diferentes textos individualmente ou en grupo – con escrituras situacións contextualizadas e reais. convencional ou non-, con propósitos e intencións diferentes: recoller e transmitir información, gozo...</p>	<p>LCER4.1 Iniciouse no uso da escrita enCAA CSIEE CCL CAA LCER.4.2 Gusta de facer uso da escritura (convencional ou non) para transmitir TICD CCL</p>
<p>ObxLCER 7. Achegarse á lingua escrita a través de distintos tipos de textos.</p>	<p>atendendo a propiedades cuantitativas –cantidade de letras, palabras longas e palabras curtas- e propiedades cualitativas –variedade de grafías-. Iniciación ao coñecemento do código</p>		
<p>ObxLCER 8. Comprender, reproducir, reescribir tendo en conta as diferentes etapas individuais no proceso de adquisición da lingua escrita-, e recrear textos.</p>	<p>escrito a través desas palabras e frases empregadas en contextos significativos e funcionais. Cont.LCER1.2.5 Interese e gusto por producir mensaxes con trazos cada vez máis precisos e lexibles.</p>		
<p>ObxLCER 1. Utilizar diversas linguaxes como instrumentos de comunicación, de expresión de ideas e sentimentos, de representación, aprendizaxe e de gozo.</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal Cont.LCER1.3.1 escoita comprensión da lectura en voz alta, realizada por unha lectora ou lector competente de contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas, teatro...; tanto tradicionais como</p>	<p>CrtLCER 5. Gozar compartindo a lectura en voz alta de textos literarios: contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas...</p>	<p>LCER.5.1 escoita con atención a lectura de diferentes textos literarios: contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas. CAA. CCL. CCEC.</p>

	<p>contemporáneas, nas dúas linguas oficiais, e como fonte de pracer e de aprendizaxe compartida.</p> <p>Cont.LCER1.3.4 Participación creativa en xogos lingüísticos – encadeados de palabras, adiviñas, trabalinguas, onomatopeas...- acompañados de respostas corporais –xestos, movementos, ritmos...- para divertirse e para aprender na compañía de iguais e de persoas adultas.</p> <p>Bloque 2: Linguaxes artísticas</p> <p>ContLCER2.1.4 Audición atenta de obras musicais populares, clásicas e contemporáneas. Participación activa e gozo na interpretación de cancións, xogos musicais e danzas colectivas e individuais.</p>		<p>LCER.5.2 Gusta de participar en xogos lingüísticos “encadeados de palabras, adiviñas, trabalinguas, onomatopeas...” acompañados de respostas corporais.</p>	<p>CSEC</p> <p>CCL</p> <p>CCEC</p>
<p>ObxLCER 9. Facer uso da biblioteca valorándoa como fonte de información e como fonte de pracer.</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal</p> <p>Cont.LCER1.3.6 Introducción ao uso das bibliotecas de centro e de aula como un medio máis de aproximación á literatura e como espazo privilexiado de recursos para a diversión e o coñecemento.</p>	<p>Crt.LCER6. Utilizar a biblioteca con respecto e coidado, valorándoa como recurso informativo, de entretemento e gozo.</p>	<p>LCER.6.1 Respecta e coida a biblioteca da aula.</p> <p>LCER.6.2 Fai uso da biblioteca valorándoa como fonte de información</p>	<p>CAA</p> <p>CCEC</p> <p>CSEC</p> <p>CSEC</p>

			e como fonte de pracer.	TICD
			LCER.6.3 Ten unha actitude activa ante a lectura.	CAA CSIEE
Obx.LCER2.Recoñecer a importancia das manifestacións non verbais –o silencio, a mirada, a xestualidade, o olfacto e o tacto- como elementos xenuinos da comunicación humana .	Bloque2: Linguaxes artísticas Cont.LCER.2.1.5 Creación, mediante a música e o baile, dos propios patróns, recreando situacións, ideas, feitos e sentimentos, mediante o humor, o absurdo e a fantasía, compartindo con outras persoas as propias creacións.	Crt.LCER7. Expresarse e comunicarse utilizando os medios, materiais e técnicas propios das diferentes linguaxes artísticas e audiovisuais.	LCER.7.1 Combina diferentes recursos expresivos plásticos de maneira orixinal	TICD CAA CCEC
Obx.LCER11. Achegarse ao coñecemento de obras artísticas expresadas en distintas linguaxes, comunicándose creativamente a través das diferentes manifestacións e adquirindo sensibilidade estética.	Bloque 3: Linguaxe audiovisual Cont.LCRE3.1 Identificación da utilidade de diversos instrumentos e tecnoloxías como fontes de información, de comunicación, de expresión, de estratexias de exploración e investigación. Cont.LCER3.5 Achegamento ao uso do ordenador, á		LCER.7.2 Comprende os xestos e as manifestacións corporais como unha forma de comunicación. LCER.7.3 Descubre as posibilidades expresiva musicais do seu propio corpo.	CCL CCEC CCEC CAA

	cámara fotográfica... nos procesos creativos para a elaboración de producións audiovisuais como series de animación, presentacións, vídeos..., a través de programas de edición de textos, de gráficos e de sons.			
Obx. LCER10. Potenciar a capacidade creativa a través das linguaxes artísticas para imaxinar, inventar, transformar... desde as súas ideas, sentimentos, experiencias, coñecementos...	<p>Bloque2: Linguaxes artísticas</p> <p>ContLCER2.6 Experimentación e coñecemento das posibilidades de transformación dos diferentes materiais e obxectos.</p> <p>ContLCER 2.8 Interpretación e valoración de diferentes tipos de obras plásticas presentes na aula, no contorno, en museos e exposicións reais ou virtuais, obradoiros de artistas e persoas artesás manifestando e compartindo a través das diversas linguaxes as sensacións e emocións que producen, así como indicando o que gusta e o que non.</p> <p>Cont.LCER2.9 Planificación do proceso de elaboración dalgunha obra plástica, o seu desenvolvemento e posterior comunicación, valorando a</p>	Crt.LCER8. Mostrar interese por explorar as súas posibilidades de expresión e representación, por gozar coas súas producións e por compartir as experiencias creativas, estéticas e comunicativas.	<p>LCER.8.1 Participa activamente e goza en actividades de dramatización, xogo simbólico e outros xogos de expresión corporal</p> <p>LCER.8.2 Explora as posibilidades sonoras de obxectos cotiáns e de instrumentos musicais</p> <p>LCER.8.3 Fai uso do debuxo como medio de expresión e comunicación de feitos, sentimentos, emocións, vivencias, fantasías, experiencias...</p> <p>LCER8.4 Amosa imaxinación e iniciativa nas súas producións</p>	<p>CCEC .</p> <p>CCL</p> <p>CMCT</p> <p>CSIEE</p> <p>CCEC</p> <p>CMCT</p> <p>CAA</p> <p>CCL</p> <p>CCEC</p> <p>CCEC</p> <p>CSIEE</p>
ObxLCER 12. Desenvolver o sentir de autoconfianza nas producións artísticas persoais, amosando interese pola súa mellora, respectando e valorando as creacións propias e as das demais persoas.				

	<p>realización de bosquejos para a consecución dunha melloría na produción.</p> <p>Cont.LCER2.10 Exploración das posibilidades sonoras da voz, do propio corpo, de obxectos cotiáns e de instrumentos musicais. Utilización dos sons achados para a interpretación e a creación musical.</p> <p>Cont.LCER2.16 Vivencia de xestos e movementos como recursos corporais para a expresión e a comunicación e mais o intercambio afectivo.</p>		plásticas.	
<p>ObxLCER13. Achegarse ao coñecemento, emprego e valoración das TIC –ordenadores, a internet, encerado dixital interactivo, escáner, vídeo...- como ferramentas de busca de información, creación, expresión e comunicación.</p>	<p>Bloque 3: Linguaxe audiovisual</p> <p>ContLCER.3.3 Adquisición progresiva da conciencia da necesidade dun uso moderado dos medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.</p> <p>Cont.LCER3.4 Coñecemento, coidado e uso, na medida das súas posibilidades, das ferramentas tecnolóxicas.</p>	<p>Crt.LCER9. Utilizar, na medida das súas posibilidades, a linguaxe audiovisual e as tecnoloxías da información e comunicación como vehículo de expresión e comunicación.</p>	<p>LCER9.1 É quen de prender e apagar o ordenador .</p> <p>LCER9.2 Manexa o rato do ordenador</p>	<p>CSIEE.</p> <p>CAA</p> <p>TICD</p> <p>TICD</p> <p>CSIEE</p> <p>TIC</p> <p>CAA</p>

ÁREA: LINGUAXES

		LCER9.3 Identifica e usa as iconas para acceder aos programas.	TICD CAA
		LCER.4 Utiliza na medida das súas posibilidades as ferramentas tecnolóxicas como medio de expresión.	CD CAA CSIEE

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA ÁS COMPETENCIAS BÁSICAS

Explícitamente no Decreto 330/2009 do 4 de xuño do currículo de EI para Galicia aparece que a Área de Linguaxes: Comunicación e Representación contribúe á:

Competencia Cultural e Artística: vai acompañada do espertar dunha conciencia crítica neste mundo cambiante e que se pon en xogo ao compartir coas demais persoas as experiencias estéticas.

O propósito desta área é contribuir a mellorar a relación entre o alumnado e o medio, xa que será a través das distintas formas de comunicación e representación como a nena e o neno establezan relacións

co resto das persoas. A interacción, a través dos diferentes instrumentos de comunicación, permite exteriorizar as vivencias emocionais, acceder aos contidos culturais, producir mensaxes cada vez máis elaboradas e ampliar progresivamente a comprensión da realidade.

Implicitamente pensamos que tamén contribúe ás competencias en:

- 1.º Comunicación lingüística (CCL). CC1
- 2.º Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT). CC2
- 3.º Competencia dixital (CD). CC3
- 4.º Aprender a aprender (CAA).CC4
- 5.º Competencias sociais e cívicas (CSC).CC5
- 6.º Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).CC6
- 7.º Conciencia e expresións culturais (CCEC). CC7

ÁREA: LINGUAXES

ETAPA: INFANTIL

CICLO: 2º CICLO

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Indicadores	CCBB
Obx.LCER4. oralmente nas dúas linguas oficiais con distintos propósitos –expresar sentimentos, emocións, desexos, ideas...- con diferentes interlocutores e/ou interlocutoras en diversidade de contextos, valorando a linguaxe como	Bloque 1: Linguaxe verbal Cont. LCER1.1.4 Participación en situacións de comunicación con distintos propósitos, en diferentes contextos e con persoas interlocutoras diversas usando argumentos nas súas conversas, respectando quedas e escoitando atentamente.	CrtLCER1- Utilizar a lingua oral do modo máis conveniente para unha comunicación positiva con iguais e con persoas adultas, segundo as intencións comunicativas.	LCER.1.1Comunícase coas persoas	CSC CCL CSIEE

<p>ferramenta de relación cos demais, de regulación da convivencia e de aprendizaxe.</p>	<p>Cont.LCRE1.1.6 Emprego axeitado das formas socialmente establecidas para relacionarse coas demais persoas – saúdos, despedidas, fórmulas de cortesía, cumprimentos...-.</p>		<p>LCERR.1.2 Comunícase cos compañeiros e compañeiras.</p>	<p>CSC CCL CSIEE</p>
<p>Obx.LCER5. Comprender a intencionalidade comunicativa doutras nenas e doutros nenos, así como das persoas adultas, adoptando unha actitude positiva cara ás linguas.</p>	<p>aBloque 1: Linguaxe verbal Cont.LCER1.2.2 Interese e atención na escoita de narracións e instrucións lidas por outras persoas. Cont. LCER1.3.1 Escoita e comprensión da lectura en voz alta, realizada por unha lectora ou lector competente de contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas, teatro...; tanto tradicionais como contemporáneas, nas dúas linguas oficiais, e como fonte de pracer e de aprendizaxe compartida. Bloque 3: Linguaxe audiovisual Cont.LCER 3.2 Achegamento a producións audiovisuais como películas, series de animación ou videoxogos.</p>	<p>Crt.LCER2 Comprender mensaxes orais diversas, mostrando unha actitude de escoita atenta e respectuosa.</p>	<p>LCER 2.1 Mantén unha actitude de escoita respecto cara ás demais persoas. LCER2.2 Comprende as explicacións que se dan na clase. LCER2..3 Comprende as ordes e consignas habituais.</p>	<p>eCCL. CAA CSEC. CAA CCL CSC CMCT CSC CCL</p>
<p>Obx.LCRR 6. Iniciar dunha lingua estranxeira para comunicarse en actividades</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal Cont.LCER1.1.7 Interese por participar en interaccións</p>	<p>Crt.LCER. 3 Amosar unha actitude positiva cara á aprendizaxe dunha lingua</p>	<p>LCER.3.1 Amosa interese por participar en interaccións orais nunha Lingua Estranxeira.</p>	<p>CCL. CSC</p>

<p>contextualizada e mostrar intereseorais en lingua estranxeira, en rutinas e situaciónsestranxeira, interesándose por e gozo ao participar nesteshabituais de comunicación, amosando unha actitudepositiva cara a esta lingua.</p>	<p>intercambios comunicativos.</p>	<p>participar en interaccións orais en rutinas, xogos e situacións habituais de comunicación.</p>	<p>CMCT</p> <p>CCL</p> <p>LCER3.2 Gusta de participar nasCAA actividades lúdicas propostas de imitación e repetición de sons, palabras e enunciadosCSC significativos.</p> <p>CCL</p> <p>LCER3.3 Mantén unha actitude positiva cara a lingua estranxeira.</p> <p>CSC</p> <p>CSIEE</p>
<p>Obx.LCER3.Comprender que as palabras, escrituras indeterminadas, números, notas musicais, iconas e outros símbolos e signos convencionais poden representar os pensamentos, experiencias, coñecementos, ideas e intencións das persoas.</p> <p>ObxLCER 7. Achegarse á linguacualitativas –variedade de grafías-. Iniciación ao escrita a través de distintos tiposcoñecemento do código escrito a través desas palabras de textos.</p> <p>ObxLCER 8. Comprender, reproducir, reescribir – tendo en conta as diferentes etapas</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal</p> <p>Cont.LCER1.2.3 Iniciación no uso da escrita en situacións contextualizadas e reais.</p> <p>Cont.LCER1.2.4 Diferenciación entre as formas escritas e outras formas de expresión gráfica. Identificación de palabras e frases escritas moi significativas e usuais. Percepción de diferenzas e semellanzas entre elas atendendo a propiedades cuantitativas –cantidade de letras, palabras longas e palabras curtas- e propiedades cualitativas –variedade de grafías-. Iniciación ao coñecemento do código escrito a través desas palabras e frases empregadas en contextos significativos e funcionais.</p> <p>ContLCER1.2.5 Interese e gusto por producir mensaxes con trazos cada vez máis precisos e lexibles.</p>	<p>Crt.LCRE4. Producir diferentes textos individualmente ou en grupo – con escritura convencional ou non-, con propósitos e intencións diferentes: recoller e transmitir información, gozo...</p>	<p>LCER4.1 Iniciouse no uso da escrita enCAA situacións contextualizadas e reais.</p> <p>CSIEE</p> <p>CCL</p> <p>CAA</p> <p>LCER.4.2 Gusta de facer uso da escritura (convencional ou non) para transmitir información.</p> <p>CD</p> <p>CCL</p>

<p>individuais no proceso de adquisición da lingua escrita, e recrear textos.</p>				
<p>ObxLCER 1. Utilizar as diversas linguaxes como instrumentos de comunicación, de expresión de ideas e sentimentos, de representación, de aprendizaxe e de gozo.</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal</p> <p>Cont.LCER1.3.1 escoita e comprensión da lectura en voz alta, realizada por unha lectora ou lector competente de contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas, teatro...; tanto tradicionais como contemporáneas, nas dúas linguas oficiais, e como fonte de pracer e de aprendizaxe compartida.</p> <p>Cont.LCER1.3.4 Participación creativa en xogos lingüísticos –encadeados de palabras, adiviñas, trabalinguas, onomatopeas...- acompañados de respostas corporais –xestos, movementos, ritmos...- para divertirse e para aprender na compañía de iguais e de persoas adultas.</p> <p>Bloque 2: Linguaxes artísticas</p> <p>Cont.LCER2.1.4 Audición atenta de obras musicais populares, clásicas e contemporáneas. Participación activa e gozo na interpretación de cancións, xogos musicais e danzas colectivas e individuais.</p>	<p>CrtLCER 5. Gozar compartindo a escoita e a lectura en voz alta de diferentes textos literarios: contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas.</p>	<p>LCER.5.1 escoita con atención a lectura de diferentes textos literarios: contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas.</p> <p>LCER.5.2 Gusta de participar en xogos lingüísticos “encadeados de palabras, adiviñas, trabalinguas, onomatopeas...” acompañados de respostas corporais.</p>	<p>CSIEE.</p> <p>CAA.</p> <p>CCL.</p> <p>CCEC.</p> <p>CSC</p> <p>CCL</p> <p>CCEC</p>
<p>ObxLCER 9. Facer uso da biblioteca valorándoa como fonte de información e como fonte de pracer.</p>	<p>Bloque 1: Linguaxe verbal</p> <p>Cont.LCER1.3.6 Introducción ao uso das bibliotecas de centro e de aula como un medio máis de aproximación á literatura e como espazo privilexiado de recursos para a diversión e o coñecemento.</p>	<p>Crt.LCER6. Utilizar a biblioteca con respecto e coidado, valorándoa como recurso informativo, de entretemento e gozo.</p>	<p>LCER.6.1 Respecta e coida a biblioteca da aula.</p>	<p>CAA</p> <p>CCEC</p> <p>CSC</p> <p>CSC</p>

			<p>LCER.6.2 Fai uso da biblioteca valorándoa como fonte de información e como fonte de pracer.</p> <p>LCER.6.3 Ten unha actitude activa ante a lectura.</p>	<p>CD</p> <p>CAA</p> <p>CSIEE</p>
<p>ObxLCER2.Recoñecer a importancia das manifestacións non verbais –o silencio, a mirada, a xestualidade, o olfacto e o tacto- como elementos xenuinos da comunicación humana .</p> <p>Obx.LCER11. Achegarse ao coñecemento de obras artísticas expresadas en distintas linguaxes, comunicándose creativamente a través das diferentes manifestacións e adquirindo sensibilidade estética.</p>	<p>Bloque2: Linguaxes artísticas</p> <p>ContLCER.2.1.5 Creación, mediante a música e o baile, dos propios patróns, recreando situacións, ideas, feitos e sentimentos, mediante o humor, o absurdo e a fantasía, compartindo con outras persoas as propias creacións.</p> <p>Bloque 3: Linguaxe audiovisual</p> <p>Cont.LCRE3.1 Identificación da utilidade de diversos instrumentos e tecnoloxías como fontes de información, de comunicación, de expresión, de estratexias de exploración e investigación.</p> <p>Cont.LCER3.5 Achegamento ao uso do ordenador, á cámara fotográfica... nos procesos creativos para a elaboración de producións audiovisuais como series de animación, presentacións, vídeos..., a través de programas de edición de textos, de gráficos e de sons.</p>	<p>Crt.LCER7. Expresarse e comunicarse utilizando os medios, materiais e técnicas propios das diferentes linguaxes artísticas e audiovisuais.</p>	<p>LCER.7.1 Combina diferentes recursos expresivos plásticos de maneira orixinal</p> <p>LCER.7.2 Comprende os xestos e as manifestacións corporais como unha forma de comunicación.</p> <p>LCER.7.3 Descubre as posibilidades expresiva musicais do seu propio corpo.</p>	<p>CD</p> <p>CAA</p> <p>CCEC</p> <p>CCL</p> <p>CCEC</p> <p>CCEC</p> <p>CAA</p>

<p>Obx. LCER10. Potenciar a capacidade creativa a través das linguaxes artísticas para imaxinar, inventar, transformar... desde as súas ideas, sentimentos, experiencias, coñecementos...</p> <p>ObxLCER 12. Desenvolver o sentir de autoconfianza nas producións artísticas persoais, amosando interese pola súa mellora, respectando e valorando as creacións propias e as das demais persoas.</p>	<p>Bloque2: Linguaxes artísticas</p> <p>ContLCER2.6 Experimentación e coñecemento das posibilidades de transformación dos diferentes materiais e obxectos.</p> <p>ContLCER 2.8 Interpretación e valoración de diferentes tipos de obras plásticas presentes na aula, no contorno, en museos e exposicións reais ou virtuais, obradoiros de artistas e persoas artesás manifestando e compartindo a través das diversas linguaxes as sensacións e emocións que producen, así como indicando o que gusta e o que non.</p> <p>Cont.LCER2.9 Planificación do proceso de elaboración dalgunha obra plástica, o seu desenvolvemento e posterior comunicación, valorando a realización de bosquejos para a consecución dunha melloría na produción.</p> <p>Cont.LCER2.10 Exploración das posibilidades sonoras da voz, do propio corpo, de obxectos cotiáns e de instrumentos musicais. Utilización dos sons achados para a interpretación e a creación musical.</p> <p>Cont.LCER2.16 Vivencia de xestos e movementos como recursos corporais para a expresión e a comunicación e mais o intercambio afectivo.</p>	<p>Crt.LCER8. Mostrar interese por explorar as súas posibilidades de expresión e representación, por gozar coas súas producións e por compartir as experiencias creativas, estéticas e comunicativas.</p>	<p>LCER.8.1 Participa activamente e goza en actividades de dramatización, xogo simbólico e outros xogos de expresión corporal</p> <p>LCER.8.2 Explora as posibilidades sonoras de obxectos cotiáns e de instrumentos musicais</p> <p>LCER.8.3 Fai uso do debuxo como medio de expresión e comunicación de feitos, sentimentos, emocións, vivencias, fantasías, experiencias...</p> <p>LCER8.4 Amosa imaxinación e iniciativa nas súas producións plásticas.</p>	<p>CCEC .</p> <p>CCL</p> <p>CMCT</p> <p>CSIEE</p> <p>CCEC</p> <p>CMCT</p> <p>CAA</p> <p>CCL</p> <p>CCEC</p> <p>CCEC</p> <p>CSIEE</p>
<p>ObxLCER13. Achegarse ao coñecemento, emprego e valoración das TIC – ordenadores, a internet, encerado dixital interactivo, escáner, vídeo...- como ferramentas de busca de</p>	<p>Bloque 3: Linguaxe audiovisual</p> <p>ContLCER.3.3 Adquisición progresiva da conciencia da necesidade dun uso moderado dos medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación.</p> <p>Cont.LCER3.4 Coñecemento, coidado e uso, na</p>	<p>Crt.LCER9. Utilizar, na medida das súas posibilidades, a linguaxe audiovisual e as tecnoloxías da información e comunicación como vehículo de expresión e</p>	<p>LCER9.1 É quen de prender e apagar o ordenador .</p>	<p>CSIEE.</p> <p>CAA</p> <p>CD</p>

información, creación, expresión e comunicación.	medida das súas posibilidades, das ferramentas tecnolóxicas.	comunicación.	LCER9.2 Manexa o rato do ordenador	CD
				CSIEE
				TIC
				CAA
			LCER9.3 Identifica e usa as iconas para acceder aos programas.	CD
				CAA
			LCER.4 Utiliza na medida das súas posibilidades as ferramentas tecnolóxicas como medio de expresión.	CD
				CAA
				CSIEE

INDICADORES DE AVALIACIÓN

ETAPA: INFANTIL

NO

COMPETENCIA EN COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA

SI NO

Área	Indicadores de Avaliación	% Pes
1	CSMAP. 6.13 Solicita axuda para resolver conflitos.	
2	CSMAP. 7.3 Propón libremente xogos novos.	
3	CSMAP. 7.4 É capaz de propoñer variacións pequenas nos xogos.	
4	CSMAP. 7.5 Soluciona autonomamente as necesidades que xorden durante o xogo.	
5	CSMAP. 7.10 Reproduce movementos a partir de consignas verbais (acochados, saltando...).	
6	CSMAP. 7.11 Pode facer variacións bruscas na marcha ao escoitar un sinal.	
7	CSMAP. 8.1 Intégrase en xogos de grupo.	
8	CSMAP. 8.2 Acepta ter que esperar a súa quenda.	
9	CSMAP. 8.3 Acepta as regras dos xogos.	
10	CSMAP. 8.4 Móstrase conciliador/a	
11	CSMAP. 8.5 Pide perdón cando molesta ou cando lle fai dano a unha compañeira ou compañeiro.	
12	CSMAP. 8.9 Participa nos xogos cunha postura colaborativa e non dominante nin submisa.	
13	CSMAP. 8.10 Amosa interese polos xogos cooperativos.	
14	CSMAP. 8.11 Amosa interese polos xogos de parellas.	
15	CSMAP.. 9.20 Fai propostas de actividades para realizar.	
16	CSMAP. 9.22 Soluciona pequenos problemas da vida cotiá.	
17	CDC.7.15 Traduce o que observou ou experimentou á linguaxe verbal ou xestual.	
18	CDC.9.6 Conta cousas das súas experiencias familiares e é quen de transmitir mensaxes da escola á casa e a casa á escola.	

CONVENCION
TO DO COÑECEMENTO DE SI MESMO E AUTONOMÍA PERSOAL
ENTORNO

19	LINGUAXES: COMUNICACIÓN E REPRESENTACIÓN	LCER.1.1 Comunicase coas persoas adultas.
20		LCER.1.2 Comunicase cos compañeiros e compañeiras.
21		LCER.2.1 Mantén unha actitude de escoita e respecto cara ás demais persoas.
22		LCER.2.2 Comprende as explicacións que se dan na clase.
23		LCER.2.3 Comprende as ordes e consignas habituais.
24		LCER.3.1 Aмосa interese por participar en interaccións orais nunha Lingua Estranxeira.
25		LCER.3.2 Gusta de participar nas actividades lúdicas propostas de imitación e repetición de sons, palabras e enunciados significativos.
26		LCER.3.3 Mantén unha actitude positiva cara a lingua estranxeira.
27		LCER.4.1 Iniciouse no uso da escrita en situacións contextualizadas e reais.
28		LCER.4.2 Gusta de facer uso da escritura (convencional ou non) para transmitir información.
29		LCER.5.1 Escoita con atención a lectura de diferentes textos literarios: contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas.
30		LCER.5.2 Gusta de participar en xogos lingüísticos “encadeados de palabras, adiviñas, trabalinguas, onomatopeas...” acompañados de respostas corporais.
31		LCER.7.2 Comprende os xestos e as manifestacións corporais como unha forma de comunicación.
32		LCER.8.1 Participa activamente e goza en actividades de dramatización, xogo simbólico e outros xogos de expresión corporal
33	LCER.8.3 Fai uso do debuxo como medio de expresión e comunicación de feitos, sentimentos, emocións, vivencias, fantasías, experiencias...	

INSTRUMENTOS E PROCEDIMENTOS DE AVALIACIÓN

AVALIACIÓN

A avaliación do proceso de aprendizaxe do alumnado será continua e global (art. 20 LOMCE) tendo en conta o progreso na área. De igual maneira, existirá a necesidade de avaliar o proceso de ensinanza e a propia programación.

Tal como se establece no D. 105/2014 e na Orde do 23 de xullo de 2014 o referente para avaliar as aprendizaxes do alumnado que se manifesta no grao de adquisición das competencias e o logro dos obxectivos (art. 11) son os criterios de avaliación e a súa concreción nos estándares de aprendizaxe avaliáveis. Os primeiros describen aquilo que se quere valorar e que o alumnado debe lograr, tanto en coñecementos coma en competencias, e responden ao que se pretende conseguir na disciplina. Os Estándares de aprendizaxe avaliáveis son especificacións dos criterios de avaliación que permiten definir os resultados de aprendizaxe e que concretan o que o alumno debe saber, comprender e saber facer en cada disciplina. Deben ser observables, medibles e avaliáveis, e permitir graduar o rendemento ou logro alcanzado.

No art. 5. os mestres e as mestras avaliarán tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente, para o cal establecerán indicadores de logro nas programacións docentes.

A avaliación dos desempeños e criterial debe ir enfocada a mellorar a aprendizaxe dos alumnos; para iso é necesario diversificar as ferramentas e programar tempos e espazos na aula a fin de efectuar a avaliación dos procesos de aprendizaxe.

A AVALIACIÓN EN EDUCACIÓN INFANTIL

A Avaliación na Etapa Infantil concíbese como unha reflexión activa acerca da realidade educativa diaria, instrumentalizada pola observación e finalizada cara á retroalimentación das programacións en catro campos de actuación:

- 1.- Procesos de interacción afectiva e de comunicación efectiva entre as persoas implicadas no proceso educativo do neno e da nena, nos contextos escolar, familiar e social.
- 2.- Optimización das condicións organizativas e dos recursos dispoñibles.
- 3.- Desenvolvemento das capacidades dos nenos e das nenas de acordo cos Obxectivos Xerais de etapa.
- 4.- Adecuación das programacións ás nenas e ós nenos e ás súas características individuais, ó fío dos Obxectivos Xerais de etapa.

Na etapa da Educación infantil, a avaliación será global, continua e formativa. A observación directa e sistemática constituirá a técnica principal do proceso de avaliación. A avaliación nesta etapa debe servir para identificar as aprendizaxes adquiridas e o ritmo e características da evolución de cada nena ou neno. Para estes efectos, tomaranse como referencia os criterios de avaliación de cada unha das áreas. As persoas profesionais da Educación infantil avaliarán, ademais dos procesos de aprendizaxe, a súa propia práctica educativa. As familias recibirán periodicamente a información necesaria sobre o progreso das nenas e dos nenos, e as canles que se creen para este efecto terán que facerse explícitas nos correspondentes proxectos educativos.

AVALIACIÓN DAS INTERACCIÓNS AFECTIVAS E DA COMUNICACIÓN

A Avaliación das interaccións entre as persoas implicadas na realidade escolar, familiar e social farase nos termos de:

Idoneidade.

frecuencia.

intensidade.

implicacións afectivas.

efectividade relativa ós aspectos considerados na Programación.

Así mesmo, tentarase recolle-la funcionalidade da comunicación dende as dúas vertentes relacionais, facendo maior fincapé nas interaccións que atinguen máis directamente ó grupo escolar:

A RELACIÓN FAMILIA- ESCOLA

A relación familia–educador moitas veces queda reducida á de pais/nais– educador/educadora, por ser estes na maioría dos casos os que establecen os vínculos de relación coa escola. Pero sen obviar aqueloutros nos que o fío conductor vai ser outro membro da familia, ben pola falta dos pais e/ou as nais, ben por posuí-la tutoría temporal do rapaciño ou da rapaciña, ou ben por motivos laborais. En todo caso, esta relación deberá avaliarse en función dos parámetros que o Equipo teña fixados no Proxecto Curricular de Centro con respecto a:

Frecuencia e tipo de relación

Como resposta ás convocatorias.

Por libre iniciativa.

Nivel de participación da familia nas actividades escolares ou extraescolares.

Aportacións á Escola e colaboracións.

Formación cara á familia.

RELACIÓN ENTRE NENAS E NENOS

As relacións entre os nenos avaliaranse tendo en conta o seu compoñente afectivo como principal motor da relación e da actividade nestas idades. A este fin pode resultarnos útil a confección de mapas relacionais en base ás interaccións que cada alumno sostén cos seus compañeiros e compañeiras e ás preferencias de amizade que cada criatura ten. En todo caso, a observación a estes dous niveis aportará valiosa información cara a conformar grupos de afinidade, complementación, etc. e tamén servirá de axuda na resolución de posibles situacións de conflito, emocionais ou afectivas.

RELACIÓN NENA-NENO- EDUCADORAS E EDUCADORES

A relación nena/neno–educadores e educadoras ten especial importancia nesta etapa, na que a comunicación funciona en termos de confianza e de afectividade. O número de interaccións vai ser maior que en calquera outra fase educativa, xa que a estas idades son vitais os apoios de contacto (corporais, da mirada, do xogo...). Sen esta base, o paso da nena e do neno pola escola pode

resultar bastante desprendido (e desprendida pode queda-la actuación do educador). Insístese, polo tanto, en que deben avaliarse os termos da relación educador–neno en función de parámetros de mutua consideración, xa que a nena e o neno, coas súas respostas, emisións e actuacións, teñen que marca- lo ritmo e o desenvolvemento de novas perspectivas no educador ou educadora, traducidas posteriormente nas programacións e na organización escolar.

RELACIÓN EDUCADORAS E EDUCADORES – NENAS E NENOS

A Avaliación da relación educador–nenos depende do esquema organizativo e da metodoloxía empregada, pero deberían considerarse como puntos importantes da relación os reflectidos a través das Orientacións Didácticas e ó referente á actuación do profesorado:

Función non directiva: de animador e dinamizador que debe ter.

Actitude de «escoita» que debe observar.

Respecto ó dereito que o neno e a nena teñen a equivocarse e a descubrir por si mesmos.

Apoio e reforzo positivo.

COMUNICACIÓN INTERETAPA E INTERETAPAS

No relativo á comunicación interetapa e interetapas, avaliarase:

A validez do Plan de Concreción Curricular

A coherencia da secuenciación dos obxectivos nivelares cara a conseguí-los Obxectivos Xerais de etapa.

A fluidez dos intercambios de información sobre a historia sociofamiliar do neno e da nena e outros aspectos.

A frecuencia e efectividade dos intercambios de experiencias pedagóxicas.

A coherencia metodolóxica intra e interetapas.

O nivel de cooperación e as propostas de actividade internivelares e de gran grupo.

As interaccións da escola cos veciños e entidades da Comunidade e analizarase a incidencia dos medios audiovisuais e de información na comunidade escolar, así como a súa influencia na formación de hábitos, actitudes e valores dos nenos e das nenas e a congruencia cos hábitos e valores asumidos polo Proxecto Curricular de Centro.

RECURSOS E ORGANIZACIÓN

A valoración dos recursos existentes farase en función de criterios organizativos e das condicións que estes delimiten nos aspectos ambiental, espacial e temporal. A Avaliación permitiranos coñecer a funcionalidade dos mesmos cara á consecución dos Obxectivos Xerais de etapa co grupo de nenas e nenos actual e permitirá face-los reaxustes que a tal fin fosen precisos.

Condicións ambientais:

Clima de afecto e seguridade.

Condicións hixiénico-sanitarias e de acondicionamento.

Estimulación suficiente e variada.

Opcionalidade favorecedora da autonomía e da iniciativa persoal.

Condicións materiais:

Vixencia e dispoñibilidade cara ó neno e á nena.

Condicións temporais:

Funcionalidade da temporalización e organización dos grupos.

Temporalización e organización das actividades:

- Secuenciación formal en períodos de actividades, descanso, e «rutinas».
- Secuenciación estrutural en períodos de vixencia e experiencia, elaboración e expresión e comunicación.

DESENVOLVEMENTO DAS CAPACIDADES DE NENAS E NENOS

Para avaliar as capacidades das nenas e dos nenos, o profesor ou profesora recorrerá fundamentalmente á observación activa nas diferentes situacións da xornada escolar e familiar — esta información facilitada polas familias—, ou ben a través de actividades deseñadas a tal efecto polo mestre, a mestra ou o equipo docente e recollidas no Proxecto Curricular de Centro. A observación deberá ser obxecto de planificación. É preciso que o profesor saiba que é o que quere observar para que os datos recollidos e interpretados lle proporcionen unha avaliación efectiva e útil de cada neno e nena ó longo de toda a etapa. Por outra parte estes datos serviranlle ó profesorado, por un lado, para contrastar os obxectivos —os propostos e os acadados— e facer na súa programación os axustes necesarios, e por outro, para poder informar á familia sobre a evolución do seu fillo ou da súa filla. A avaliación nunca deberá referirse a unha medida de grao ou cantidade, na produción ou rendemento das nenas e dos nenos, e non suporá o «etiquetado» das criaturas. Convén que o educador ou educadora sexa moi prudente nas súas manifestacións de valor cara a elas, pois, dificilmente un pequeno ou pequena logrará autoestimarse se capta que non é valorado ou nota que ó adulto que o educa non confía nas súas posibilidades.

PROGRAMACIÓNS

A adecuación das programacións ós nenos e ás nenas farase tomando como referencia:

A avaliación inicial.

A avaliación continua.

A avaliación sumativa.

Avaliación inicial

Concíbese como a recollida de datos que aporta unha visión actualizada e externa do alumnado e dos seus comportamentos ata o momento en que chega á Escola e durante o período de «adaptación». Farase tendo en conta:

Os informes anteriores da historia do neno.

A observación directa do pequeno.

Os datos recollidos na reunión do Equipo Educacional.

Os datos recollidos na entrevista individual coa familia.

A entrevista individual co pai e/ou a nai ou calquera outro membro familiar que posúa a titoría do pequeno deberá facerse nun ambiente relaxado e distendido.

Servirá para retomar ou instala-las relacións familia–escola e para recabar datos sobre:

A situación socioambiental e familiar do rapaciño ou da rapaciña.

O neno ou a nena.

Datos persoais.

Datos de saúde.

Interaccións con outras nenas e nenos (amigos, veciños, etc.).

Xogos preferidos.

Relación cos adultos.

Relación cos irmáns.

Relación co pai (tempo que conviven e cousas que fan xuntos).

Relación coa nai (tempo que conviven e vivencias).

Descrición do fillo ou filla.

No relativo á observación directa inicial da criatura centrarémonos en aspectos como os que seguen:

Os seus intereses e preferencias de actividade, xogo e grupo.

O seu ton, ritmo e nivel de actividade.

A cualidade, número e intensidade das interaccións cos outros nenos e nenas e co grupo en xeral.

A autonomía de hábitos.

O nivel de iniciativa ou dependencia en canto á actuación.

O nivel de desenvolvemento e coordinación motriz.

A dominancia lateral.

O nivel de desenvolvemento da súa linguaxe oral, nos aspectos fonoarticulatorios, de fluidez, comprensión e expresión.

A actitude do grupo cara ó neno ou á nena.

Avaliación continua

Ten como función observar e reflectir mediante anotacións sucesivas as incidencias do proceso educativo relativas á evolución das capacidades da nena e do neno con respecto ó avaliado inicialmente, a fin de que consten na súa historia e poidan servir como instrumento de información ás familias, profesores, equipo, pediatra, etc. Debido á continuidade inherente a este tipo de avaliación, é conveniente apoiarse en recursos máis ou menos estruturados como:

Rexistro de datos

Diario escolar.

Fichas individuais.

Rexistros de actividades e produccions do alumnado

mapas de interacción grupal

registros de observacións

diario escolar

entrevistas coas familias

Avaliación sumativa

Sería a historia resultante das observacións feitas a través da avaliación continua e cotexadas cos intercambios verbais profesorado-familia. A pesar da complexidade que no detalle parece amosa-lo proceso, a avaliación é doada, sempre e cando se faga exercicio diario da observación activa. Resulta un interesante estímulo para a autoformación, permitindo detectar ademais:

As capacidades máis facilitadoras en cada neno e nena cara a acadar os Obxectivos Xerais.

O tipo de construcións e procesos de actividade que necesitan máis apoio individual en cada pequeno ou pequena.

O tipo de intereses e a proximidade das propostas de aprendizaxe en relación ós nenos e ás nenas, de xeito que lles resulten significativos, funcionais e interactivos e teñan un nivel de dificultade idóneo.

A avaliación —así concebida— é un proceso formativo para o profesor e constitúe un elemento fundamental da práctica educativa. Permite en cada momento recoller información que será utilizada para a reorientación e toma de decisións respecto ó proceso de ensinanza e aprendizaxe. Polo que atingue ó obxecto da avaliación e no que fai referencia ó neno e á nena, convén ter moi presente que «son as capacidades e non as condutas ou os rendementos o que debe constituír obxecto de avaliación»

AVALIACIÓN INICIAL

A avaliación inicial do alumnado realizarase ao comezo de cada UD a partir das actividades de coñecementos previos que aparecen deseñadas no LA, PD, MF.

Este proceso é necesario abordalo para descubrir que saben dos diferentes contidos a traballar, cales son os seus intereses, cales son as dificultades ou como teñen integrados outros contidos complementarios. Os pasos anteriores artellan un proceso de aprendizaxe activo, contextualizado, inclusivo e significativo encamiñado a que o alumnado sexa consciente do que teñen que aprender, onde poden buscar información, como categorizala e, finalmente, a través de mapas mentais ser quen de rexistrar a modo de síntese o que aprenderon na unidade didáctica.

PROCEDIMENTOS

A avaliación tomará como referentes os Estándares de aprendizaxe avaliados como especificacións dos criterios de avaliación que permiten definir os resultados de aprendizaxe, e que concretan o que o alumno debe saber, comprender e saber facer en cada disciplina; deben ser observables, medibles e avaliados e permitir graduar o rendemento ou logro alcanzado. Deben contribuír a facilitar o deseño de probas estandarizadas e comparables. A avaliación realizarase empregando diferentes técnicas e instrumentos que nos aporten datos sobre as aprendizaxes desenvolvidas polo alumnado e tendo como referencia os estándares de aprendizaxe avaliados. Sempre darase comezo realizando unha valoración dos coñecementos previos para continuar coa observación directa e sistemática do desenvolvemento diario das tarefas e actividades.

As diferentes adquisicións individuais e de grupo serán realizadas dende parámetros cuantitativos e cualitativos.

De igual maneira, empregarase a **triangulación** como procedemento máis óptimo polo que a avaliación terá en conta diferentes momentos de cada UD, diferentes tarefas, diversidade de técnicas e de avaliadores (profesorado, alumnado, alumnado-profesorado)

Recurrirase a probas obxectivas de evocación (de resposta simple, de completar textos mutilados), de recoñecemento (de elección múltiple, de verdadeiro-falso, de asociación ou emparellamento, de elección da mellor resposta, de identificación), de ordenación, de execución, probas orais e probas escritas abertas (imaginativas ou de respostas ilimitadas, preguntas directas, descripciones, de evocación, dominio de vocabulario)

Como procedementos máis cualitativos empregaremos: escalas de observación gráficas ou descritivas, rúbricas, gravacións, diarios, portfolios, informes, ...

Tamén se poderá deseñar unha grella que recollerá a valoración do alumnado e do profesorado con respecto ás actividades e tarefas desenvolvidas en cada sesión e que plasmará o grao ou nivel de desempeño.

Os ámbitos avaliados serán:

- criterios, indicadores e estándares de aprendizaxe a través de probas obxectivas, rexistros de observación, rúbricas, grellas, produción propias como murais, documentais, ...
- o esforzo e traballo realizado
- a limpeza nos traballos
- a execución das tarefas no tempo adxudicado

TÉCNICAS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

As diferentes técnicas para realizar o proceso de avaliación de desempeño do alumnado e a avaliación criterial serán:

-técnicas de observación que empregarán como ferramentas ou instrumentos diarios de clase, rúbricas, portfolio, rexistros,...

-técnicas interrogatorias que terán como ferramentas probas obxectivas de evocación, de recoñecemento, de ordenación, de execución, probas orales e probas escritas abertas (imaxinativas ou de respostas ilimitadas, preguntas directas, descripciones, de evocación, dominio de vocabulario)

-técnicas de Análise de desempeño de tarefas: cadernos de clase, exercicios do libro, portfolio, diarios, mapas mentais, debates, resolucións de problemas, dianas de autoavaliación individual ou grupal, elaboración textos, representacións, esquemas, gráficos, resúmenes,...

No proceso de ensinanza algún instrumentos para a avaliación do desempeño do alumnado serán: o portfolio, as rúbricas, os mapas mentais, xornais, debates, probas específicas, resolución de problemas...

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN, CORRECCIÓN, PUNTUACIÓN E PROMOCIÓN

Cada titor-titora establecerá as porcentaxes que outorgará as diferentes ferramentas e tamén que criterios de puntuación e corrección establecerá para cada unha das actividades, evidencias que manifestan os niveis do desempeño competencial do alumnado:

HERRAMIENTAS DE EVALUACIÓN (ANEXO EVALUACIÓN)	Ejemplo de PORCENTAJE EN LA CALIFICACIÓN	Ejemplificación de CRITERIOS CORRECCIÓN Y PUNTUACIÓN DE CADA HERRAMIENTA DE EVALUACIÓN
---	--	--

<p>Ferramentas comúns de avaliación do traballo competencial:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rexistro de observación das actividades cooperativas. 2. Diana de coavaliación sobre os membros do grupo. 3. Rúbrica de expresión oral en diálogo. 4. Autoavaliación do trazo e a escritura. 5. Rúbrica da expresión escrita. 6. Rúbrica de espírito emprendedor e creatividade. 7. Autoavaliación das actividades no libro. 8. Rúbrica dos traballos manuais. 9. Autoavaliación do uso de ferramentas tecnolóxicas e busca de información. 	5%	0,10 por ferramenta común
<p>Ferramentas específicas da área de Ciencias Sociais en 3.º de Primaria</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Escala de observación para a avaliación dos mapas conceptuais. 2. Autoavaliación do respecto de normas cidadás. 3. Coavaliación das campañas electorais. 4. a) Escala de observación da orientación espacial (planos, mapas...). <li style="padding-left: 20px;">b) Autoavaliación da orientación espacial. 5. Coavaliación dos novos sinais inventados. 6. Rúbrica para a avaliación de murais. 7. Coavaliación de grupos de debates. 8. Autoavaliación e coavaliación das investigacións realizadas. 9. Autoavaliación da unidade. 	10%	0,20 por ferramenta específica
<p>Probos de avaliación escritas:</p> <p>Proba escrita de resposta múltiple</p> <p>Proba escrita de desenvolvemento</p> <p>Proba de evocación de textos mutilados.....</p>	30%	<p>Proba de 10 preguntas de resposta múltiple: 10 puntos descontando os erros</p> <hr/> <p>Proba de desenvolvemento de 5 cuestións: 2 puntos por resposta correcta</p>

Evidencias para o portfolio: <ul style="list-style-type: none"> • Exercicios do libro ou da guía que traballen sobre os estándares definidos na unidade. <ul style="list-style-type: none"> • Probas escritas que recollan os estándares de aprendizaxe. • Produtos finais derivados de tarefas aplicadas en contexto real. • Debuxos que representen aquilo que aprenderon. • Diferentes ferramentas de auto e coavaliación do traballo realizado na aula. 	30%	1 PUNTO
DEBATES	5%	1 punto por debate
EXPOSICIÓNS	5%	1 punto por exposición
LIMPEZA E ORDE	10%	1 punto por actividade
DESENVOLVEMENTO DO TRABALLO EN GRUPO COOPERATIVOS	5%	1 punto por actividade desenvolvida en grupo cooperativo
Cualificación total		

Ao final do curso:

PORCENTAXE NA NOTA FINAL

1.ª avaliación	
2.ª avaliación	
3.ª avaliación	
Portfolio de aprendizaxe	
Cualificación total	

EVIDENCIAS PARA O PORTFOLIO

Para rexistrar as evidencias de aprendizaxe vinculadas aos estándares utilizaremos portfolios de aprendizaxe na aula. Ao longo das distintas unidades didácticas iremos planificando a realización e a recollida de produtos que mostre o nivel de consecución do estándar e detalle a súa evolución ao longo do curso.

O portfolio é unha ferramenta que permite avaliar o proceso de aprendizaxe consistente fundamentalmente na recollida de evidencias da evolución do alumno; pode pautarse a recollida de evidencias ou deixar ao alumno que seleccione cales quere mostrar. Cada evidencia leva unha reflexión engadida sobre o traballo realizado, as dificultades encontradas e os obxectivos de mellora persoal. O documento do portfolio pode realizarse en papel ou formato dixital.

No anexo de avaliación preséntase un posible guión para a súa realización.

As evidencias que podemos recoller na área de Ciencias Sociais poden ser:

- Exercicios do libro ou da guía que traballen sobre os estándares definidos na unidade.
  - Probas escritas que recollan os estándares de aprendizaxe.
  - Produtos finais derivados de tarefas aplicadas en contexto real.
  - Debuxos que representen aquilo que aprenderon.
  - Diferentes ferramentas de auto e coavaliación do traballo realizado en aula.
-
- Produtos finais derivados de tarefas aplicadas en contexto real.
  - Debuxos que representen aquilo que aprenderon.
  - Diferentes ferramentas de auto e coavaliación do traballo realizado na aula.

MÍNIMOS ESIXIBLES

O currículo establecido no Decreto 105/2014, é un currículo de mínimos. Polo tanto, de obrigado cumprimento para todas as áreas dos distintos niveis educativos. Na aula temos unha realidade diversa de alumnado e os niveis competenciais de desempeño serán diferentes.

Os referentes para avaliar ao alumnado son os estándares de aprendizaxe da área e nivel. Nos anexos de avaliación da área presentamos unha serie de ferramentas comúns de avaliación e de rúbricas. As rúbricas presentan catro niveis de desempeño que van en orde decrecente do 4 ata o 2. O mínimo esixible para o alumnado é estar no nivel 2 de cada rúbrica. En todo caso, a autonomía do centro e de cada nivel educativo decidirá cal é o mínimo esixible dentro do perfil competencial de área.

AVALIACIÓN DA PROGRAMACIÓN

Neste apartado pretendemos promover a reflexión docente e a autoavaliación da realización e o desenvolvemento de programacións didácticas. Para iso, ao finalizar cada unidade didáctica propónse unha secuencia de preguntas que permitan ao docente avaliar o funcionamento do programado na aula e establecer estratexias de mellora para a propia unidade.

De igual modo, propoñemos ferramentas para a avaliación da programación didáctica, do proceso de ensinanza, do proceso de aprendizaxe, tarefas integradas,...

ASPECTOS A AVALIAR	A DESTACAR...	A MELLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
Temporalización das unidades didácticas			
Desenvolvemento dos obxectivos didácticos			
Manexo dos contidos na unidade			
Descritores e desempeños competenciais			
Realización de tarefas			
Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
Recursos			
Claridade nos criterios de avaliación			
Uso de diversas ferramentas de avaliación			
Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
Atención á diversidade			

Escala de auto y heteroevaluación del diseño de Tareas Integradas

Indicador de logro	Niveles de logro*				Observaciones del evaluador
	4	3	2	1	
<p>Identificación del Proyecto-Tarea o reto. En el documento de programación aparece el título de la unidad didáctica, la etapa, el ciclo y el nivel a los que va dirigida; el/las área/s implicada/s y una clara descripción del contexto en que ha surgido y se va llevar a cabo. Se proporcionan todos los datos sobre la autoría y los permisos para su consulta, utilización y réplica.</p>					
<p>Estructura de la Tarea(s) de la UDI. La formulación de las tareas determina con total claridad el producto final que resuelve el problema o la situación práctica que cada una de ellas describe. El producto que desarrolla está claramente diferenciado de contenidos y de otros elementos curriculares y permite la participación del alumnado que lo realiza en una práctica social relevante.</p>					
<p>Estructura del Proyecto-Tarea o reto. . Secuencia de actividades. Todas las actividades producen una respuesta diferenciada en cada alumno y permiten variedad de respuestas correctas. La secuencia de actividades es: Completa: conduce ordenada y exhaustivamente a la elaboración del producto final. Diversa: queda patente el desarrollo de diversos procesos cognitivos de diferente nivel de complejidad a lo largo de la secuencia de actividades. Inclusiva: ofrece opciones múltiples de representación de la información, expresión de los aprendizajes y opciones múltiples de motivación. Permite el aprendizaje individualizado a diferentes niveles de competencia curricular y diferentes grados de participación en la práctica social.</p>					
<p>Estructura del Proyecto-Tarea o reto. Selección de ejercicios. Todos los ejercicios suponen una respuesta prefijada que se da repetidamente cuando el alumnado los realiza correctamente (respuesta cerrada). Los ejercicios permiten la práctica suficiente de los conocimientos requeridos para realizar cada actividad con corrección. Hay ejercicios de refuerzo y ampliación.</p>					
<p>¿Qué aprender? Concreción curricular. El documento de concreción curricular presenta los elementos curriculares (objetivos de etapa, contenidos, criterios de evaluación, indidores/estándares de aprendizaje) relacionados entre sí y con las competencias clave.</p>					
<p>Gestión de los aprendizajes. Modelos de enseñanza.</p>					

Indicador de logro	Niveles de logro*				Observaciones del evaluador
	4	3	2	1	
<p>La secuencia didáctica de la tarea contiene actividades de motivación, planificación, desarrollo, síntesis y evaluación.</p> <p>Los modelos de enseñanza y las estrategias metodológicas seleccionadas para la secuencia de actividades contribuyen efectivamente al desarrollo de los procesos cognitivos identificados como preferentes en cada actividad. Permiten la construcción de los ambientes de aprendizaje que requieren.</p> <p>Gestión de los aprendizajes. Recursos y organización</p> <p>Se han detallado todos los recursos didácticos (curriculares, audiovisuales, digitales) necesarios para el desarrollo de cada actividad.</p> <p>En cada actividad se especifican los escenarios y se concretan los diferentes agrupamientos del alumnado.</p> <p>Se indica el periodo para el que la UDI se ha programado dentro de la programación anual. Se dan orientaciones sobre el número de sesiones adecuado a cada actividad. La temporalización incluye el tiempo dedicado a las actividades de evaluación.</p>					
<p>Valoración de los aprendizajes del alumnado.</p> <p>Se detallan las actividades de evaluación con especificaciones sobre sus condiciones de realización (lugar, momento, forma de realización, criterios de calificación...).</p> <p>Se concretan las pruebas de evaluación que realiza el alumnado.</p> <p>Se dan orientaciones de cómo el profesorado recoge las evidencias de logro sobre los aprendizajes evaluados (procedimiento o técnica)</p> <p>Se aportan los instrumentos de evaluación y todos ellos están contruidos teniendo como referencia los criterios/indicadores / estándares implicados en la tarea.</p> <p>Los instrumentos elaborados son adecuados para valorar los aprendizajes a los que se refieren e incluyen una escala de puntuación o medida para obtener la calificación.</p> <p>Los instrumentos elaborados son válidos y fiables (pruebas objetivas, escalas de observación, rúbricas, etc)</p>					
<p>Colaboración con las familias y/o el entorno.</p> <p>El diseño de la tarea especifica las actividades de participación de las familias en su desarrollo y/o la relación de colaboración con instituciones del entorno social y cultural.</p> <p>Explicita un cronograma junto con los mecanismos e instrumentos de información y colaboración.</p>					
<p>Documento de programación.</p> <p>El documento de programación facilita por su orden y claridad la comprensión visual de la información que contiene e incluye todos los elementos de la estructura de la UDI.</p> <p>Igualmente incluye de manera detallada y exhaustiva toda la información necesaria para que el profesorado que la ha diseñado organice el desarrollo de la UDI adecuadamente.</p> <p>Además facilita que profesorado diferente del que la ha programado pueda replicarla sin solicitar información adicional.</p>					

(* Niveles de logro: Excelente (4) – Muy completa (3) – Suficiente (2) – Incompleta (1).

Escala de auto y heteroevaluación del desarrollo de Tareas Integradas

Indicador de logro	Niveles de logro*				Observaciones del evaluador
	4	3	2	1	
Estructura del Proyecto-Tarea o reto de la UDI					
Se ha realizado el producto final a diferentes niveles de dificultad y todo el alumnado ha participado de forma adecuada a sus posibilidades en la práctica social. La tarea ha permitido el aprendizaje personalizado, el acceso a la información y la participación en las actividades de todo el alumnado del aula, sea cual sea su nivel de competencia curricular.					
¿Qué aprender? Concreción curricular					
La selección de elementos curriculares ha sido adecuada para la planificación de las actividades y para la evaluación de los aprendizajes del alumnado.					
Gestión de los aprendizajes. Modelos de enseñanza.					
Los modelos de enseñanza utilizados para facilitar el aprendizaje y orientar la organización del aula fueron los adecuados y han contribuido a crear ambientes estimulantes e interactivos.					
Tanto el profesorado como el alumnado desempeñaron adecuadamente los "roles" previstos por el modelo de enseñanza desarrollado en cada caso.					
Los métodos o estrategias metodológicas utilizadas incluían recursos estandarizados que han sido útiles y adecuados.					
Los métodos o estrategias metodológicas utilizadas incluían recursos propios elaborados o adaptados por el profesorado que han sido útiles y adecuados.					
Gestión de los aprendizajes. Recursos y organización					
Los escenarios seleccionados para la realización de las actividades fueron los adecuados en cada caso. La transición entre los distintos escenarios fue ordenada y la adaptación del alumnado a cada escenario fue adecuada.					

Indicador de logro	Niveles de logro*				Observaciones del evaluador
	4	3	2	1	
Los escenarios contaban con todos los recursos necesarios para el desarrollo de las actividades.					
<p>El alumnado conocía las actividades que tenía que realizar en cada escenario, así como los recursos que tendría que emplear y había recibido orientaciones suficientes sobre el comportamiento más adecuado.</p> <p>Los agrupamientos del alumnado han sido los adecuados en cada caso y han facilitado la interacción, la cooperación y la atención a las necesidades educativas especiales.</p> <p>El tiempo estimado para la realización de las actividades ha sido suficiente (incluido el tiempo dedicado a las actividades de evaluación)</p> <p>La gestión de los recursos, los agrupamientos y los escenarios en el desarrollo de los modelos de enseñanza previstos permitió que la mayor parte del tiempo establecido fuera tiempo efectivo de aprendizaje.</p> <p>Valoración de los aprendizajes del alumnado.</p> <p>Los instrumentos de evaluación elaborados han resultado adecuados para proporcionar evidencias de desempeño de los criterios/indicadores/estándares de aprendizaje con los que estaban asociados.</p> <p>Las realizaciones de los estudiantes en las actividades así como el producto final de la tarea fueron utilizadas como fuente de información de los aprendizajes adquiridos.</p> <p>El alumnado siempre que estaba previsto, participó en la evaluación de sus aprendizajes e incorporó sus realizaciones en su portfolio individual.</p> <p>Colaboración con las familias y/o el entorno.</p> <p>Se ha informado a las familias del alumnado sobre el contenido y el propósito de la tarea /s desarrollada/s.</p> <p>El producto final resultante de la tarea/s fue dado a conocer a otras personas distintas de las del grupo clase.</p> <p>Si el producto final se realizó de forma colaborativa con personas y/o instituciones del entorno, la participación en la práctica social ha resultado satisfactoria y bien planificada.</p> <p>Documento de programación</p> <p>Ha facilitado, por su orden y claridad, la comprensión visual de la información que contiene e incluye todos los elementos de la estructura de la UDI.</p> <p>Incluye de manera detallada y exhaustiva toda la información necesaria para que el profesorado que la ha diseñado haya organizado el desarrollo de la UDI adecuadamente.</p> <p>Ha facilitado que profesorado diferente del que ha diseñado la UDI la replique fácilmente sin solicitar información adicional a sus autores/as.</p>					

VALORACIÓN DE LOS APRENDIZAJES DEL ALUMNADO

EVALUACIÓN CRITERIAL	Referencia principal criterios de evaluación aunque también se haga referencia explícita a los indicadores/estándares que los especifican.
ACTIVIDADES DE EVALUACIÓN	Descripción detallada de las actividades de evaluación especificando las pruebas que realiza el alumno y los instrumentos que utilizará el docente. Se pueden dar orientaciones al docente sobre cómo debe obtener la información (procedimiento).
INSTRUMENTOS	Los instrumentos de evaluación se construirán teniendo en cuenta los criterios de evaluación a los que aportan información y con los indicadores/estándares que los especifican en cada actividad de evaluación. Serán variados y adecuados para evaluar el tipo de aprendizaje para el que se construyen. Cada tarea incluirá los instrumentos de evaluación
CRITERIOS DE CALIFICACIÓN	Los instrumentos de evaluación incluirán la escala de medida que utilizan para obtener la calificación. El docente decidirá sobre el valor de cada instrumento para obtener la calificación global de la tarea.
EVALUACIÓN DE LAS COMPETENCIAS	Para monitorizar el nivel de adquisición de las competencias a lo largo del curso se pueden proponer herramientas digitales.
PORTFOLIO	Actividad final de cada tarea. Facilita de forma guiada las reflexiones del alumnado sobre lo aprendido Presenta el producto final revisado y, si el docente lo considera oportuno, el proceso de elaboración del producto final con sus borradores y la reflexión sobre su mejora. Incluye los instrumentos de autoevaluación y coevaluación cumplimentados por el alumnado, por sus compañeros/as y los comentarios del profesorado. Puede tener formato digital.

INSTRUMENTOS DE EVALUACIÓN DE LA TAREA

RUBRICA PARTICIPACIÓN EN GRUPOS DE TRABAJO

<p>CRT. AVA. Actuar de modo eficaz en equipos de trabajo, participando en la planificación de metas comunes, tomando decisiones razonadas, responsabilizándose de su rol y su tarea, haciendo propuestas valiosas, reconociendo el trabajo ajeno y animando a los otros miembros del grupo, utilizando el diálogo igualitario para resolver conflictos y discrepancias.</p>		<p>EST. A. Participa en la planificación de metas comunes haciendo propuestas valiosas y tomando decisiones razonadas.</p>				<p>CSC</p> <p>CAA</p> <p>SIEE</p>
		<p>ESTA. A. Utiliza el diálogo igualitario para resolver conflictos habituales respetando los puntos de vista de los demás en las situaciones que así lo requieran incorporando las intervenciones ajenas manteniendo la calma ante los obstáculos y malentendidos.</p>				<p>CSC</p> <p>CCLI</p> <p>SIEE</p>
		<p>ESTA. A. Anima a los otros miembros de su grupo y reconoce el trabajo que realizan dentro del equipo.</p>				<p>CSC</p>
¿Qué evaluo?	+A	A	B	C	D	-D
Toma de decisiones		Participa de forma activa haciendo propuestas valiosas y explicando las razones de sus preferencias y defendiendo sus puntos de vista hasta llegar a un acuerdo.	Participa de forma activa haciendo propuestas valiosas y expresando sus preferencias sin explicar las razones de las mismas y defendiendo sus puntos de vista hasta llegar a un acuerdo. .	Participa haciendo alguna propuesta y expresando sus preferencias sin explicar las razones de las mismas ni defender sus puntos de vista.	Se ha inhibido a la hora de hacer explícitas sus preferencias.	
Resolución de conflictos		Participa en la toma de decisiones colectiva exponiendo sus propuestas y respetando las propuestas de sus compañeros/as. Expresa de forma respetuosa y razonada su disconformidad.	Participa en la toma de decisiones colectiva exponiendo sus propuestas y respetando las propuestas de sus compañeros/as. Expresa de forma respetuosa su disconformidad sin dar razones de la misma.	Participa en la toma de decisiones colectiva exponiendo alguna propuesta respetando las de sus compañeros/as. Se conforma con las decisiones grupales sin expresar su desacuerdo.	No participa en la toma de decisiones y/o demuestra de forma inadecuada su disconformidad..	
Liderazgo positivo		Anima a sus compañeros a participar, escucha con atención cuando sus compañeros/as exponen y justifican sus propuestas reconociendo explícitamente con sinceridad el	Escucha con atención cuando sus compañeros exponen y justifican sus propuestas reconociendo explícitamente con sinceridad el valor de las mismas sin animarlos a participar.	Escucha con atención cuando sus compañeros exponen y justifican sus propuestas sin reconocer explícitamente el valor de las mismas ni animarlos a participar.	Se retira o está distraído mientras se realiza la toma de decisiones grupal sin responder a las peticiones de participación.	

		valor de las mismas.			
--	--	----------------------	--	--	--

RUBRICA PLANIFICACIÓN Y EVALUACIÓN DE PROYECTOS						
CRT. AVALIACIÓN Planificar la realización de un producto estableciendo metas, proponer un plan ordenado de acciones para alcanzarlas, seleccionar los materiales, estimar el tiempo para cada paso, evaluar el proceso seguido y la calidad del producto final con ayuda de guías para la observación detallando las mejoras realizadas.		EST. A. Estima el tiempo que requiere cada uno de los pasos del desarrollo de un producto o una tarea previamente planificada adaptando el cronograma a cambios e imprevistos.				CAA SIEE
		EST. A Expresa de forma detallada las mejoras que ha realizado durante el proceso de realización de un producto o tarea para alcanzar los resultados especificados en una guía de observación previamente acordada de forma individual o colectiva.				CAA SIEE
¿Qué evalúo?	+A	A	B	C	D	-D
Orden del proceso		Ordena con autonomía los pasos a seguir para realizar la tarea siguiendo para todos los pasos el orden lógico para su correcta realización.	Ordena con autonomía los pasos a seguir para realizar la tarea siguiendo en la mayoría de los pasos el orden lógico para su correcta realización.	Ordena siguiendo pautas y ejemplos los pasos a seguir para realizar la tarea siguiendo el orden lógico para su correcta realización.	Ordena con dificultad los pasos a seguir para realizar la tarea siguiendo el orden lógico para su correcta realización.	
Selección de recursos		Selecciona todos los materiales y apoyos técnicos (fotografías, tutoriales y modelos) que va a necesitar.	Selecciona todos los materiales que va a necesitar y alguna ayuda técnica.	Selecciona la mayoría de los materiales que va a necesitar sin seleccionar ayudas técnicas.	Selecciona incorrectamente los materiales que va a necesitar sin seleccionar ayudas técnicas.	
Cronograma		Asigna correctamente el tiempo necesario para realizar cada paso en su planificación (sesiones fraccionadas “).	Asigna correctamente el tiempo necesario para realizar cada paso en su planificación (nº general sesiones).	Asigna correctamente el tiempo necesario para realizar cada paso en su planificación siguiendo pautas y ejemplos (nº sesiones).	Asigna de forma errónea el tiempo necesario para realizar cada paso en su planificación sin seguir los pautas y ejemplos (nº sesiones) .	
Reflexión sobre la mejora		Expresa con autonomía todas las mejoras que debe realizar para conseguir un buen acabado de su marioneta siguiendo todas las indicaciones de la guía de	Expresa con autonomía las principales las mejoras que debe realizar para conseguir un buen acabado de su marioneta siguiendo la mayoría de las	Expresa con ayuda de las indicaciones del profesorado o de sus compañeros/as las principales las mejoras que debe realizar para conseguir un buen	Expresa de forma incorrecta y a pesar de las indicaciones del profesorado o de sus compañeros/as algunas las mejoras que debe realizar para	

		observación.	indicaciones de la guía de observación.	acabado de su marioneta siguiendo la mayoría de las indicaciones de la guía de observación.	conseguir un buen acabado de su marioneta sin seguir las observaciones de la guía de observación.
Documentación del proceso		Documenta cada paso del proceso de elaboración de su marioneta con fotografías y dibujos haciendo comentarios aclaratorios sobre los resultados y el proceso de mejora.	Documenta los pasos más importantes del proceso de elaboración de su marioneta con fotografías y algún dibujo haciendo comentarios aclaratorios sobre los resultados y el proceso de mejora.	Documenta los pasos más importantes del proceso de elaboración de su marioneta solamente con fotografías y algún comentario aclaratorio sobre los resultados y el proceso de mejora.	No aporta fotografías, dibujos ni comentarios que documenten el proceso de elaboración de su marioneta .

RUBRICA HABILIDADES DE AUTORREGULACIÓN						
CRIT. AVA. Interpretar las demandas de las tareas de aprendizaje, mantener la concentración mientras las realiza, mostrar perseverancia y flexibilidad ante los retos y dificultades, esforzándose y manteniendo la calma y la motivación, intentando resolver las dudas por sus propios medios haciéndose preguntas y buscando ayuda si la necesita.		EST. A. Permanece en calma ante las dificultades que se le presentan cuando realiza una secuencia de actividades completa y mantiene la motivación hasta finalizarla.				SIEE
		EST. A. Persevera ante los retos y dificultades que se le plantean en la realización de una secuencia de actividades completa y muestra flexibilidad buscando soluciones alternativas .				CAA SIEE
¿Qué evalúo?	+A	A	B	C	D	-D
Motivación		Ha aumentado su interés y satisfacción durante toda la secuencia de actividades a medida que avanzaba la tarea. Ha mantenido por sí mismo el interés durante la secuencia completa.	Ha mantenido el interés y la satisfacción durante toda la secuencia de actividades de la tarea. Ha necesitado ocasionalmente estímulo externo del profesorado o de sus compañeros/as .	Ha mantenido el interés durante la realización de la mayor parte de la secuencia de actividades de la tarea. Ha necesitado en varias ocasiones estímulo externo del profesorado o de sus compañeros/as.	Ha perdido el interés durante la realización de la secuencia de actividades de la tarea. Ha respondido negativamente al estímulo externo que le ha proporcionado el profesorado o sus compañeros/as.	

Perseverancia y flexibilidad	Las dificultades encontradas han supuesto un estímulo para su interés y han aumentado su esfuerzo para buscar por sí mismo soluciones. No ha necesitado ayuda externa.	Las dificultades encontradas han supuesto un estímulo para su interés y ha sido constante en su esfuerzo para buscar soluciones. Ha solicitado y aceptado ayuda puntual del profesorado o de sus compañeros/as.	Las dificultades encontradas no le han hecho perder el interés y ha sido constante la mayoría de las veces en su esfuerzo para buscar soluciones. Ha solicitando y aceptando ayuda siempre que la ha necesitado.	Las dificultades encontradas le han puesto nervioso y han disminuído su interés y esfuerzo a pesar de la ayuda ofrecida por el profesorado o sus compañeros/as.
-------------------------------------	---	--	--	--

EVALUACIÓN DE PRODUCTOS: EX. : BOCETO, MARIONETA Y PRESENTACIÓN GRÁFICA DE LA MARIONETA									
ESCALA DE OBSERVACIÓN (ANALIZA Y EVALUA)		AUTOEVALUACIÓN				COMPAÑERO/A			
¿Qué tengo que valorar?		A	B	C	D	A	B	C	D
BOCETO									
1. En el boceto aparecen todos los detalles elegidos para el personaje después de la observación. (color y largo del pelo, vestimenta y adornos según la época, adorno de la cabeza, expresión facial adecuada a su carácter.....)									
2. El boceto está coloreado con una combinación de los colores adecuada a las características descritas del personaje que representa.									
ACABADO DE LA CABEZA Y EL TRAJE (Recortar/pegar/coser/modelar)									
3. La cabeza y el traje de la marioneta están recortados siguiendo el contorno.									
4. El pegado de las piezas está completamente fijado y no muestra partes con huecos o aberturas.									
5. El cosido de las piezas está realizado con pespuntos pequeños y firmes y no muestra partes con huecos o aberturas.									
6. La forma de la cabeza modelada está definida por su contorno y tiene un grosor y peso que permite la movilidad de la marioneta.									
EXPRESIÓN DE LA CARA									
7. Los rasgos de la cabeza y la cara expresan las características del personaje y es similar a la expresión elegida y dibujada en el boceto. (ojos, boca, orejas , nariz)									

8. La pintura de la cara refleja la expresión que se ha elegido para el personaje y los colores elegidos apoyan la expresión.									
MATERIALES DEL PELO Y LOS ADORNOS DEL TRAJE									
9. Al realizar la marioneta se han utilizado y combinado diferentes materiales.									
10. Los materiales utilizados para el pelo y los adornos son adecuados para el uso que se les ha dado (flexibilidad, firmeza, textura...)									
11. El vestido del personaje reproduce el atuendo de la época histórica que representa en sus formas y motivos decorativos									
ESTRUCTURA DE LA MARIONETA									
12. La cabeza, las manos y el traje están perfectamente fijadas a la estructura de la marioneta permitiendo su movimiento sin desmontarse.									
CALIDAD DE LA FOTOGRAFÍA									
13. La fotografía encuadra bien la figura y representa una imagen nítida y bien enfocada									
14. Los efectos realizados en la manipulación de la fotografía refuerzan el carácter y la personalidad del personaje									
15. Las fotografías realizadas para el portfolio representan cada uno de los pasos seguidos en el desarrollo del proceso de creación.									
OBSERVACIONES:									
<i>A+ (5) Excelente resultado, A (4) Muy buen resultado, B (3) Buen resultado, C (2) Aceptable resultado, D (1) Deficiente resultado, -D (0) No presentado</i>									

EVALUACIÓN DE PRODUCTOS: BOCETO, MARIONETA Y PRESENTACIÓN GRÁFICA DE LA MARIONETA		
CRT. A. Observar e interpretar los elementos del entorno social cultural y artístico presentes en los medios de comunicación audiovisual e Internet, para representar de forma personal emociones, ideas, acciones y situaciones utilizando los elementos del lenguaje visual.	EST. A. Observa diferentes producciones artísticas a través de Internet y de los medios de comunicación audiovisual y expresa las impresiones percibidas de forma personal.	CEC CAA CSC CD

	EST. A. Experimenta con las posibilidades expresivas de los elementos del lenguaje visual para representar en diferentes formatos las emociones, ideas, acciones y situaciones sugeridas en la observación de producciones artísticas a través de Internet y los medios de comunicación audiovisual.	CEC CAA CD
CRT. A. Realizar producciones artísticas bidimensionales, tridimensionales y mixtas eligiendo los materiales y recursos informáticos y tecnológicos más adecuados para conseguir diferentes efectos expresivos con precisión y calidad de ejecución.	EST. A. Realiza producciones artísticas con técnicas mixtas y diferentes soportes y materiales para conseguir diferentes efectos expresivos haciendo buen uso de los mismos con precisión y calidad de ejecución.	CEC CAA
	EST. A. Utiliza diferentes recursos tecnológicos y programas sencillos de retoque haciendo un buen uso de los mismos realizando por sí mismo los efectos expresivos que se ha propuesto conseguir.	CEC SIEE CD

CUESTIONARIO GUÍA PARA EL PORTFOLIO

¿EN QUÉ SE DIFERENCIA LA MARIONETA UNA VEZ ACABADA DEL BOCETO REALIZADO? ¿PORQUÉ HE HECHO ESOS CAMBIOS?

¿QUÉ HE HECHO MUY BIEN?

¿QUÉ PODRÍA HACER MEJOR?

--	--

¿PARA QUÉ HE NECESITADO AYUDA? ¿QUIÉN ME HA AYUDADO?	¿EN QUÉ HE AYUDADO A MIS COMPAÑEROS?

VALORACIÓN E IDENTIFICACIÓN DOS CRITERIOS E INDICADORES DE AVALIACIÓN NON DESENVOLVIDOS OU ESCASAMENTE DESENVOLVIDOS NAS ÁREA: IDENTIDADE E AUTONOMÍA PERSOAL, 2º CICLO E.I.,

CRITERIO	INDICADORES	SEN DIFICULTADE	EN PROCESO	CON DIFICULTADE
BLOQUE: O corpo e a propia imaxe - RECOÑECER, IDENTIFICAR E REPRESENTAR O CORPO NA SÚA GLOBALIDADE E AS SÚAS DIFERENTES PARTES.	Sinala as partes principais do seu corpo.			
	Identifica e nomea elementos de segmentos corporais.			
	Sinala correctamente partes e detalles do corpo (talón, pestanas, cellas...).			
	Sinala correctamente partes e detalles do corpo (talón, pestanas, cellas...).			
	Nomea as partes do corpo sobre si mesmo/a e sobre as outras persoas.			
	Recoñece e acepta as súas características persoais.			
	Pode describir características e circunstancias persoais.			

	Pode describir características e circunstancias persoais.			
	Fai unha descrición axeitada doutra persoa.			
	Capta e describe diferenzas e semellanzas entre persoas.			
	Logra un esbozo da figura humana, diferenciando: cabeza e corpo, brazos, mans, pernas e pes.			
RECOÑECER, IDENTIFICAR E REPRESENTAR O CORPO NA SÚA GLOBALIDADE E AS SÚAS DIFERENTES PARTES.	Chega á representación completa do esquema corporal.			
	Debuxa a figura humana respectando as proporcións.			
	Representa o esquema corporal en diferentes posicións.			
COORDINAR E CONTROLAR O SEU CORPO, AS SÚAS POSIBILIDADES MOTRICES E ADAPTALO ÁS CARACTERÍSTICAS DOS OBXECTOS, Á ACCIÓN E Á VIDA	Ten unha boa coordinación de movementos.			

COTIÁ.	Globalmente móvese con axilidade.			
	Controla o corpo en movemento, adaptando a resposta motriz ás dimensións e elementos do espazo.			
	Salta sen dificultade			
	Confía nas súas posibilidades de acción e movemento.			
	É capaz de coordinar a súa acción coa das demais compañeiras e compañeiros cando o xogo o require.			
	Mantén o equilibrio estático: sobre un pé, nas puntas...			
	Mantén o equilibrio nos desprazamentos, nos saltos...			

	Mantén o equilibrio cando transporta algún obxecto			
	Esfórzase e pon a proba a súa habilidade motriz.			
	É capaz de relaxarse con facilidade.			
	É capaz de relaxarse e descansar cando hai un ambiente propicio.			
	É capaz de relaxar segmentos independentes do seu corpo.			
RECOÑECER OS SENTIDOS E IDENTIFICAR PERCEPCIÓNS E SENSACIÓNS.	Identifica os sentidos e os seus órganos como fontes de sensacións para o descubrimento propio e do seu contorno.			
	Identifica diferentes sensacións táctiles e descríbeas.			
	Discrimina obxectos polo seu tacto: rugoso-liso.			

	Discrimina obxectos polo seu tacto: ásperosuave			
	Discrimina obxectos polo seu tacto: duro-brando.			
	Distingue temperaturas: xeado, frío, morno, quente e moi quente.			
	Identifica diferentes sensacións gustativas e describeas.			
	Recoñece os catros sabores fundamentais (doce, salgado, amargo e ácido).			
	Identifica diferentes sensacións olfactivas e describeas.			
	Recoñece olores agradables e desagradables.			
	Identifica nos olores intenso-suave.			

	Identifica diferentes sensacións visuais e describeas.			
	Identifica as cores: primarios e secundarios			
	Identifica diferentes sensacións auditivas, diferenciando e identificando diferentes tipos de son e a súa intensidade. Discrimina silencio-son.			
	Localiza unha fonte sonora fixa, sen apoio visual.			
	Localiza unha fonte sonora en movemento, sen apoio visual.			
	É quen de manifestar verbalmente o seu agrado ou molestia ante determinadas situacións.			

	Verbaliza as súas percepcións.			
	É capaz de mostrar preferencias.			
CONSTRUÍR UNHA IMAXE POSITIVA PROPIA E ACEPTAR A SÚA IDENTIDADE, MANIFESTANDO CONFIANZA NAS SÚAS POSIBILIDADES E RECOÑECENDO AS SÚAS LIMITACIÓNS.	Recoñece e acepta as súas características persoais.			
	Ten confianza nas súas posibilidades nas tarefas habituais.			
	Ten autonomía nas accións encamiñadas á satisfacción das necesidades básicas: a alimentación, a hixiene e o coidado propio do seu contorno.			
	Mostra constantemente desexos de superación.			
	Mostra satisfacción polas súas accións e producións.			

	Gústalle facer encargos e ter responsabilidades.			
	É quen de solicitar axuda cando a precisa.			
	Amosa confianza ante persoas e situacións novas aceptando a súa axuda.			
	Actúa por iniciativa propia.			
	Ten iniciativa e intenta executala.			
	Ten en conta os riscos e inhíbese.			
	Amósase espontáneo/a nos seus comportamentos cotiáns.			
	Actúa con decisión cando realiza unha actividade ou xogo e controla os riscos.			

	Organízase de acordo coas súas posibilidades.			
	Móstrase prudente ante os desafíos.			
	Proponlle novas ideas ao grupo.			
	Persevera na realización das súas actividades e na busca de estratexias para a resolución dos problemas cotiáns.			
	Intégrase en xogos de grupo, cooperando cos demais nenos e nenas.			
IDENTIFICAR SEMELLANZAS E DIFERENZAS ENTRE AS PERSOAS VALORANDO POSITIVAMENTE A DIVERSIDADE	Verbaliza e acepta diferenzas físicas entre as persoas.			
	Non mostra actitudes discriminatorias ante as diferenzas.			

	Identifica características diferentes nun compañeiro ou nunha compañeira e adopta posturas non discriminatorias.			
	Percibe cambios físicos en si mesmo/a.			
	Percibe cambios físicos nos/as demais.			
	Identifica as características do seu sexo e participa en xogos, actividades, etc., independentemente do xénero.			
IDENTIFICAR E MANIFESTAR OS PROPIOS SENTIMENTOS, VIVENCIAS, EMOCIÓN E COMPRENDER OS DAS DE MAIS PERSOAS	Expresa e identifica nel/a mesmo/a diferentes emocións.			
	Expresa e identifica nel/a mesmo/a diferentes estados de ánimo.			

	<p>Accepta e amosa afecto, recoñecendo os sentimentos das demais persoas.</p>			
	<p>Identifica nas demais persoas estados de ánimo e emocións.</p>			
	<p>Amósase sensible aos sentimentos das outras persoas e préstalles axuda cando as ve en apuros</p>			
	<p>Progresa no control dos seus sentimentos e emocións.</p>			
	<p>Controla as emocións e impulsos negativos.</p>			
	<p>Resolve positivamente os conflitos cotiáns, regulando os seus impulsos e emocións.</p>			
	<p>Fai uso das posibilidades expresivas na vida cotiá.</p>			

	Recoñece e acepta mostras de afecto das persoas adultas e de nenas e nenos.			
	Non se enfada sen motivo.			
	Contrólase e cálmase facilmente.			
	Solicita axuda para resolver conflitos			
BLOQUE XOGO E MOVIMENTO PARTICIPAR EN XOGOS, MOSTRANDO DESTREZAS MOTORAS E HABILIDADES MANIPULATIVAS CADA VEZ MÁIS AXUSTADAS.	Elixo con facilidade o xogo.			
	Coñece diferentes xogos propios de Galicia.			
	Propón libremente xogos novos.			
	É capaz de propoñer variacións pequenas nos xogos.			

	<p>Soluciona autonomamente as necesidades que xorden durante o xogo.</p>			
	<p>Fai percorridos diversos mantendo o equilibrio.</p>			
	<p>Gústalle participar en xogos que supoñen exercicio motor, como carreiras ou saltos.</p>			
	<p>• É quen de coordinar a súa acción coa das compañeiras e compañeiros, cando o xogo o require.</p>			
	<p>Recolle pelotas coas dúas mans</p>			
	<p>Reproduce movementos a partir de consignas verbais (acochados, saltando...).</p>			
	<p>Pode facer variacións bruscas na marcha ao escoitar un sinal.</p>			
	<p>Presenta unha boa motricidade fina</p>			

	Abotóase correctamente			
	Manexa as tesoiras axeitadamente.			
	Realiza encaixes e quebracabezas.			
	Mostra habilidade nas construcións e na manipulación de pezas pequenas.			
	Oriéntase e localiza lugares significativos.			
	Oriéntase ben en espazos exteriores e pouco coñecidos (saídas, excursións...).			
	Segue itinerarios óptimos para se desprazar.			
	Recolle e coloca os obxectos habituais da clase.			

	Sitúa os obxectos e localízaos: diante-detrás, dentro-fóra, arriba-abaixo, preto-lonxe, enriba-debaixo, primeiro-derradeiro.			
	Representa con material diverso espazos coñecidos.			
	Sabe colocar varios obxectos na mesma posición na que foron mostrados.			
	Localiza aproximadamente nun plano lugares significativos.			
PARTICIPAR EN XOGOS E ACTIVIDADES COLECTIVAS ACEPTANDO AS NORMAS QUE OS REXEN.	Intégrase en xogos de grupo.			
	Acepta ter que esperar a súa quenda.			
	Acepta as regras dos xogos.			
	Móstrase conciliador/a nos conflitos que xorden no xogo.			
	Pide perdón cando molesta ou cando lle fai			

	daño a unha compañeira ou compañeiro.			
	Acepta os seus erros e procura mellorar a súa actuación.			
	Mantense participando nun mesmo xogo un tempo importante.			
	Supera o feito de non gañar nos xogos de competición.			
	Participa nos xogos cunha postura colaborativa e non dominante nin submisa. Amosa interese polos xogos cooperativos.			
	Amosa interese polos xogos de parellas.			
BLOQUE: A ACTIVIDADE COTIÁ	Cofece e respecta as normas da escola.			

RESOLVER CON INICIATIVA E AUTONOMÍA AS ACTIVIDADES DA VIDA COTIÁ, COLABORAR EN TAREFAS E ACEPTAR AS NORMAS.				
	Distingue os diferentes momentos e situacións dentro da aula e adáptase a eles.			
	Participa activamente nas actividades e tarefas.			
	Actúa autonomamente.			
	Acepta os seus erros e procura mellorar a súa actuación.			
	Acepta e cumpre coas responsabilidades que se lle asignan.			
	Defende os seus dereitos ante o grupo.			
	Respecta os compañeiros e compañeiras e persoas adultas.			
	Séntese a gusto e está adaptado/a ao ritmo da aula.			

	Entende as consignas e séguelas.			
	Amosa unha actitude positiva ante as propostas de actividade.			
	É capaz de concentrarse un tempo na mesma actividade.			
	Amósase constante na súa actividade			
	Participa e colabora nas actividades de grupo.			
	Amósase ordenado/a nas súas tarefas.			
	Esfórzase na realización das tarefas.			
	Remata as tarefas e actividades que empeza.			
	Ten unha boa capacidade para organizarse nas actividades.			

	Participa na planificación dos proxectos desenvolvidos na aula			
	Fai propostas de actividades para realizar.			
	Planifica e coordina a súa acción coa dos compañeiros e compañeiras.			
	Soluciona pequenos problemas da vida cotiá			
BLOQUE: O COIDADO PERSOAL E A SAÚDE MANIFESTAR HÁBITOS DE SAÚDE, ALIMENTACIÓN, HIXIENE CORPORAL E BENESTAR UTILIZANDO ADECUADAMENTE ESPAZOS E MATERIAIS.	Coida e asea as diferentes partes do corpo con axuda dunha persoa adulta.			
	Coida e asea as diferentes partes do corpo coa supervisión dun adulto.			

	• Identifica as necesidades dos hábitos de hixiene diario.			
	• É autónomo/a no coidado de si mesmo/a.			
	Aséase cando se sente sucio/a.			
	Emprega axeitadamente o lavabo.			
	Emprega axeitadamente o servizo.			
	Usa axeitadamente o xabón.			
	Sóase correctamente.			
	Vai só ao WC.			
	Vístese só/a.			
	Íspese só/a.			

	Mostra desgusto ou malestar cando está sucio/a ou desaliñado/a.			
	Ten interese por manter un aspecto limpo e aseado/a.			
	Come só/a sen ensuciarse.			
	Recoñece as necesidades básicas do corpo.			
	Recoñece a alimentación necesaria para a vida.			
	Ten interese por probar novos alimentos.			
	Soluciona autonomamente as necesidades que xorden na comida.			
	Amosa interese por descubrir os ingredientes e coñecer a procedencia dos alimentos.			

	Toma conciencia da necesidade de alimentarse de forma saudable.			
	Entra na aula con orde e sae da aula con orde.			
	Desprázase de forma autónoma, advertindo os perigos e amosando actitudes prudentes			
MANIFESTAR HÁBITOS DE SAÚDE, ALIMENTACIÓN, HIXIENE CORPORAL E BENESTAR UTILIZANDO ADECUADAMENTE ESPAZOS E MATERIAIS.	Coloca a roupa na súa percha.			
	Gústalle que o material de traballo estea no seu sitio			
	Ao rematar unha actividade individual, ordena o material			
	Ao rematar unha actividade de pequeno grupo, colabora para ordenar o material.			
	Ordena o que ve desordenado.			

	Procura manter limpos os espazos			
IDENTIFICAR SITUACIÓNS DE RISCO E ACTUAR COHERENTEMENTE ANTE ELAS.	Identifica situacións perigosas e evitaas.			
	Identifica obxectos perigosos adoptando as precaucións apropiadas en cada caso.			
	Amosa cautela ante situacións descoñecidas			

ÁREA DE COÑECEMENTO DO CONTORNO

CRITERIO	INDICADORES	SEN DIFICULTADE	EN PROCES	CON DIFICULTADE
----------	-------------	-----------------	-----------	-----------------

			0	
<p>BLOQUE: MEDIO FÍSICO: ELEMENTOS, RELACIÓNS E MEDIDA</p> <p>-EXPLORAR OS OBXECTOS E ELEMENTOS DO CONTORNO INMEDIATO E ACTUAR SOBRE ELES.</p> <p>-RECOÑECER OS SEUS ATRIBUTOS E CALIDADES.</p>	Realiza exploracións e experimentacións cos materiais que se lle ofrecen.			
	Experimenta cos obxectos e materiais para obter información e observar as reaccións.			
	Identifica as propiedades físicas empregando os seus sentidos.			
	Sabe describir algún atributo dun obxecto.			
	Compara os obxectos segundo as súas propiedades físicas.			
	Clasifica os obxectos atendendo á posesión dalgún atributo			
	Agrupa os obxectos atendendo á posesión dalgún atributo.			
	Describe propiedades e características de obxectos e coleccións con base en diversos criterios.			
	Pode reunir diversos obxectos de xeitos diferentes, cambiando o criterio de agrupamento			
Agrupa obxectos por semellanzas				

-AGRUPAR, CLASIFICAR E ORDENAR ESTES ELEMENTOS E COLECCIÓN, SEGUNDO DISTINTOS CRITERIOS.	Pode facer comparacións a partir de semellanzas.			
	Pode facer comparacións a partir de diferenzas			
	Pode ordenar un conxunto de obxectos empregando diversos criterios sucesivamente (forma, cor, tamaño...).			
	Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos pola cor.			
	Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos pola forma.			
	Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos polo material.			
	Enumera diferenzas e semellanzas entre obxectos polo tamaño.			
	Recoñece con que criterio se estableceu unha colección.			
	A partir dunha colección feita cun criterio, agrupa os elementos noutras dúas ou tres seguindo un novo criterio.			
	Ordena obxectos segundo un criterio: tamaño, forma...			
Ordena coleccións polo número de elementos que ten, de maior a menor.				

	Ordena coleccións polo número de elementos que ten de menor a maior.			
	Nunha ordenación verbaliza cal vai "antes de", "despois de", "entre".			
	É quen de introducir un elemento máis nunha colección ordenada, no lugar axeitado.			
	Recoñece o criterio de ordenación nunha colección.			
	Recoñece unidade, decena, docena, mitades, dobres,...			
	Realiza series regresivas			
EMPREGAR OS NÚMEROS PARA IDENTIFICAR, CONTAR, CLASIFICAR, INFORMARSE E ORDENAR ELEMENTOS DA REALIDADE, APROXIMÁNDOSE AO SEU VALOR NOTACIONAL E CONCEPTUAL.	Emprega os cuantificadores básicos (máis, menos, igual).			
	Interésanlle os números e o seu emprego na vida cotiá.			
	Identifica os diferentes usos e funcións dos números.			
	Fai agrupacións de obxectos atendendo a unha determinada cantidade.			
	Asocia algúns números coas cantidades que representan.			
	Representa cantidades empregando diferentes estratexias (debuxando os obxectos, raias, et.).			
	Coñece a serie numérica			
	Escribe os números convencionalmente.			
	Emprega a acción de contar como estratexia para a obtención dun dato numérico.			

	Emprega os cuantificadores para resolver problemas matemáticos por estimación (máis que, tanto como, menos que).			
	Participa en xogos de mesa sinxelos.			
	Fai uso do número en situacións funcionais e cun valor notacionalm en actividades como: realización dunha agenda de teléfonos, matrícula dos coches, calendario...			
	Fai uso do número en situacións funcionais e cun valor conceptual como: indicar as cantidades dos ingredientes dunha receita, recoller o número de nenos que asisten a unha excursión, compoñentes dun equipo...			
	Compara e ordena axeitadamente as cantidades.			
PROPOÑER E RESOLVER PROBLEMAS SINXELOS.	Resolve situacións problemáticas realizando estimacións			
	Busca estratexias para resolver situacións problemáticas.			
	Resolve situacións problemáticas localizando datos numéricos.			
	Resolve situacións problemáticas facendo reparticións.			

	Resolve manipulativamente pequenos problemas e situacións problemáticas concretas relacionados coa súa vida diaria que implican a aplicación de operacións de calculo sinxelas.			
	Realiza cálculos mentais sinxelos.			
EMPREGAR E COMPARAR MAGNITUDES DE PESO, LONXITUDE E CAPACIDADE	Realiza estimacións de medidas de peso (comparando, sopesando, observando...).			
COA FINALIDADE DE RESOLVER PROBLEMAS RELACIONADOS CON	Realiza estimacións de medidas de lonxitude (comparando, sopesando, observando...).			
SITUACIÓNS COTIÁS.	Realiza estimacións de medidas de capacidade (comparando, sopesando, observando...).			
	Realiza estimacións de medidas de tempo (comparando, sopesando, observando...)			
	Mide empregando as mans, os brazos e os pés.			
	Mide obxectos e ordénaos: máis grande que, máis pequeno que.			
	Emprega medidas arbitrarias de lonxitude (varas, cordeis...) para resolver situacións problemáticas.			
	Emprega medidas arbitrarias de capacidade (mans, cuncas, botellas...) para resolver situacións			

	problemáticas.			
	Comproba a diferente capacidade de recipientes transvasando o seu contido			
	Identifica a capacidade de recipientes empregando diferentes unidades de medida.			
	Iniciouse no emprego, en situacións significativas, de sistemas de medición convencionais, como regras, termómetros, reloxos, pesas, calendario, etc.			
- RECOÑECER ALGÚNS ASPECTOS XEOMÉTRICOS BÁSICOS –LIÑAS, PUNTOS, RECTÁNGULOS, CADRADOS, TRIÁNGULOS, CÍRCULOS, ESFERAS, CUBOS–	Explora ludicamente as propiedades e as características dalgúns corpos xeométricos elementais.			
	Recoñece algunhas figuras xeométricas: rectángulo, cadrado, círculo, triángulo.			
	Recoñece aspectos xeométricos: liña, punto.			
	Recoñece aspectos xeométricos das figuras xeométricas: rectángulos, cadrados, triángulos, círculos (lados, forma...).			
	Recoñece aspectos xeométricos da esfera e do cubo.			
	Representa as formas xeométricas básicas.			

	Asocia as figuras xeométricas coas formas presentes no seu contorno			
DESCRIBIR E REPRESENTAR DUN XEITO ELEMENTAL A SITUACIÓN DAS PROPIAS NENAS E NENOS EN RELACIÓN COS OBXECTOS E AS DE MAIS PERSOAS, USANDO VOCABULARIO TOPOLÓXICO ELEMENTAL.	Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: dentro-fóra.			
	Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: preto-lonxe.			
	Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: abaixo-arriba, enriba-debaixo			
	Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: diante-detrás.			
	Coloca os obxectos e localízaos empregando as nocións: ao lado (un lado e outro lado), no medio.			
	Emprega as nocións espaciais para explicar a localización dalgún obxecto ou persoa.			
	Representa e interpreta o espazo empregando debuxos, fotografías, planos, mapas...			

	Representa os espazos nos que se desenvolve (plano da aula, plano do centro, itinerarios...).			
	Localiza aproximadamente nun plano lugares significativos.			
USAR E COMPRENDER NOCIÓNS TEMPORAIS BÁSICAS ORDENANDO TEMPORALMENTE FEITOS REFERIDOS Á SÚA VIDA.	Realiza estimacións temporais.			
	Ordena as accións máis relevantes do día.			
	Ordena temporalmente as súas descricións utilizando correctamente as nocións: onte, hoxe, mañá.			
	Diferenza os días da semana en relación coas actividades que se fan habitualmente.			
	Capta a periodicidade dos sucesos e situacións asociadas á súa actividade.			
	Anticipa e recorda unha secuencia de eventos.			
	Pode relacionar feitos concretos cunha determinada época do ano (estacións do ano).			
	É consciente da constante repetición dalgúns feitos.			
	Asocia tempos horarios con determinadas accións (saída ao recreo, xantar, durmir...).			
	Diferenza as nocións temporais de: día-noite.			

	Diferenza as nocións temporais de: antesdespois- agora.			
	Diferenza as nocións temporais de: onte-hoxe-mañá.			
	Diferenza as nocións temporais de: pola mañápola tarde-pola noite.			
	Iniciouse no emprego do calendario para sinalar feitos significativos da súa vida.			
<p>BLOQUE ACHEGAMENTO Á NATUREZA</p> <p>- DAR MOSTRAS DE INTERESARSE POLO MEDIO NATURAL E OS SEUS CAMBIOS. IDENTIFICAR E -NOMEAR ALGÚNS DOS SEUS COMPOÑENTES, ESTABLECENDO RELACIÓNS SINXELAS DE INTERDEPENDENCIA.</p>	Ten curiosidade por todo o que o rodea.			
	É meticuloso/a nas súas observacións.			
	Descobre aspectos novos a través das súas observacións.			
	É quen de rexistrar as súas observacións.			
	A observación lévao a formular interrogantes e a buscar explicacións.			
	Fai preguntas sobre obxectos, situacións, persoas e fenómenos.			
	Mantén unha actitude observadora, o que lle permite ter moitos coñecementos dos elementos do medio.			

-MANIFESTAR ACTITUDES DE CUIDADO E RESPECTO CARA Á NATUREZA E PARTICIPAR EN ACTIVIDADES PARA CONSERVALA.	Diferenza entre ser vivo e obxecto inerte.			
	Identifica algunha característica e función vital dos seres vivos.			
	Describe características físicas (partes, forma, cor...) e funcionais (alimentación, desprazamento...) de animais e plantas.			
	Relaciona determinados animais co seu hábitat natural.			
	Valora a utilidade e a importancia dos animais e plantas para o home.			
	Coñece os cuidados básicos que requiren animais e plantas para vivir.			
	Busca explicacións sobre as causas e as consecuencias de fenómenos do medio natural e dos producidos pola acción humana.			
	Sabe diferenciar e describir consecuencias de fenómenos atmosféricos habituais (sol, choiva, xeo...).			
	Gústalle participar nos proxectos e pequenas investigacións que se fan na aula.			
	Toma a iniciativa para manipular e probar solucións.			
DAR MOSTRAS DE	Formula hipóteses e contrástaas coas das outras persoas antes de pasar á realización			

INTERESARSE POLO MEDIO NATURAL E OS SEUS CAMBIOS. IDENTIFICAR E NOMEAR ALGÚNS DOS SEUS COMPOÑENTES, ESTABLECENDO RELACIÓNS SINXELAS DE INTERDEPENDENCIA. MANIFESTAR ACTITUDES DE COIDADADO E RESPECTO CARA Á NATUREZA E PARTICIPAR EN ACTIVIDADES PARA CONSERVALA.	Extrae conclusións.			
	Traduce o que observou ou experimentou á linguaxe verbal ou xestual.			
	• Representa con debuxos o observado ou experimentado.			
	Relaciona as explicacións da persoa docente con experiencias concretas súas.			
	Anticipa as distintas fases dun proxecto ou acción.			
	Goza ao realizar actividades individuais e de grupo en contacto coa natureza.			
	Nas saídas, móstrase prudente e evita situacións de perigo.			
	Identifica normas básicas para a conservación do contorno.			
	É respectuoso/a co medio no que vive.			

	Amósase sensible cara á conservación e mantemento de ambientes limpos e non contaminados.			
	Adopta actitudes críticas ante prácticas que entorpecen a conservación e o coidado do medio (vertido de ríos, corta de árbores...).			
IDENTIFICAR E RECOÑECER AS DIFERENTES ETAPAS DA VIDA NAS PERSOAS E NOUTROS SERES VIVOS.	Identifica que os seres vivos seguen un ciclo vital: nacen, medran, reproducense e morren.			
	Identifica características e cambios nos procesos de crecemento e etapas de desenvolvemento das persoas e outros seres vivos.			
	Identifica as necesidades nas etapas de desenvolvemento das persoas e doutros seres vivos (alimentación, hixiene...).			
BLOQUE: CULTURA E VIDA EN SOCIEDADE	Nomea os membros da súa familia.			

<p>- IDENTIFICAR E COÑECER OS GRUPOS SOCIAIS MÁIS SIGNIFICATIVOS DO SEU CONTORNO E ALGUNHAS CARACTERÍSTICAS DA SÚA ORGANIZACIÓN.</p>	Comprende e sabe explicar as relacións máis básicas entre familiares.			
	Coñece o seu propio lugar dentro da familia			
	Coñece as persoas do seu marco social e os seus nomes.			
	Recoñece e respecta os diferentes tipos de familias.			
	Conta cousas das súas experiencias familiares.			
	É quen de transmitir mensaxes da escola á casa e da casa á escola.			
	Acepta e respecta as normas de funcionamento da aula.			
	Adapta o seu comportamento ás regras dos diferentes contextos.			
	• Da explicación do sentido das normas.			
	Coñece as rutinas da aula.			
	Recoñece o persoal que traballa nas dependencias escolares e explica a súa función.			
Ten en conta as demais persoas nas súas accións e rutinas diarias.				

	Busca a seguridade das persoas adultas próximas e desenvolve empatía e hábitos cooperativos cos iguais.			
	Colabora co resto dos compañeiros e compañeiras na vida da aula.			
	Ten capacidade para xogar cos compañeiros e compañeiras chegando a acordos.			
	Ten capacidade para propoñer e organizar xogos.			
	Maniféstase integrador/a: comparte material, cede ante os conflitos, colabora co resto do grupo...			
	Amósase conciliador/a cando xorde un conflito.			
- IDENTIFICAR E COÑECER OS GRUPOS SOCIAIS MÁIS SIGNIFICATIVOS DO SEU CONTORNO E ALGUNHAS CARACTERÍSTICAS DA SÚA ORGANIZACIÓN.	Identifica o rol do profesor na aula.			
	Identifica o rol dos pais na súa casa			
	Gústalle compartir xogos cos compañeiros e compañeiras.			

	Asume as responsabilidades que lle son asignadas.			
	Maniféstase colaborador/a, coidadoso/a e sensible nas relacións que establece.			
	Busca a relación coa persoa docente para: contarlle as súas cousas, vivencias, pedir axuda e pedir ou comprobar información sobre temas diversos.			
RECOÑECER, IDENTIFICAR E POÑER EXEMPLOS	Diferenza establecementos comerciais pola súa función e polos produtos que teñen.			
	Coñece distintos oficios e recoñece o seu valor na sociedade.			
	Coñece os medios de transporte e comunicación.			
	Valora os diferentes servizos sociais e comunitarios do seu contorno (mercado, atención sanitaria, medios de transporte...).			
	Ten superados os estereotipos sexistas referidos a persoas usuarias dalgún servizo comunitario e dos profesionais que alí desenvolven os seu traballo.			

<p>SINXELOS DALGÚNS SERVIZOS COMUNITARIOS.</p>				
<p>RECOÑECER ALGUNHAS MANIFESTACIÓNS CULTURAI PRÓXIMAS E DOUTRAS REALIDADES, VALORANDO A SÚA DIVERSIDADE E RIQUEZA.</p>	<p>Mostra interese polas celebracións ou eventos da escola, familia ou localidade.</p>			
	<p>Participa e recoñece as festas populares que se celebran no seu contorno.</p>			
	<p>• Coñece feitos, costumes e obxectos relacionados coas celebracións</p>			
	<p>Identifica algunhas manifestacións culturais próximas</p>			
	<p>Identifica e valora manifestacións culturais doutras realidades.</p>			
	<p>Sente curiosidade por achegarse ao coñecemento de sucesos relevantes da historia da comunidade galega, de España e do mundo.</p>			
	<p>Sente curiosidade por achegarse ao coñecemento de persoas relevantes da historia da comunidade galega, de España e do mundo.</p>			

--	--	--	--	--

ÁREA DE LINGUAXES: COMUNICACIÓN E REPRESENTACIÓN

CRITERIO	INDICADORES	SEN DIFICULTADE	EN PROCESO	CON DIFICULTADE
BLOQUE: LINGUAXE VERBAL: ESCOITAR, FALAR E CONVERSAR UTILIZAR A LINGUA ORAL DO MODO MÁIS CONVENIENTE PARA UNHA COMUNICACIÓN POSITIVA CON IGUAIS E CON PERSOAS ADULTAS, SEGUNDO AS INTENCIÓNS COMUNICATIVAS.	Manifesta interese por comunicarse con outras persoas.			
	Comunícase coas persoas adultas.			
	Comunícase cos compañeiros e compañeiras.			
	Respecta as quendas de palabra e sabe escoitar.			
	Participa activamente nas conversas da aula.			
	Fai achegas coherentes ás conversas en grupo.			

	Mantén unha actitude de escoita e respecto cara ás demais persoas.			
	É quen de solicitar axuda verbalmente cando a precisa.			
	Recorda feitos e situacións vividas na clase e participa na súa narración.			
	Expresa con espontaneidade e coherencia emocións, sentimentos e vivencias.			
	É preciso nas súas explicacións.			
	Pregunta o significado das palabras.			
	Emprega con precisión o vocabulario que posúe.			
	Incorpora ao seu vocabulario as palabras novas.			

	Ten un vocabulario rico.			
	Usa frases de construción sinxela.			
	Exprésase con frases correctas e terminadas.			
	Emprega estruturas afirmativas, negativas, interrogativas, admirativas... axeitadamente e con entoación correcta			
UTILIZAR A LINGUA ORAL DO MODO MAIS CONVENIENTE PARA UNHA COMUNICACIÓN POSITIVA CON IGUAIS E CON PERSOAS ADULTAS, SEGUNDO AS INTENCIÓNS COMUNICATIVAS.	Estrutura ben as frases: concordancia singular/plural.			
	Estrutura ben as frases: concordancia masculino/feminino.			
	Estrutura ben as frases: concordancia suxeito/verbo/complementos.			
	Fai correctamente as concordancias regulares (artigos, pronomes, verbos, adxectivos...).			

	Ten unha linguaxe fluída			
	Emprega expresións convencionais de cortesía para saudar: ola, bos días, boas tardes e boas noites.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía para despedirse: adeus, ata mañá, ata logo.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía para agradecer: grazas.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía para solicitar axuda: por favor.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía para escusarse: perdón, sintoo, desculpa.			
	Emprega axeitadamente cumprimentos socialmente establecidos na relación cos seus compañeiros e compañeiras.			
	Adecúa o seu ton de voz á situación.			
	Emprega sinais extralingüísticos (xesto, entoación, expresión) para reforzar o significado das súas mensaxes.			

COMPRENDER MENSAXES ORAIS DIVERSAS, MOSTRANDO UNHA ACTITUDE DE ESCOITA ATENTA E RESPECTUOSA.	Presta atención ás informacións que lle transmiten outras persoas.			
	Comprende instrucións sinxelas.			
	Comprende as explicacións que se dan na clase.			
	Comprende a idea central dunha explicación.			
	Comprende as ordes e consignas habituais.			
	Comprende ordes complexas que implican dúas ou tres accións consecutivas.			
	.			

	Diferenza o que son ordes, desexos e preguntas			
<p>BLOQUE: LINGUA ESTRANXEIRA</p> <p>- AMOSAR UNHA ACTITUDE POSITIVA CARA Á APRENDIZAXE DUNHA LINGUA ESTRANXEIRA, INTERESÁNDOSE POR PARTICIPAR EN INTERACCIÓN ORAIS EN RUTINAS, XOGOS E SITUACIÓNS HABITUAIS DE COMUNICACIÓN.</p>	<p>Amosa interese por participar en interaccións orais nunha lingua estranxeira.</p>			
	<p>Mantén unha actitude positiva cara á lingua estranxeira.</p>			
	<p>Amosa interese por coñecer aspectos da lingua e cultura estranxeira.</p>			
	<p>Participa empregando formas non lingüísticas (xestos, accións) en actividades desenvolvidas na lingua estranxeira.</p>			
	<p>Gusta de participar nas actividades lúdicas propostas de imitación e repetición de sons, palabras e enunciados significativos.</p>			
	<p>Participa activamente nas actividades que combinan o uso da lingua e a resposta corporal implicada pola orde emitida</p> <p>Amosa interese por coñecer cancións e rimas</p>			

	noutra lingua.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía de saúdo, na lingua estranxeira.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía de despedida na lingua estranxeira.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía para desculparse na lingua estranxeira.			
	Emprega expresións convencionais de cortesía de agradecemento na lingua estranxeira			
BLOQUE: APROXIMACIÓN Á LINGUA ESCRITA.	Mostra interese polos textos escritos presentes			

<p>ACHEGAMENTO Á LITERATURA</p> <p>- MOSTRAR INTERESE POLOS TEXTOS ESCRITOS PRESENTES NA AULA E NO CONTORNO PRÓXIMO, INICIÁNDOSE NO SEU USO E NA COMPRENSIÓN DAS SÚAS FINALIDADES. INTERESARSE E PARTICIPAR NAS SITUACIÓNS SIGNIFICATIVAS DE LECTURA E ESCRITURA QUE SE PRODUCEN NA AULA DESENVOLVIDAS POR PERSOAS LECTORAS E ESCRITORAS COMPETENTES.</p>	no seu contorno.			
	Percibe que as palabras, escrituras indeterminadas, números, notas musicais, iconas e outros símbolos e signos convencionais teñen unha funcionalidade determinada.			
	Solicita que lle lean para obter información.			
	Formula hipóteses sobre o que pode estar escrito en diferentes textos.			
	Asocia producións escritas con significados.			
	Recoñece que os signos escritos comunican e expresan informacións.			
	Fai preguntas para coñecer o que está escrito en carteis, revistas...			
	É quen de inventar e interpretar o que pon un texto deducíndoo da súa finalidade e do contexto.			

	<p>Recoñece a funcionalidade dos textos enumerativos (localizar informacións concretas), como carteis, listas...</p>			
	<p>Recoñece a funcionalidade dos textos informativos (coñecer ou transmitir explicacións e informacións de carácter xeral), como noticias de prensa, correspondencia persoal...</p>			
	<p>Recoñece a funcionalidade dos textos literarios (entretemento e diversión), como contos, lendas, poesías...</p>			
	<p>Recoñece a funcionalidade dos textos expositivos (comprender ou transmitir novos coñecementos), como biografías, libros de consulta...</p>			
	<p>• Recoñece a funcionalidade dos textos prescritivos (regular a acción para a consecución dalgún obxectivo), como receitas de cociña, regras de xogo....</p>			

<p>MOSTRAR INTERESE POLOS TEXTOS ESCRITOS PRESENTES NA AULA E NO CONTORNO PRÓXIMO, INICIÁNDOSE NO SEU USO E NA COMPRENSIÓN DAS SÚAS FINALIDADES.</p> <p>INTERESARSE E PARTICIPAR NAS SITUACIÓNS SIGNIFICATIVAS DE LECTURA E ESCRITURA QUE SE PRODUCEN NA AULA DESENVOLVIDAS POR PERSOAS LECTORAS E ESCRITORAS COMPETENTES.</p>	<p>Recoñece algunha propiedade significativa dos textos enumerativos (relación co real, estrutura, modo de lectura...).</p> <p>Recoñece algunha propiedade significativa dos textos informativos (formato, estrutura, extensión...).</p>			

	Recoñece algunha propiedade significativa dos textos literarios (relación título contido, estrutura, personaxes...).			
	Recoñece algunha propiedade significativa dos textos expositivos (formato, estrutura, modo de lectura...).			
	Recoñece algunha propiedade significativa dos textos prescritivos (formato, estrutura, modo de lectura...).			
	Recoñece o seu nome.			
	• Recoñece o nome das compañeiras e compañeiros.			
	Percibe diferenzas e semellanzas entre palabras atendendo a propiedades cuantitativas (cantidade de letras, palabras longas e curtas).			
	Percibe diferenzas e semellanzas entre palabras atendendo a propiedades cualitativas (variedade de grafías).			

<p>-PRODUCIR DIFERENTES TEXTOS INDIVIDUALMENTE OU EN GRUPO –CON ESCRITURA CONVENCIONAL OU NON–, INICIÁNDOSE NO USO DO TECLADO PARA A CODIFICACIÓN, CON PROPÓSITOS E INTENCIÓNS DIFERENTES: RECOLLER E TRANSMITIR INFORMACIÓN, ENTRETAMENTO.</p>	<p>Iniciouse no uso da escrita en situacións contextualizadas e reais.</p>			
	<p>No proceso de aprendizaxe da lingua escrita atópase na etapa indeterminada.</p>			
	<p>No proceso de aprendizaxe da lingua escrita atópase na etapa silábica sen correspondencia.</p>			
	<p>No proceso de aprendizaxe da lingua escrita atópase na etapa silábica-alfabética.</p>			
	<p>No proceso de aprendizaxe da lingua escrita atópase na etapa alfabética.</p>			
	<p>É respectuoso e acepta as escrituras das</p>			

	<p>compañeiras e compañeiros que escriben cunha hipótese menos evolucionada.</p>			
	<p>Gusta de facer uso da escritura (convencional ou non) para transmitir información.</p>			
	<p>Gusta de facer uso da escritura (convencional ou non) para escribir un conto.</p>			
	<p>Reproduce, tendo en conta as diferentes etapas individuais no proceso de adquisición da lingua escrita, textos.</p>			
	<p>Reescribe, tendo en conta as diferentes etapas individuais no proceso de adquisición da lingua escrita, textos.</p>			
	<p>Recrea, tendo en conta as diferentes etapas individuais no proceso de adquisición da lingua escrita, textos.</p>			

	Iniciouse no uso do teclado para a codificación			
<p>GOZAR COMPARTINDO A ESCOITA E A LECTURA EN VOZ ALTA DE TEXTOS LITERARIOS: CONTOS, RELATOS, LENDAS, POESÍAS, RIMAS, ADIVIÑAS...</p>	<p>Escoita con atención a lectura de diferentes textos literarios: contos, relatos, lendas, poesías, rimas, adiviñas...</p>			
	<p>Comparte coas compañeiras e compañeiros interpretacións, sensacións, emocións e opinións tras a escoita de textos literarios.</p>			
	<p>Gusta de participar e compartir en incipientes faladoiros literarios.</p>			
	<p>Gusta de participar en xogos lingüísticos –encadeados de palabras, adiviñas, trabalinguas, onomatopeas...– acompañados de respostas corporais.</p>			

UTILIZAR A BIBLIOTECA CON RESPECTO E COIDADADO, VALORÁNDOA COMO RECURSO INFORMATIVO E DE ENTRETENIMENTO.	Respecta e cuida a biblioteca da aula.			
	Ten unha actitude activa ante a lectura.			
	Gústalle mirar e "ler" libros autonomamente.			
	Fai uso da biblioteca valorándoa como fonte de información e como fonte de pracer.			
	Fai uso da biblioteca valorándoa como espazo no que se divirte.			
BLOQUE: LINGUAXE ARTÍSTICA: PLÁSTICA, MUSICAL E CORPORAL - EXPRESARSE E COMUNICARSE UTILIZANDO MEDIOS, MATERIAIS E TÉCNICAS PROPIOS DAS DIFERENTES LINGUAXES ARTÍSTICAS E AUDIOVISUAIS	<p>Participa con interese en actividades expresivas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Combina diferentes recursos expresivos de maneira orixinal. • Descubre as posibilidades expresivas do seu propio corpo. • Comprende os xestos e as manifestacións corporais como unha forma de comunicación. • É orixinal na súa expresión. 			

	<ul style="list-style-type: none"> • Gusta de explorar sensorialmente os elementos presentes no contorno. • Amosa imaxinación e iniciativa nas súas producións plásticas. • As súas producións están organizadas. • As súas producións plásticas son orixinais e creativas. • Valora e respecta as producións dos compañeiros e compañeiras. • Fai valoracións estéticas. • Emprega todas as cores. • Mestura as cores. • Fai uso de elementos da linguaxe plástica para lles dar maior expresividade ás súas producións (liña, forma, cor, textura, espazo e volume). • Explora as posibilidades plásticas e creativas de distintos materiais (papeis, cartón, arame, plástico, teas, cortiza, barro...) como recurso e medio de expresión. • Explora as posibilidades plásticas e creativas de 			
--	---	--	--	--

	<p>distintos útiles (rasquetas, cepillos, esponxas, pinceis...) como recursos e medio de expresión.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Explora as posibilidades plásticas e creativas de distintos soportes (pantalla do ordenador, mesa de area, retroproyector, encerado dixital...) como recursos e medio de expresión. 			
<p>-EXPRESARSE E COMUNICARSE UTILIZANDO MEDIOS, MATERIAIS E TÉCNICAS PROPIOS DAS DIFERENTES LINGUAXES ARTÍSTICAS E AUDIOVISUAIS</p> <p>Expresarse de forma autónoma e creativa sen reproducir modelos de adultos</p> <p>Promovendo a realización creativa sen " copiado" aínda que visualmente resulten menos atractivos e vistosos</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fai uso do debuxo como medio de expresión e comunicación de feitos, sentimentos, emocións, vivencias, fantasías, experiencias... 			
	<p>Fai uso da pintura como medio de expresión e comunicación de feitos, sentimentos, emocións, vivencias, fantasías, experiencias...</p>			
	<p>Fai uso da colaxe como medio de expresión e comunicación de feitos, sentimentos, emocións, vivencias, fantasías, experiencias...</p>			

	Fai uso do modelado como medio de expresión e comunicación de feitos, sentimentos, emocións, vivencias, fantasías, experiencias...			
	Emprega os recursos expresivos coñecidos en situacións novas.			
	Gusta de experimentar coa luz, as sombras e a cor facendo uso de lanternas, lámpadas, proxector... e descubrindo as súas posibilidades creativas e plásticas.			
	Traballa con interese con calquera tipo de material.			
	Utiliza todo o espazo gráfico.			
	Valora as diferentes obras plásticas presentes na aula e no contorno, museos e exposicións.			
	É quen de expresar a través das diversas linguaxes as sensacións e emocións que lle producen as obras plásticas.			
	Sinala gustos persoais indicando que obras lle gustan e cales non.			

	• Participa na planificación do proceso de elaboración dunha obra.			
	Realiza diferentes bosquejos na creación dunha obra, nos que vai realizando melloras.			
	Explora as propiedades sonoras do corpo.			
	Explora as posibilidades sonoras da voz.			
	Explora as posibilidades sonoras de obxectos cotiáns e de instrumentos musicais.			
EXPRESARSE E COMUNICARSE UTILIZANDO MEDIOS, MATERIAIS E TÉCNICAS PROPIOS DAS DIFERENTES LINGUAXES ARTÍSTICAS E AUDIOVISUAIS	Diferenza son e silencio.			
	Recoñece sons do contorno natural e social.			
	Reproduce esquemas rítmicos.			
	Gústalle imitar sons e ritmos diversos.			
	Participa cando se fan actividades musicais.			

	Produce sons e ritmos empregando instrumentos musicais.			
	Mostra unha actitude de atención e relaxación diante da escoita de distintas obras musicais populares, clásicas e contemporáneas.			
	• Acórdase das cancións e fragmentos de música traballados.			
MOSTRAR INTERESE POR	Participa activamente nas representacións e no xogo dramático.			
EXPLORAR AS SÚAS	Coordina as súas accións coas das demais nenas e nenos.			
POSIBILIDADES DE				
EXPRESIÓN E				
REPRESENTACIÓN, POR				
GOZAR COAS SÚAS	Expresa emocións con xestos e expresións.			
PRODUCCIÓNS E POR				

COMPARTIR AS EXPERIENCIAS CREATIVAS, ESTÉTICAS E COMUNICATIVAS.				
	Participa activamente e goza en actividades de dramatización, xogo simbólico e outros xogos de expresión corporal.			
	Participa activamente na interpretación de cancións e xogos musicais.			
	Participa activamente na interpretación de danzas colectivas e individuais.			
	Colabora na elaboración dos elementos necesarios para a ambientación das actividades de dramatización, danzas...			
BLOQUE: LINGUAXE AUDIOVISUAL E TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E DA COMUNICACIÓN - UTILIZAR, NA MEDIDA DAS SÚAS POSIBILIDADES, A LINGUAXE AUDIOVISUAL E AS TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E COMUNICACIÓN COMO VEHÍCULO DE	Demostra interese e gusto polas actividades nas que se empregan as TIC.			
	• Fai uso das tecnoloxías da información e da comunicación, na procura de información para o desenvolvemento de proxectos na aula.			

EXPRESIÓN E COMUNICACIÓN.				
Utiliza de xeito creativo as TIC	Fai uso do ordenador na produción de textos, a través de programas de edición de textos.			
	• É quen de prender e apagar o ordenador.			
	• Manexa o rato do ordenador.			
	Identifica e usa as iconas para acceder aos programas.			
	• Recoñece a utilidade do escáner.			
	• É quen de imprimir unha creación.			
	Recoñece a utilidade da cámara fotográfica como ferramenta para captar a realidade.			
	Utiliza, na medida das súas posibilidades, as ferramentas tecnolóxicas como medios de expresión.			
	Fai un uso moderado das ferramentas			

	tecnolóxicas.			
	Fai uso creativo das tic			